

Středoškolská odborná činnost 2008/2009
Obor 17 – Filosofie, politologie a ostatní humanitní a společenskovědní obory

**Válka poradců:
Washingtonská diplomacie v Indočíně
/ 1950 – 1965/**

Autor práce:
Jan Železný
Gymnázium Ostrov
Studentská 1205
363 01 Ostrov
Třída 4. A

Odpůrce:
Mgr. Mária Strašáková
Ústav Dálného východu UK

Ostrov (Karlovarský kraj), 2009

Anotace

Soutěžní práce *Válka poradců: Washingtonská diplomacie v Indočíně /1950 – 1965/* se zabývá podrobným popisem příčin vstupu USA do 2. indočínské války na straně režimu Republiky Vietnam a způsobů, jakými tak tato supervelmoc studené války učinila. Rozebírá přitom především zahraničněpolitickou stránku věci v kontextu amerických obranných doktrín a ideologických dogmat období bipolární konfrontace. Nezapomíná však ani na nástin katastrofální socioekonomické situace v Republice Vietnam (Jižním Vietnamu), která částečně přispěla ke vzniku komunistických partyzánských skupin, a uvedení hlavních pohnutek Ho Chi Minha a dalších severovietnamských vůdců, které tyto celoživotní revolucionáře přivedly k rozhodnutí vést bellum civile proti svému jižnímu sousedovi. Autor přitom využívá i dobové archivní materiály, které představují nejcennější část práce a často přinášejí překvapivá a nepřilíš známá odhalení.

O autorovi

Jan Železný se narodil v červnu roku 1989 v Ostrově a v současné době studuje maturitní ročník Gymnázia Ostrov. Mezi lety 2005 – 2008 pravidelně dojížděl na workshopy a konference Pražského studentského summitu – Studentského modelu OSN, kde zastupoval Spojené státy mexické, KLDK a Indonéskou republiku. V letech 2007 a 2008 se rovněž účastnil Letní školy Evropských studií v Praze pořádané Nadací Konrada Adenauera a Letní školy Evropského parlamentu na Masarykově univerzitě v Brně. Jan je taktéž držitelem prestižní Ceny Bronislavy Müllerové za práci na téma svoboda slova, studentské části literární Ceny Josefa Škvoreckého v kategorii próza a 3. ceny v soutěži Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o lidských právech s názvem Žijeme na jedné planetě. Mezi jeho záliby patří studium mezinárodních vztahů a historie 19. a 20. století se zaměřením na americkou zahraniční politiku, diplomacii a komunistické režimy východní Asie (Vietnamská demokratická republika, Demokratická Kampučie, KLDK a Čínská lidová republika).

Seznam užitých zkratk s vysvětlením

ARVN – Army of the Republic of Vietnam, označení pro Armádu Republiky Vietnam

CIA – Central Intelligence Agency, Centrální zpravodajská služba USA

CIDG – Civilian Irregular Defense Group, Nepravidelné obranné síly sestavované z Montagnarů

ČLR – Čínská lidová republika

EOS – Evropské obranné společenství

JCS – Joint Chiefs of Staff, Spojení náčelníci štábu, seskupení velitelů jednotlivých složek amerických ozbrojených sil

MAAG – Military Advisory Assistance Group, hlavní velící středisko amerických vojenských poradců

MACV – Military Assistance Command in Vietnam, nástupce MAAG

NFO – Národní fronta osvobození (někdy také FNO – Fronta národního osvobození), sdružení protivládních sil v Republice Vietnam

NVA – North Vietnamese Army, Severovietnamská armáda (označení užívalo MAAG a MACV, doslovný přesný název ve skutečnosti zněl Lidová armáda Vietnamu)

OSS – Office of Strategic Service, Úřad strategických služeb, předchůdce CIA

POW – Prisoner of War, zkratka pro statut válečného zajatce

RVN – Republic of Vietnam, Vietnamská republika

USMC – United States Marine Corps – Americká námořní pěchota

VC – radiové označení užívané americkými vojenskými poradci pro jednotky Viet Congu (lehce pejorativní název partyzánů z NFO)

VDR – Vietnamská demokratická republika

VNAF – Vietnam Air Force, Vzdušné síly Vietnamu

„Žádný národ nemá klást břímě války jen na bedra svých ozbrojených sil.“¹

Generál William C. Westmoreland, US Army, ve výslužbě

¹ Převzato z: Allen, L. William a sbor autorů. *Vietnam: Ilustrovaná historie konfliktu v jihovýchodní Asii*. 1. vyd. překlad: Bumbálek, Jiří. Praha: Svojtka a Vašut, 1996. s. zadní desky

Čestné prohlášení a poděkování

Prohlašuji tímto, že jsem soutěžní práci *Válka poradců: Washingtonská diplomacie v Indočíně /1950 – 1965/* vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Ivana Machka. U všech citací a údajů jsem doplnil přesný zdroj a do seznamu použité literatury uvedl všechny knižní i internetové prameny, z nichž jsem čerpal informace.

Taktéž bych rád touto cestou poděkoval osobám, jež mi poskytly svou pomoc při tvorbě soutěžní práce. Patří mezi ně:

Mgr. Ivan Machek – koordinace soutěžní práce

Mgr. Jaroslava Strachoňová – gramatická korekce

Pavla Leech – konzultace překladů archivních dokumentů a knih z anglického jazyka

Mé zvláštní poděkování patří především *Mgr. Márii Strašákové*, interní doktorantce oboru vietnamistiky Ústavu Dálného východu Univerzity Karlovy v Praze a spoluautorce knihy *Dějiny Vietnamu* (Praha: NLN, 2008) za oponentský posudek k mé práci (přiložen v závěru a diskusi) a taktéž *PhDr. Lucii Hlavaté, PhD.*, vedoucí oboru vietnamistiky Ústavu Dálného východu Univerzity Karlovy za zprostředkování.

V Ostrově dne 23. 2. 2009

vlastnoruční podpis autora

Jan Železný

„Veškerá diplomacie je pouze pokračování války mírovými prostředky.“²

Čou En-laj, předseda státní rady a ministr zahraničí ČLR

² Citováno z: Minogue, Kenneth. Roch, David a kolektiv autorů, *Vlády a vládcové: Jak se kde vládne*, překlad: Sekera, Martin. Fantysovi, Petr a Jana. 1. vyd., London: DK, Fortuna Print, 2005, s. 295

Obsah

Úvod	7
Ženevská konference o Indočíně – Formální konec francouzské válečné agonie	8
Pozadí konference a stanoviska jednotlivých aktérů	8
Tajná jednání mezi Washingtonem a Paříží	13
Samotná jednání – trnitá cesta ke kompromisu	14
Jedna země, dva systémy	17
Vývoj na severu – budování Vietnamské demokratické republiky	17
Vývoj na jihu – hledání vůdce	20
Nation-building pod taktovkou USA	22
Vznik republiky a počátek odboje proti Diemovi	25
Od bojů o udržení po republiku	25
První otřesy - počátek povstání na Jihu	27
Laos, Montagnarové a Kennedyho „nové obzory“	30
New Leadership	30
První zatěžkávací zkouška – Laos	31
Speciální jednotky a vztahy s Montagnary	32
Kennedyho nová opatření	31
Program strategických vesnic	34
Ap Bac, buddhistická krize a pád rodiny Ngo	35
Debata u Ap Bac	35
Vznik buddhistické krize v Hue	36
Počátek pučistických snah a Kennedyho váhání	37
Coup d'état	43
Zmatek v Bílém domě	46

Vláda generálů a konec „války poradců“	49
Vláda vojenské revoluční rady	49
Vietnamská politika Lyndona B. Johnsona	50
Problémy ARVN	52
Rezoluce o Tonkinském zálivu – formální konec „války poradců“	53
Změna postojů Ha Noie	55
Počátek regulérní války	59
Útoky Viet Congu a období eskalace	58
Příjezd „kožených krků“ a konec války poradců	60
Závěr a diskuse	62
Diskuse – oponentský posudek Mgr. Strašákové z UK	63
Seznam použité literatury	64

Úvod

Vážení čtenáři,

jako téma své soutěžní práce jsem si zvolil problematiku eskalace 2. indočínské války, která vešla ve známost spíše jako „americká válka ve Vietnamu“. O tuto epochu dějin se podrobně zajímám již čtvrtým rokem, především z hlediska americké zahraniční politiky, díky čemuž disponuji širokými znalostmi, které jsem při psaní této práce využil. Konfliktu ve Vietnamu je v našich zeměpisných šířkách věnováno velmi málo publikací (na rozdíl od 1. či 2. světové války), které vesměs dokumentují pouze období mezi lety 1964 – 1973, tedy faktickou přítomnost tisíců amerických vojáků v Jižním Vietnamu. Uspokojivý rozbor předchozích událostí a motivů, které vehnaly největší kapitalistickou supervelmoc do džungle na první pohled nepřilíš významného jihovýchodoasijského státu, ovšem chybí. Rozhodl jsem proto zaměřit se právě na desetiletí mezi Ženevskou konferencí o Indočíně a přijetím tzv. „Rezoluce o Tonkinském zálivu“, jež ukončila americkou nerozhodnost a započala jeden z nejohroženějších a nejsložitějších konfliktů 20. století.

Úkolem této studie je tedy analýza vývoje událostí v Jižním Vietnamu v období nazývaném „válkou poradců“ (především z politického a vojensko-bezpečnostního hlediska) v souvislosti s vizemi a zahraničněpolitickými koncepcemi amerických státníků a jejich poradců. Pro doplnění složitého obrazu událostí mezi lety 1954 – 1965 taktéž předkládám rozbor socioekonomické situace v Republice Vietnam a popis zásadních politických zvrátů ve Vietnamské demokratické republice, které vedly k zapojení této válkou zasažené komunistické diktatury do vražedné občanské války se svým jižním sousedem. Výsledkem by měla být kompletní odpověď na otázku, jaké zahraničněpolitické motivy přiměly Washington ke vstupu do tohoto nepřehledného konfliktu v Indočíně a jakým způsobem tak učinil.

Při svém výzkumu využívám odborných publikací autorů především amerického původu, které mi umožňují získání autentických informací a pochopení způsobu nazírání občanů Spojených států, povětšinou přímých pamětníků často i z řad armády, na konflikt, který jejich zemi poznamenal na dlouhá desetiletí dopředu. Pro názorové vyvážení však zohledňuji i knihy českých historiků, žurnalistů a military nadšenců, které mi umožňují seznámit se s pohledem neutrální země. Stěžejní materiál však představuje práce s archivními historickými prameny kanceláře prezidenta USA, Senátu USA a archivu CIA, které jsou v elektronické podobě zpřístupněné v internetových archivech amerických univerzit. Z těchto vzácných dokumentů nejen vybírám citace, pomáhající dokreslit popisované politické zvraty, avšak nejvýznamnější z nich přikládám i do části příloh. Za velmi významný zdroj taktéž považuje odborné konzultace s Mgr. Márií Strašákovou z Ústavu Dálného východu Univerzity Karlovy, jež vyučuje obor vietnamistika. Její oponentský posudek navíc přikládám v sekci *Závěr a diskuse*.

Ženevská konference o Indočíně – Formální konec francouzské válečné agonie

Pozadí konference a stanoviska jednotlivých aktérů

Velká mezinárodní bezpečnostní konference svolaná do Ženevy na 26. dubna 1954 měla dva jasně stanovené cíle – uzavřít problematiku korejské války a nalézt definitivní řešení krvavého koloniálního konfliktu mezi Francií a indočínskými nacionalistickými partyzány (převážně komunisty) na Dálném Východě, jenž vešel ve známost jako 1. indočínská válka. Znamenala však taktéž první významné setkání vrcholných představitelů světových mocností, které od té doby měly rozhodovat o většině významných světových událostí. Tak se na jednom místě sešli ministři zahraničí bývalé protihitlerovské a protijaponské koalice (USA, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Francouzské republiky, SSSR a Čínské lidové republiky) s představiteli loutkové vietnamské vlády císaře Bao Daie a zástupci politicko-partyzánské odbojové organizace Vieth Minh.³ Ve skutečnosti však kromě Francie, USA a vietnamských komunistů, požadujících odchod koloniálních armád a vytvoření komunistického státu, nepovažovaly zbylé jednací strany situaci ve Vietnamu za svoji prioritní záležitost a na konferenci přijížděly jen s velmi mlhavými návrhy na řešení francouzského koloniálního konfliktu.

Především Velká Británie k otázce Indočíny od počátku padesátých let projevovala značnou rezervovanost. Winston Churchill, podobně jako ve svém prvním působení v roli ministerského předsedy, i tehdy vytyčil za oblast primárního zájmu Britského království Evropu, především pak otázku poválečného uspořádání ideologicky rozděleného Německa a vzniku EOS.⁴ Přestože chápal obavy Paříže ze ztráty svých kolonií, považoval francouzskou koloniální válku na Dálném Východě za již prohranou a nehodlal riskovat vztahy se zeměmi třetího světa při ochraně cizích koloniálních držav. Ostatně Velká Británie se dokázala s odpojením svých bývalých kolonií vypořádat s typickým anglickým gentlemanstvím, když je proměnila v Commonwealth of Nations.⁵ S tímto poselstvím také na konferenci dorazil ministr Anthony Eden.

³ Zkratka pro Vietnam Doc Lap Dong Minh Hoi (Liga boje za nezávislost Vietnamu). Jednalo se o vietnamskou odbojovou organizaci založenou v květnu 1941, jejímž hlavním cílem byl ozbrojený a politický boj s francouzským kolonialismem a japonskou okupací. Sdružovala mnoho antikoloniálních nacionalistických skupin, hlavní silou v ní však disponovali komunisté v čele s Ho Chi Minhem. Hlavním operačním střediskem byla provincie Viet Bac u čínských hranic.

⁴ EOS – zkratka pro Evropské obranné společenství. Jednalo se o neuskutečněný projekt západoevropských vlád podporovaný USA, jehož cílem měl být vznik vojenské protiváhy státům „východního bloku“ a nové (i když oslabené a kontrolované) německé armády.

⁵ Ani tento proces však neprobíhal hladce. Poté, kdy Velká Británie pomohla obsadit nizozemské državy od Japonců a indonéských partyzánů, se zapletla do vleklé guerillové války v Malajsii.

Další z účastníků, Sovětský svaz, se tehdy nacházel ve vlastní politické nestabilitě. Po smrti „Velkého kormidelníka“ Josifa Visarijonoviče Stalina⁶⁷ se politická situace v zemi nesla stále více v duchu vyostřujícího se boje o nástupnictví mezi bývalým generálním tajemníkem ÚV KS Ukrajiny Nikitou Chruščevem a Stalinovým pobočником a tajemníkem prezidia ÚV KSSS⁸ Georgijem Maximilianovičem Malenkovem. Výsledkem bylo nové kolo politických procesů a čistek, kterým postupně padly za oběť především vrcholné kádry proklamující Stalinovu tvrdou politiku, jako například popravený šéf NKVD⁹ Berilja. Nová sovětská garnitura v ženevské konferenci spatřovala vhodný způsob, jak prozkoumat možnost dočasného oteplení vztahů se Západem bez bolestivých ústupků a zároveň tak realizovat své politické cíle v Evropě. Přestože formálně Sovětský svaz stál za komunistickými partyzány z Viet Minhu, jeho vysocí představitelé spatřovali ve Vietnamu oblast pouze okrajového významu. Vrchní sovětský vyjednaváč a ministr zahraničí Vjačeslav Molotov se proto domníval, že by mohl vyměnit sovětský ústupek v případě Indočíny za alespoň formální zpomalení amerických studenoválečných aktivit. To by dalo Sovětům dosti času na vyřešení vnitrostranických sporů, dohnání svého skluzu ve zbrojení a upevnění satelitních režimů v zemích východní Evropy. Sovětský svaz proto nebyl ochoten se plně postavit za požadavky svých vietnamských spojenců a riskovat tak další vyostření bipolární diplomatické konfrontace.

Velmi významným aktérem se stala „Rudá Čína“, která se poprvé od převzetí moci komunisty¹⁰ veřejně angažovala ve významných zahraničněpolitických otázkách. Čínskou delegaci vedl předseda státní rady a ministr zahraničních věcí v jedné osobě Čou En-laj, muž, jehož diplomatické schopnosti v 70. letech v době čínsko-amerického usmíření tzv. politiky „détente“ uznávali i američtí politici v čele s Henry Kissingerem.¹¹ Čou byl blízkým spolupracovníkem předsedy Maa a stejně jako on si uvědomoval zranitelnost dlouhou občanskou válkou rozvrácené Číny. Tím pravým lékem pro „Zemi středu“ mělo být období zahraničněpolitického klidu, jenž by umožňoval konsolidaci vnitropolitických poměrů. Na další několika statisícový kontingent bojujících dobrovolníků¹² již Peking neměl dost politické vůle. Na rozdíl od SSSR však pro Čínu oblast Indočíny vždy znamenala důležitou zahraničně politickou oblast, do níž se od nepaměti snažila rozšířit svůj absolutní vliv. Čínská diplomacie proto poněkud váhala, jak se na konferenci postavit k vietnamským

⁶ Stalo se tak 3. března 1953

⁷ Toto honosné označení se poprvé v SSSR objevilo ve 30. letech na propagandistických plakátech, později se však daleko vžilo jako označení předsedy Maa v Čínské lidové republice.

⁸ Zkratka pro Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu.

⁹ Zkratka pro Lidový komisariát vnitřních záležitostí. Jednalo se o bezpečnostní organizaci podřízenou KSSS, k jejímž úkolům patřilo zajištění vnitřní bezpečnosti SSSR, činnost rozvědky a kontrarozvědky. Dnes je považována za předchůdkyni známější KGB.

¹⁰ Stalo se tak 1. října 1949, kdy Mao Ce-tung v Pekingu vyhlásil Čínskou lidovou republiku. Dosavadní nacionalistický vůdce země Čankajšek byl nucen spolu s jednotkami věrnými jeho straně Kuomintangu prchnout na Tchaj-wan, kde založil Čínskou republiku, která až do roku 1971 zastupovala zájmy kontinentální Číny v OSN.

¹¹ Viz. Kissinger, Henry. *Umění diplomacie: Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, překlad: Calda, Miloš. Prostor, 1999. s. 756, 760, 761

¹² Viz. čínská intervence na pomoc KLDK z 25. listopadu 1950

požadavkům. Stejně jako Moskva, potřeboval i Peking dlouhé období míru ke konsolidaci vnitrostátních poměrů a obnově vlastní země poničené dlouholetou válkou. Zároveň se však obával ztráty vlivu a přátelských vztahů s ideologicky spřízněným spojencem. V otázce postkoloniálního osudu Indočíny proto Čínská lidová republika (ČLR) na Ženevské konferenci vystupovala po ideologické stránce značně umírněně (k velké nemilosti Viet Minhu) a snažila se vtělit do role racionálně uvažujícího prostředníka.

Zemí s nejslabší vyjednávací pozicí byla bezpochyby Francie reprezentovaná ministrem zahraničí Georgesem Bidautem, neboť postrádala politickou podporu z řad svých spojenců a vojenský debakl u Dien Bien Phu ze 7. května (den před zahájením indočínské části konference) jasně ukázal její neschopnost řešit situaci vojensky. Navíc si na rozdíl od zbylých zúčastněných stran nemohla dovolit další čekání. Infrastruktura Francie byla i přes pomoc z Marshallova plánu stále poznamenána 2. světovou válkou. Mladá republika potřebovala všechny prostředky k znovunabytí své velikosti, což však nebylo vzhledem k nutnosti vydržování početného vojenského kontingentu v Indočíně možné. Jen roku 1949 si přímé válečné výdaje vyžádaly 167 miliard franků¹³. Poválečné plány na obnovu z bohatství kolonií se proto ukázaly být naprosto liché.

Rozsáhlá vojenská přítomnost ve Vietnamu dělala vrásky na čele taktéž francouzským obranným strategům. V době, kdy se začalo jednat o znovuvybudování německé armády a vzrůstal i počet jednotek zemí „Východního bloku“, měla Paříž většinu svých sil vázaných mimo vlastní území. Konec války s Viet Minhem se přitom zdál být v nedohlednu a ztráty neustále stoupaly - do roku 1952 padlo v Indočíně na 90 000 francouzských vojáků.¹⁴ Celková bídná situace samozřejmě neunikla ani francouzskému lidu, jehož podpora začala rapidně klesat. Zatímco při průzkumu veřejného mínění v roce 1947 s válkou za udržení koloniální Indočíny souhlasilo 37% občanů, v roce 1954 to již bylo pouhých 8%.¹⁵ Vládní kabinet premiéra Josepha Laniela si byl vědom nutnosti okamžitého ukončení války a nalezení politického řešení indočínské otázky. Začal proto projevovat ochotu k mírným ústupkům. Paříž však i nadále odmítala návrhy Vietnamců na odchod z Indočíny a to i přesto, že po prohrané bitvě u Dien Bien Phu, která jí měla přinést rozhodující vítězství nad Viet Minhem, ovládala již pouze Kočičínu a části Annamu.¹⁶

O rozpolcenosti stanoviska Paříže svědčí i její zmatené kroky na přelomu let 1953/1954, kdy ještě jednou vsadila na vojenskou kartu a pokusila se zvrátit dosavadní negativní trend ve vedení války. Elán do žil jí vpravil v květnu 1953 nově jmenovaný vrchní velitel koloniálních jednotek generál Henry Navarre. Tomu se za krátkou dobu podařilo analyzovat hlavní problémy francouzské koloniální armády, jimiž byly především nízká mobilita, přílišná vázanost na statické opevněné body a neschopnost pružné odpovědi na guerillové výpady Viet Minhu. Vypracoval proto novou strategii mohutných mobilních útvarů, které měly být schopny odolávat partyzánským jednotkám v Tonkinu, zatímco vietnamská císařská armáda, která formálně spadala pod císaře Bao Daie, by bránila boji

¹³ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 20

¹⁴ Tamtéž, str. 21

¹⁵ Tamtéž, str. 25

¹⁶ Území Vietnamu historicky zahrnovalo tři územní celky: Kočičínu, Anam a Tonkin na severu.

méně zasažené oblasti Annamu a Kočičíny. Aby mohl svoji novou strategii uvést v život, potřeboval Navarre další přísun jednotek. Lanielův kabinet však pod tíhou komunisty podněcovaných občanských protestů jeho návrh zamítl. Následná ostudná porážka elity francouzské armády u vesnice Dien Bien Phu poblíž hranic s Laosem tak jen potvrdila stávající fakta. Začátkem května 1954 již Viet Minh ovládal krom hanojské enklávy nejen celou severní část Vietnamu, ale stejně tak i značná území na jihu země. Zoufalá Paříž prosila o posily u všech svých spojenců, avšak pouze Spojené státy byly ochotny přispět. Prezident Dwight D. Eisenhower na schůzce s šéfem francouzského generálního štábu Paulem Elym ve Washingtonu přislíbil zaslání 40 bombardérů B-26 s americkým technickým personálem.¹⁷ Ovšem ani tato americká subvence nepomohla odvrátit jednu z nejhorších francouzských porážek v novodobých vojenských dějinách. Dosud hrdá Francie tedy potřebovala rychlé politické řešení indočínské otázky více než kdokoli jiný.

Velmi složitá byla role USA, jejichž vztah k indočínskému konfliktu se od konce 2. světové války přepolarizoval o 180 stupňů. Ještě během schůzek protihitlerovské koalice dával prezident Franklin Delano Roosevelt francouzské straně jasně najevo, že po skočení bojů s Německem nemůže očekávat americkou podporu při zpětném získávání kontroly nad svými koloniemi. Byl to on, kdo jako jeden z prvních vůdců Západu zastával myšlenku dekolonizace a sebeurčení národů třetího světa. Navíc americká OSS¹⁸ během bojů s císařským Japonskem aktivně spolupracovala s partyzány Viet Minhu při výměně informací. Samotný politický vůdce Vietnamců Ho Chi Minh byl evidován jako agent této organizace pod krycím jménem *Lucius*.

Ovšem nástup Herryho Trumana do prezidentského úřadu po Rooseveltově smrti znamenal značnou změnu amerického pohledu. Podle Trumanovy „*doktríny zadržování komunismu*“ nebyl Viet Minh nacionalistickou organizací bojující za osvobození své země od koloniálních pánů, nýbrž součástí celosvětového komunistického spiknutí, které je třeba zastavit. Tuto studenoválečnou domněnku ještě více potvrdilo uznání vietnamského komunistického státu Čínou a SSSR na společném setkání vůdců v zimě 1950. Od tohoto roku bylo také na válečné úsilí Paříže pohlíženo z naprosto jiného úhlu.

Francie byla překlasifikována z evropské velmoci snažící se za každou cenu udržet své kolonie na obránci „západních“ hodnot v přímém boji s expandujícím komunismem. Z USA proto brzy začala proudit do Francie štědrá vojenská pomoc. Do počátku ženevské konference obdržela Paříž, nyní v roli obránci západního světa, finanční prostředky, válečnou techniku a vojenské služby v hodnotě 2, 76 miliard USD (mj. 31 000 džípů, 500 letadel, 2 letadlové lodě a 361 000 ručních planých zbraní).¹⁹ Roku 1951 tak USA hradily 12% nákladů na válku, o rok později již tomu bylo 60 % a v období roku 1953 již Washington téměř plně převzal výdajovou stránku války, když svými prostředky pokrýval až 80% francouzských nákladů²⁰. Geopolitický význam Indočíny, jež se kdysi nacházela na samém okraji

¹⁷ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 25

¹⁸ Zkratka pro Office of Strategic Services (Úřad strategických služeb), jednalo se o předchůdkyni dnešní CIA

¹⁹ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 20

²⁰ Údaje čerpány z: Novotný, Josef. *Úředně zapomenutá válka: Historie francouzské přítomnosti v Indočíně*. Fontana, 2003. s. 75

zájmu Washingtonu, tak v očích washingtonských stratégů extrémně vzrůstal. O tom, krom výdajů na vedení francouzské války, svědčí i studie vypracovaná na žádost Rady národní bezpečnosti (National Security Council) s označením NSC-68, jejímž autorem byl ředitel politického plánovacího štábu ministerstva zahraničí Paul Nitze. Tento stěžejní dokument studené války potvrzoval mesiášskou roli Ameriky jako vůdce západního světa, postavil ji ovšem do reality vzniku sovětských jaderných sil po odpálení první jaderné nálože v srpnu 1949.²¹ USA tak měly být spolu se svými spojenci schopny, i přes ztrátu výhradního jaderného monopolu, zastavit chystanou globální komunistickou agresí. Ve zprávě se mimo jiné uvádí:

„Cílem Sovětského svazu, vedeného novým fanatickým přesvědčením je absolutní nadvláda nad zbytkem světa.“²²

Jakkoli se podobná konstatování mohou z dnešního pohledu jevit nereálná, vojenské počínání komunistů na přelomu 40. a 50. let (především blokáda Berlína, dobytí Pekingu Mao Ce-tungem a ofenziva KLR) utvrdily Američany ve správnosti svých premis. V dané době se taktéž zformoval nový pohled na politické rozložení moci ve světě, tzv. *teorie domina*, podle níž byl „Západ“ tak silný, jak silný byl jeho nejslabší článek. V kontextu těchto událostí a politických doktrín se Indočína, především jižní část území Vietnamu, jevila jako zranitelný spojenec Západu, ohrožovaný komunistickou agresí v podobě polovojenského hnutí Viet Minh.

S podobnou kalkulací pracoval i nový republikánský prezident, bývalý velitel spojeneckých sil v Evropě a vrchní velitel NATO gen. Dwight D. Eisenhower, jenž do Bílého domu nastoupil v lednu 1953. Poté, co se jeho administrativě podařilo v červenci 1953 v Phanmudžonu uzavřít příměří s KLR, stala se Indočína hlavním bodem amerického zájmu v Asii. Nový prezident přitom v otázkách zahraniční politiky povětšinou postupoval plně v duchu předchozích studií a nový pohled nenabídl. Ba právě naopak. S jeho nástupem do Bílého domu je spjat rozvoj konzervativní americké diplomacie založený na vnímání světa v bipolárním náhledu. Eisenhower tedy chápal otázku Indočíny velmi podobně jako jeho demokratický předchůdce, což potvrdil v projevu před zástupci tisku ze 7. dubna 1954, když prohlásil:

„Existují také šířeji založené úvahy, které by se daly popsat jako princip padajícího domina. Když postavíte z dominových kostek řadu a strčíte do první, určitě spadnou i všechny ostatní.“²³

Nepřekvapí proto, že Amerika silně protestovala proti zařazení Indočíny do agendy ženevské bezpečnostní konference. Eisenhower spolu se svým ministrem zahraničí Johnem F. Dullem si dobře uvědomovali, že jakákoli jednání by musela zohlednit územní zisky Viet Minhu a vedla by k vytvoření komunistického státu. Takový výsledek byl z výše zmíněných příčien pro USA jen těžko přijatelný.

²¹ Zkušební výbuch proběhl 29. srpna 1949 na střelnici Semipalatinsk-21, zbraň nesla kódové označení RDS-1 (údajně podle Reaktivnij dvigatel' Stalina – Stalinův reaktivní stoj) a její exploze dosáhla síly 20 kt TNT. Američané o ní hovořili jako o Joe-1, podle Stalinova křestního jména. – zdroj: Pitschmann, Vladimír. *Jaderné zbraně: Nejvyšší forma zabíjení*. Naše vojsko, 2005. s. 129

²² Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 19

²³ Tamtéž, s. 26

Tajná jednání mezi Washingtonem a Paříží

Amerika proto i na počátku roku 1954 stále doufala v alespoň elementární vojenské řešení situace, což se odrazilo v tajných jednáních mezi Paříží a Washingtonem o možnosti přímé americké intervence ve prospěch francouzských jednotek. Její pravděpodobnost vzrostla poté, kdy oddíly cizinecké legie a francouzských výsadkářů obležené u Dien Bien Phu začaly hlásit první velké potíže při obraně pevnosti. Francie, obávající se možnosti prohry, která by zcela nepochybně před blížící se ženevskou konferencí podlomila její vliv v Indočíně, zintenzivnila svá jednání s USA. Dříve spíše teoretická možnost žádosti USA o přímou vojenskou intervenci se měla dle názoru Paříže přeměnit na realitu.

Proto byl koncem března do Washingtonu vyslán náčelník francouzského štábu generál Paul Ely, jenž měl informovat prezidenta o současném vývoji situace u Dien Bien Phu a prozkoumat možnosti vzájemné spolupráce. Při jednáních sdělil Ely Američanům, že šance na vítězství u Dien Bien Phu je i přes úspěch prvotní ofenzivy generála Vo Nguyen Giapa stále zhruba poloviční. Francouzské jednotky však k zachování svých pozic nutně potřebují další americkou leteckou podporu, která by vybombardovala výchozí pozice Viet Minhu na kopcích kolem základny. Američané však byli ve svém odhadu mnohem skeptičtější. Především admirál Arthur Redford, předseda sboru náčelníků štábu (Joint Chiefs of Staff), vyjádřil značné pochyby nad možným obratem situace a otevřeně s Elym prodiskutoval účinnost různých scénářů americké intervence, a to nejen na letecké bázi. V rámci nich se uvažovalo i o nasazení leteckých jaderných pum nad oblastmi koncentrace Giapových jednotek (plán dostal název operace VULTURE), či o vyslání několika bombardérů bez výsostných znaků, aby zůstala skryta jejich totožnost. Přestože Redford nikdy Elymu pomoc explicitně nepřislíbil a o racionalitě leteckých opatření taktéž pochyboval, získal francouzský generál dojem, že je americká armáda jeho návrhu nakloněna.

Opak byl však pravdou. Většina stratégů z Pentagonu i vojenských velitelů takový zásah nedoporučovala. Mezi nejhlasitější kritiky patřil především velitel pozemních sil a veterán z Koreje generál Ridgeway. Ten intervenoval přímo u prezidenta a sdělil mu, že šance jakékoli akce na zvrát situace v Indočíně jsou velmi sporné. Navíc případné vylovení amerických pozemních sil by se setkalo s nebývalými logistickými těžkostmi a neexistoval způsob, jak jej regulovat a udržet v mezích. Ve skutečnosti i prezident s ministrem zahraničí Johnem Fosterem Dullesem chovali k francouzskému návrhu značné pochybnosti. Dullese se především obával, že unilaterální akce Spojených států při ochraně francouzských držav by mohla působit jako obrana kolonialismu, což by značně zkomplikovalo americké zahraniční vztahy snově vznikajícími zeměmi třetího světa a ideologicky nahrálo komunistům. Samostatná akce USA při blízkosti čínských hranic by taktéž znamenala riziko vstupu této regionální velmoci do konfliktu, podobně jako tomu bylo v Koreji. Takto prudká eskalace čistě regionálního indočínského konfliktu byla přítom pro USA po vyčerpávající válce v Koreji nepřijatelná.

Východisko této složité politické situace měl představovat Dullesův návrh „kolektivní akce“, díky němuž měla být do případného zásahu zahrnuta i řada dalších zemí, konkrétně Velká Británie, Francie, Austrálie, Nový Zéland, Filipíny a Thajsko. Ministr doufal, že internacionalizace vojenské pomoci Francii by nejen vyvrátila spekulace o obraně kolonialismu, ale zároveň by odrazovala Čínu od

zapletení se do konfliktu. Ministrův návrh však kazily dvě závažné skutečnosti, které se plně projevíly na začátku dubna.

V té době již začalo být americkým stratégům zcela jasné, že francouzské jednotky Dien Bien Phu bez okamžité masivní pomoci neudrží a Viet Minh bude moci vyhlásit svoji nadvládu nad Tonkinem. Dulles se proto rozhodl urychleně uvést myšlenku kolektivní akce v život. Okamžitě proto odletěl do Londýna na jednání s Winstonem Churchillem a jeho ministrem zahraničí Anthony Edenem, aby je požádal o pomoc. Britové však projevili k jeho návrhu značnou rezervovanost a vyjádřili mu své pochyby k aplikaci teorie domina na Indočínu. Podobně i v Paříži byl Dullesův návrh odmítnut. Francie si „kolektivní akci“ vyložila jako ztrátu výhradního postavení nad regionem a oslabení svého dominantního ekonomického vlivu. Georges Bidault taktéž oponoval americké podmínce, v jejímž rámci Washington požadoval od Francie vzdání se účasti na ženevské konferenci, kde měly být zúčastněny i komunistické velmoci, a taktéž zvýšení vlivu amerických vojenských a civilních poradců v Indočíně, jejichž zastoupení bylo tehdy mizivé. Ti měli mít nově právo vést výcvik domorodých kmenů a působit ve francouzských štábech. Francie taktéž měla být připravena na budoucí předání moci do rukou vietnamského lidu, pokud by jeho orientace byla prozápadní. Bidault však zdůrazňoval, že Vietnam musí zůstat součástí Francouzské unie.²⁴ Navíc Francie nikdy nežádala o velkou mnohonárodnostní intervenci, nýbrž pouze o vyslání bombardovacích jednotek na pomoc Dien Bien Phu. Americká koncepce tak očividně selhala.

Dulles následně okamžitě informoval prezidenta o britském a francouzském záporném stanovisku. Eisenhower byl bez sebe zlostí. Především obviňoval Paříž z arogance a snahy využít americké zásobovací kapacity k zachování si své absolutní koloniální nadvlády. Situace však začala být velmi vážná a Indočíně hrozil pád do komunistických rukou. V Bílém domě se proto znovu začala rozebírat i možnost unilaterální americké intervence. Prezident však neměl odvahu rozhodnout o vyslání leteckých jednotek sám a rozhodl se oslovit vůdce jednotlivých stran v Kongresu. Ti však takovýto krok razantně odmítli a připustili jeho realizaci pouze v případě, že by se do akce plně zapojila i Velká Británie a Francie deklarovala svoji ochotu vyhovět americkým požadavkům. Kolektivní akce tak prozatím byla odložena.

Samotná jednání – trnitá cesta ke kompromisu

Na konci dubna v posledním zoufalém pokusu Bidault informoval Washington, že vzhledem ke katastrofálnímu vývoji na bojišti u Dien Bien Phu je Francie ochotna přijmout internacionalizaci záchranné akce. Eisenhower obratem odpověděl, že pokud se podaří k zásahu přesvědčit i Británii, pokusí se administrativa urychleně prosadit v Kongresu rezoluci, která by akci posvětila. Následující tři dny proto Dulles strávil přesvědčováním Edena s Churchillem o nutnosti kolektivní akce a katastrofálních dopadech pádu Indočíny do společenství komunistických zemí. Londýn však

²⁴ Francouzská unie byla pevným politickým uskupením Francie a jejích kolonií. Po 2. světové válce nahradila dosavadní systém francouzské koloniální zprávy.

opětovně vyjádřil svoji zdrženlivost a k akci se odmítl připojit. Eisenhowerovi poté nezbylo nic jiného, než sdělit Francii, že americká pomoc nepříjde. O osudu francouzských vojáků u Dien Bien Phu tak bylo definitivně rozhodnuto.

Indočínská část konference byla zahájena 8. května, den po kapitulaci francouzské posádky u Dien Bien Phu. Delegace Viet Minhu, který zastupoval zájmy všech komunistických organizací a bojůvek Indočíny, přijížděla na jednání vzhledem k vojenskému triumfu gen. Vo Nguyen Giapa u Dien Bien Phu se silnou vyjednávací pozicí a očekávala rychlé naplnění svých požadavků. Její vůdce Pham Van Dong měl však být záhy poučen o realitě diplomatických konferencí, které ne vždy reflektují situaci na bojištích. Již při počátečním formulování stanovisek jednotlivých aktérů totiž bylo jasné, že dosáhnout dohody bude obtížné. Problém představoval především přístup USA a Francie. Minister Dulles se na jednáních zdržel pouze krátce a odmítal jakákoli jednání s Čínou. Dokonce prohlašoval, že jeho setkání s Čou En-lajem by mohla způsobit pouze přímá srážka jejich vozů. Na oficiálním setkání delegací pak dokonce odmítl podat čínskému ministrovi ruku. Při svém odjezdu zpět do Washingtonu pak pověřil šéfa americké delegace Waltera S. Smithe, aby vystupoval pouze jako zainteresovaný národ, ale nikoli jako prostředník jednání. USA tak měly hrát roli pouhého pozorovatele a skrytě ovlivňovat průběh jednání, aniž by jim přiznaly jakoukoli relevanci. Ve Washingtonu se mezitím připravovaly plány na americkou intervenci v případě, že by celá Indočína padla do rukou Viet Minhu. Podobně i francouzská pozice byla složitá. Kabinet Josepha Laniela reprezentovaný ministrem zahraničí Bidautem požadoval mírové řešení krize při zachování francouzské nadvlády nad zemí. Stejně tak odmítal přímé jednání s vůdci Viet Minhu, což po připočtení nezájmu Velké Británie a SSSR způsobilo naprostý diplomatický pat.

Již se zdálo, že konference skončí fiaskem, avšak nakonec 8. června vyjádřila delegace Viet Minhu po dlouhém přesvědčování ze strany Číny ochotu k ústupkům. Ty měly spočívat v rozdělení země podél třinácté rovnoběžky, přičemž sever by připadl Viet Minhu a jih loutkovému režimu vietnamského císaře Bao Daie, jehož Francie dříve tolerovala jako papírovou hlavu státu. O čtyři dny později navíc rezignoval kabinet Josepha Laniela a na jeho místo byl vybrán socialista Pierre Mendes-France, který sliboval uzavření příměří a stažení Francie do 20. července, jinak nabízel svoji rezignaci. Mendes-France taktéž vyjádřil ochotu k přímým jednáním s Viet Minhem. Tyto dvě události pomohly znovu rozproudit jednání, avšak pro USA znamenaly katastrofu. Washingtonu bylo jasné, že z původního antikomunistického plánu Josepha Laniela, s nímž se alespoň částečně shodoval, zbudou jen cáry. Proto Američané narychlo vypracovali jakousi „jízdni mapu“ (road map), podle níž se měla nová francouzská vláda řídit. Nakonec se však z jejího obsahu podařilo prosadit minimum.

Následně vznikl spor o stanovení demarkační čáry, která by oba nové vietnamské státy oddělovala. Zatímco Pham Van Dong bezmezně trval na třinácté rovnoběžce, díky níž by komunisté získali většinu důležitých přístavů, Paříž tvrdě obhajovala rovnoběžku osmnáctou. Jistým ústupkem pro Viet Minh měl být návrh na pořádání celonárodních voleb do několika let. USA a Bao Daiova vláda naproti tomu odmítaly jakékoli, byť i dočasné dělení. Vietnamská císařská delegace proto požádala o pomoc delegáta Smithe a předložila mu svůj návrh vyřešení konfliktu. V něm odmítala jakékoli dělení země, neboť se obávala opakování vývoje z Koreje či Německa a argumentovala, že i dočasné rozdělení by způsobilo nezhoditelné rány na duši národa. Sama přicházela s pětibodovým plánem, jenž obsahoval:

1) *Zastavení palby v současných pozicích*

- 2) *Shromáždění jednotek do dvou co možná nejmenších zón*
- 3) *Odzbrojení partyzánských bojovníků*
- 4) *Po předem určené době odzbrojení Viet Minhu a následné stažení všech cizích armád*
- 5) *Kontrolu OSN nad dodržováním dohody*²⁵

Tento návrh se však u ostatních jednacích stran neseťkal s úspěchem. Naproti tomu Čou spolu s čínskými delegáty vyvinul silný tlak na Viet Minh, aby polevil ve svém územním požadavku. Jak poznamenal při schůzce s Francouzi: „*Obě strany by měly učinit pár kroků k sobě, což ovšem neznamená, že každá musí ujit stejně.*“²⁶ Viet Minh tak byl donucen Číňany souhlasit s kompromisní demilitarizovanou zónou na 17. rovnoběžce. Indočíňští komunisté tak sice byli faktickými vítězi na bojišti, avšak v Ženevě se stali pouhými šachovými figurkami v rukou svých geopoliticky významnějších spojenců. Následný britský kompromisní návrh, zahrnující předem dohodnuté scénáře, byl nakonec schválen. Výsledkem bylo příměří, jež počítalo se stažením francouzských jednotek a vyhlášením samostatného Vietnamu, Kambodže a Laosu. Vietnam však byl rozdělen demilitarizovaným pásmem kolem 17. rovnoběžky. Na sever od ní měla být vytvořena vláda Viet Minhu, jih měl připadnout Bao Daiovu režimu. Do dvou let (Pham Van Dong požadoval lhůtu půl roku, ale po nátlaku Vjačeslava Molotova ze SSSR se svého návrhu vzdal) se plánovaly v obou částech demokratické volby, jež by rozhodly o vládě jednotného Vietnamu. Takovéto kompromisní řešení Viet Minhu naprosto nevyhovovalo, neboť způsobilo, že jeho nový stát přijde o významná města ve střední části země (Hue, Da Nang, Qui Nhon). SSSR a především ČLR naopak spokojeně dosáhly odložení hrozby případné americké intervence do Indočíny a získaly tak dostatek času na vyřešení vlastních vnitropolitických záležitostí. „Všeobecný konsensus“ byl stvrzen 20. července. Svůj podpis ovšem dle očekávání nepřipojily Bao Daiovům režim a USA. Ty později vydaly zvláštní protokol, v němž oznámily, že reflektují výsledky konference, avšak nesouhlasí s rozdělením vietnamského národa, které považují za akt odporující demokratickým zásadám. Na závěr byla ustanovena dozorčí komise složená ze zástupce Západu - Kanady, Východu – Polska a předsedající neutrální Indie, jejímž úkolem bylo monitorovat situaci až do vyhlášení celovietnamských voleb.

²⁵ Čerpáno z: Mount Holyoke Colledge, South Hadley, Massachusetts. Documents Relating to American Foreign Policy: Vietnam. The Pentagon Papers, Gravel Edition, Volume 1, Document 92, Telegram from Walter Smith on the Vietnamese Position, 19 July 1954. Dostupné z URL: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon/doc92.htm>

²⁶ Hlavatá, Lucie. Ičo, Ján. Karlová, Petra. Strašáková, Mária. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 189

Jedna země, dva systémy

Vývoj na severu – budování Vietnamské demokratické republiky

Viet Minh, ač suverénní vítěz bojů, vyšel z Ženevské konference jako poražená entita. Z jeho cílů se podařilo zachránit pouze minimum. Kambodža i Laos se sice staly suverénními státy, avšak komunistické organizace v nich nezískaly žádnou moc. V Laosu bylo ozbrojené odnoží Viet Minhu s názvem Pathet Lao vykázáno pouze malé území u hranic se severní částí Vietnamu. Tento výsledek považoval Ho Chi Minh a jeho lidé za velký neúspěch své politiky a zradu bratrských zemí, avšak brzy to mělo být právě území organizace Pathet Lao, jež se stalo klíčovým prvkem nových komunistických iniciativ. Rozdělení země a ztráta nadvlády nad jižními provinciemi poté pro ústředí v Ha Noi²⁷ představovala politickou katastrofu. Jistou šanci však komunisté spatřovali v celonárodních volbách plánovaných na léto roku 1956. Viet Minh se totiž jako hlavní představitel protikoloniálního odboje v té době těšil vysoké popularitě mezi obyvatelstvem, především v převládajících venkovských oblastech. Pouze ve větších městech a v deltě Mekongu na jihu, kde vládly buddhistické náboženské sekty Cao Dai a Hoa Hao byla jeho podpora slabá. Tyto oblasti však z celonárodního hlediska nepředstavovaly významnou část. Dalo se proto předpokládat, že se Viet Minh stane vítězem voleb a nakonec přeci jen sjednotí zemi pod antikolonialistickou komunistickou vládou.

Komunisté však neměli čas na dlouhá litování, neboť před nimi okamžitě vyvstaly rozsáhlé problémy se správou vlastní části země. Tonkin byl totiž po dlouhých válkách a rabování Francouzů, Japonců a konečně i Čankajškových vojsk velmi vyčerpanou krajinou. Obyvatele trápila chudoba a nedostatek použitelné zemědělské půdy. Hospodářský úpadek se stal realitou. Ho Chi Minh si byl vědom nutnosti rychlé nápravy, nechtěl-li ztratit přízeň rolnického obyvatelstva, které dosud nebylo natolik ideologicky zpracováno, aby bylo schopno snášet hospodářské strasti bez ztráty víry v komunistické vedení. Lékem měla být kolektivizace zemědělství, jež se majoritně podílelo na tvorbě HDP, dle čínského vzoru. „Strýček Ho“ si ovšem byl vědom svébytné a tvrdohlavé mentality vlastního národa, který byl vždy značně nedůvěřivý k cizím vlivům, proto s implementací komunistické ideologie posečkat a zavádět ji postupně.

Prvním krokem bylo vyvlastnění půdy velkostatkářů a její přerozdělení menším rolníkům, což byl krok nejen hospodářský, ale i značně populistický, který režimu získal přízeň venkovského obyvatelstva. Tato velká vyvlastňovací kampaň probíhala postupně během let 1954 – 1956. Bývalí vlastníci půdy přitom režimu posloužili jako vnitřní nepřátelé, prvek pro komunistické diktatury natolik nezbytný. Avšak samotná kampaň se brzy zvrhla v neorganizované vraždění. První impuls sice přišel z vrchních kruhů, avšak vedoucí činitelé nad celým procesem brzy ztratili kontrolu. Moci v jednotlivých oblastech se chopili nové kádry, jež kampaň využily k vyřízení osobních sporů. Pronásledování, mučení a popravy statkářů avšak i prostých rolníků byly poměrně častým jevem. Kampani padlo dle odhadů (přesná čísla chybí) za obětí na 50 000 statkářů a nespokojených rolníků,

²⁷ Hlavní město budoucího komunistického státu.

zhruba stejný počet byl deportován do „převýchovných táborů“. V rolnických buňkách strany bylo označeno za vnitřní nepřátele a zlikvidováno až 86% osob.²⁸

Režimu se nakonec po vynaložení ohromného úsilí podařilo na podzim roku 1956 řádění nižších kádrů zastavit. Proces, jenž měl zemi přinést prosperitu, skončil hospodářským fiaskem. Daleko horší škody však kampaň napáchala v zahraničněpolitické sféře. Zprávy o masakrech v severovietnamských vesnicích se brzy dostaly do celého světa, který reagoval opovržením. Zvláště pak západním kritikům komunismu a Ho Chi Minha přidala tato záležitost vítr do plachet. Podle nich tímto režim v Ha Noi ukázal svoji pravou tvář. Komunistické mozky – Ho Chi Minh, Pham Van Dong a gen. Vo Nguyen Giap, si byly vědomy svých pochybení a při veřejných vystoupeních otevřeně přiznaly selhání, což byl prvek naprosto neobvyklý, srovnatelný snad jen s Chruščevovým odhalením zločinů stalinismu. Zahraniční pozorovatele ani severovietnamské rolníky to však neuklidnilo. Původní nadšení vystřídal hněv a brzy propukly i rozsáhlé demonstrace v Ho Chi Minhově rodné provincii Nghe An. Komunisté reagovali stejně jako předtím Japonci a Francouzi zatýkáním a popravami. Odpor se nakonec podařilo zlomit, avšak cena byla příliš vysoká. Nebylo to sice poprvé, kdy se Viet Minh rozhodl pro vyvlastňování půdy. Podobné kampaně, i když v menším měřítku, probíhaly již mezi lety 1949 – 1951 a během listopadu 1945 po porážce Japonců.²⁹ Nikdy však nedocházelo k hromadnému nekordinovanému vraždění.

Po vyvlastnění následoval další krok na cestě k vytvoření funkčního socialistického hospodářství, kterým bylo sloučení téměř autarkních vesnických občin a jednotlivých maloroľníků do zemědělských kooperativ. Při tomto způsobu půda, nářadí a případná zvířata zůstávala v soukromém vlastnictví, avšak získané produkty se prodávaly jménem kooperativy. Podobný způsob byl již v Indočíně praktikován před příchodem francouzských kolonizátorů a obyvatelstvo jej přijalo bez větších potíží. Jednalo se pouze o institucionalizaci dosavadní praxe. Tento systém poté platil až do počátku 60. let a pomohl dosáhnout soustavného zvyšování životní úrovně. Poté se však strana odhodlala k další změně a nařídila kolektivizaci zemědělství. Kooperativy se měly přeměnit v jednotná družstva spravující veškerou půdu jako družstevní popřípadě státní majetek. Tento krok se zprvu setkal s občasným odporem maloroľníků, ten byl však brzy zlomen. Do roku 1968 bylo již 90 % roľníků členy družstev.³⁰ Na rozdíl od ostatních zemí komunistického bloku se však kolektivizované státem řízené hospodářství v severním Vietnamu prokázalo v následujících válečných letech jako účinné a dokázalo vzdorovat svému jižnímu sousedu dotovanému vládou USA. Spolu se zemědělstvím došlo k zestátnění průmyslu, což nepředstavovalo významný krok, neboť Severní Vietnam byl plně agrární zemí a průmyslová výroba zde tvořila pouhé 1,5% HDP, přičemž 2/3 představovaly malé městské řemeslné kooperativy.³¹

²⁸ Čerpáno z: Courtois S., Nicolas Werth N., et al., *Černá kniha komunismu: Zločiny, teror, represe II.*, Paseka, 1999, s. 113

²⁹ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 31

³⁰ Tamtéž, s. 32

³¹ Tamtéž, s. 32

Krom hospodářství došlo taktéž k vytvoření establishmentu nového státu, jenž dostal jméno Vietnamská demokratická republika. Proces state-buildingu zde však byl mnohem kratší a zdaleka se nepotýkal s takovými obtížemi, jako tomu bylo na jihu od 17. rovnoběžky. Vietnamci totiž převzali klasický sovětský státní model, který implantovali na původní národní bázi. Došlo tak k vytvoření centrálně řízeného socialistického a silně nacionalistického státu s vedoucí úlohou strany Lao Dong.³² V čele hierarchie bylo politbyro s ústředním výborem strany. Těmto dvěma subjektům byla podřízena řídicí grémia strany, jejichž personální obsazení se často překrývalo s vedením státu. Podle ústavy byl hlavou státu prezident republiky, jímž byl vcelku automaticky zvolen hlavní ideolog a vůdce vietnamského komunistického hnutí Ho Chi Minh. Ten si však na rozdíl od ostatních komunistických vůdců své doby nevybudoval stálý kult osobnosti a působil spíše jako moudrý politický vůdce svého statečného národa. Dokonce odmítl obývat luxusní prezidentský palác (bývalou francouzskou koloniální budovu) a vedl asketický život v duchu Marxova učení v přilehlém domě. Jeho kolega a vyjednávač z Ženevy Pham Van Dong obsadil místo premiéra a válečný hrdina od Dien Bien Phu původně profesor dějepisu gen. Vo Nguyen Giap se ujal postu ministra národní obrany. Ostatní význačné pozice byly obsazeny vysokými loajálními veliteli a vůdci bývalého Viet Minhu.

Do počátku vrcholné kolektivizace zemědělství disponovaly značnou autonomií původní vesnické obcíny. Stranické špičky se totiž po odporu obyvatelstva z let 1954 – 1956 obávaly dalších nepokojů, a proto se zaváděním nových komunistických pořádků posečkaly. Do poloviny 60. let se však Lao Dong stala vše působící silou, jež ovládala veškeré aspekty života obyvatel. V této době taktéž Ho Chi Minh vyzval stranu, aby vypracovala rozsáhlou ideologickou kampaň, jejímž cílem mělo být seznámení rolnického obyvatelstva s ideály vietnamského komunismu a posílení jejich důvěry v hanojský režim. I přes tato opatření ovšem Vietnamská demokratická republika patřila do umírněného proudu socialistických zemí, zvláště porovnáme-li ji s Maovou Čínskou lidovou republikou či Kim Ir-senovou plně totalitní KLR, o pozdější Pol Potově Demokratické Kampučii³³ ani nemluvě. Nejen že si Ho Chi Minh ani jeho spolubojovníci nevytvořili typický kult osobnosti, režim byl navíc poměrně tolerantní k náboženským menšinám (především katolíkům). Jisté problémy nastaly až při třenicích s domorodými Montagnary po sjednocení Vietnamu a vytvoření Vietnamské socialistické republiky po roce 1976.

³² Vietnamská strana pracujících

³³ Jednalo se o státní útvar vzniklý na území Kambodžského království v dubnu roku 1975, poté kdy byla svržena prozatímní vláda gen. Lon Nola. V zemi vládli tzv. Rudí Khméróvé, kteří zavedli tzv. agrární komunismus. výsledkem bylo vyvraždění až 2 000 000 osob = 2/3 obyvatelstva. Pol Potův režim byl nakonec v lednu 1979 po krátkých bojích rozdrčen vojsky Vietnamské socialistické republiky, podporované SSSR. Vietnamci poté zemi kontrolovali až do 90.let.

Vývoj na jihu – hledání vůdce

Situace v jižní části země byla o poznání zmatenější. Na rozdíl od VDR, kde se jedinou vládnoucí entitou stala politická strana Lao Dong, panovaly na jihu pochybnosti o skutečném správcí území. Oficiální hlavou státu se opět stal císař Bao Dai, který se ovšem o politický život nezajímal a svůj čas raději trávil na Cote de Azur či ve svém letovisku ve městě Da Lat. Krom jeho úřednického aparátu mandarínů v Jižním Vietnamu nadále působil zbytek francouzských koloniálních úředníků a vojáků, kteří zde měli setrvat až do voleb 1956, pomáhat s administrativou a cvičit nové jihovietnamské jednotky. V onen čas zde však již měly své zájmy i USA. Amerika se poprvé zapletla do vietnamského konfliktu v březnu roku 1950, kdy do Saigonu³⁴ připluly dva křižníky US Navy³⁵ a letadlová loď s 71 letouny.³⁶ Následovala tajná dohoda z května 1950 mezi ministry zahraničí USA a Francie Deanem Achesonem a Robertem Schumanem o americké ekonomické a vojenské pomoci Vietnamu (Francouzské unii). Na jejím základě bylo v Saigonu v Jižním Vietnamu zřízeno americké velitelství MAAG³⁷, v jehož čele později stanul generálporučík John O'Daniel.³⁸ Jednalo se o seskupení 225 vojenských poradců,³⁹ jejichž úkolem bylo dohlížet nad vojenskou situací v zemi a cvičit rodící se jihovietnamské ozbrojené síly. Plnohodnotný výcvik ovšem započal až po Ženevské konferenci, neboť do té doby se významnější přítomnosti důstojníků z MAAG na výcviku bránila Francie. USA však do budoucího směřování nového státu zasáhly mnohem zásadněji.

Na jaře roku 1954 již bylo Eisenhowerově administrativě jasné, že se v Ženevě, navzdory jejímu protestu, bude jednat o Indočíně, stále však doufala ve vojenské vítězství Francie, jež by Viet Minhu při jednáních svázalo ruce. Poté co však Francouzi podlehli u Dien Bien Phu, ve Francii se zhroutil Lanielův kabinet a bylo dojednáno rozdělení Vietnamu, ztratily USA naději na přijatelné řešení. Rozhodly se proto alespoň minimalizovat zahraničně politické škody a zachránit Jižní Vietnam před komunistickým vlivem.

Ještě před koncem jednání se proto začaly poohlížet po muži, který se postavil do čela nového nekomunistického státu. Mělo se jednat o člověka proamerického, s kapitalistickým přesvědčím, silného antikomunistu, který navíc musel dostatečně působit jako antikolonialista a nacionalista, aby odvrátil pohledy prostých Vietnamců od legendy odboje Ho Chi Minha. Dokonce i washingtonští poradci si byli vědomi obrovské popularity tohoto vůdce revoluce a považovali jej za nejschopnějšího vietnamského politika. Bohužel však stál na opačné straně barikády a tak bylo

³⁴ Budoucí hlavní město Vietnamské republiky, po dobytí země komunisty bylo přejmenováno na Ho Chi Minh City (Thanh Pho Ho Chi Minh) k počtě severovietnamského vůdce.

³⁵ Námořnictvo Spojených států amerických

³⁶ Údaje čerpané z: Syruček, Milan. *V zajetí džungle: Nejdelší válka 20. století*, Epocha, 2007. s. 113

³⁷ Military Assistance Advisory Group – Vojenská pomocná dohlížecí skupina

³⁸ Údaje čerpané z: Kamas, Daniel. *Válka ve Vietnamu /1964 - 1975/: Nejdelší a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. Století*. Votobia, 1997. s. 15

³⁹ Údaje čerpané z: Syruček, Milan. *V zajetí džungle: Nejdelší válka 20. století*, Epocha, 2007. s. 113

potřeba nalézt jeho protipól. Jakákoli spolupráce s komunistou v té době nepřipadala v úvahu⁴⁰, neboť americkou zahraniční politiku formovaly dokumenty jako Trumanova „doktrína zdržování komunismu“, zpráva NSC-68, McCarranův-Woodův zákon⁴¹ ze září 1950, teorie domina, a především ve společnosti stále panující maccarthismus.⁴²

Člověka vyhovujících kvalit Američané našli poměrně záhy v osobě třiapadesátiletého Ngo Dinh Diema. Tento přesvědčený katolík pocházel z vlivné mandarínské rodiny s kontakty na císařský dvůr. Dostalo se mu kvalitního vzdělání a díky své inteligenci a pracovitosti zaznamenal raketový kariérní vzestup v koloniální správě Indočíny, ve dvaceti osmi byl hlavním představitelem provincie a v dvaatřiceti stanul na postu ministra vnitra ve vládě dosazené Francouzi. Pro názorové rozepře a vzrůstající antikolonialismus však brzy odstoupil a stáhl se z vrcholného politického života. V ústraní se poté zabýval studiem knih a burcováním národa vůči Francouzům. Na jaře 1945 se jej marně snažili získat Japonci pro místo ministra v Bao Daiově vládě, stejně jako později i sám Ho Chi Minh. Diem však jako zapřísáhlý antikomunista, jemuž Viet Minh brutálním způsobem zabil bratra⁴³, odmítl. Na konci 40. let procestoval mnoho zemí, až se nakonec roku 1951 usadil v USA, kde si zřídil vlastní politický štáb na Maryknoll Seminaries v Ossingu a Lakewoodu. Odtud organizoval dvouletou řečnickou kampaň po univerzitách a přednášel o vietnamském nacionalismu a antikolonialismu. S pomocí svého staršího bratra, římskokatolického duchovního, Ngo Dinh Thuca získal podporu kardinála Francise Spellmana, což mu otevřelo přístup do vysokých politických kruhů. Výsledkem bylo založení skupiny *American Friends of Vietnam*, kam patřili vlivní lidé jako kardinál Spellman, William O. Douglas – soudce Nejvyššího soudu, senátor John F. Kennedy⁴⁴, senátor Mike Mansfield a šéf OSS z období druhé světové války gen. William Donovan.

Nepřekvapí proto, že se americkému ministru zahraničí Johnu Fosteru Dullesovi jevil jako věrohodný kandidát na post politického vůdce antikomunistického Vietnamu. Avšak Francie i Bao Dai vyjádřili nesouhlas s jeho dosazením a bylo potřeba značného diplomatického úsilí k jejich přesvědčení. Císař nakonec americkému tlaku podlehl a Diema jmenoval prvním premiérem své nové země, a to i přes osobní rozpory. Díky tomu opět mohl zapomenout na politiku a věnovat se svým oblíbeným konkubínám. Větší problémy měli Američané s Francií. Ta sice nakonec na Diemovo jmenování kývla, ovšem premiér měl s francouzskou koloniální správou časté konflikty až do jejího odchodu ze země roku 1956. Tak tedy nakonec 25. června stanul Diem na saigonském letišti Tan Son Nhut jako předseda vlády nového vietnamského státu.

⁴⁰ Přičemž o necelých dvacet let později za vlády republikánského prezidenta Nixona se při podobných záležitostech uvažovalo mnohem pragmatičtěji.

⁴¹ Zákon navržený v září 1950 Senátem, obsahoval opatření v boji proti komunistům v USA.

⁴² Podle wisconsinského senátora Josepha McCarthyho, strůjce kampaně na odhalování komunistických špiónů mezi Američany. V jejím rámci byl dokonce zřízen senátní Výbor pro vyšetřování neamerické činnosti.

⁴³ Diemův bratr Ngo Dinh Khoi byl zaživa pohřben.

⁴⁴ Budoucí demokratický prezident USA.

Nation-building pod taktovkou USA

Po Ženevské konferenci, jejímž závěrem bylo faktické rozdělení Vietnamu (ačkoli oficiálně byla 17. rovnoběžka označena pouze za dočasné demilitarizované pásmo, nikoli mezinárodně uznávanou hranici), započaly obě části transformaci dosavadní kolonizované společnosti v hrdý suverénní stát. Na jihu se tento proces ukázal daleko složitějším. Hlavní důvod lze přitom spatřovat v nezkušenosti nových vietnamských kádrů se spravováním vlastních záležitostí. Na severu již několik let existovala faktická vláda Viet Minhu, přestože Francie tyto oblasti nadále považovala za své, a Ženevská konference již v tomto směru byla pouhým papírovým stvrzením panujícího *statu quo*. V oblastech na jih od 17. rovnoběžky však panovala mnohem složitější situace. Země byla již od druhé poloviny 40. let rozdělena na mnoho jednotlivých sfér vlivu a nadvládu centrální vlády proto přijímala jen s velkými rozpaky. Většinu provincií spravovali sami Francouzi s částečnou pomocí loajálních vietnamských úředníků, kteří se však svojí činností značně zkompromitovali a jejich autorita u prostého lidu byla po vzniku samostatného státu velmi nízká. Francouzská koloniální správa navíc v zemi působila až do roku 1956 a poněkud nelogicky si nadále nenechala příliš zasahovat do svých záležitostí, ignorující přitom dosažená jednání. Samotné nové hlavní město Saigon pak daleko více než centrální vláda ovládala kriminální organizace Binh Xuyen zabývající se obchodem s opiem, hazardními hrami a prostitucí. Ta navíc měla „pod palcem“ od dob francouzské nadvlády i policejní složky, čímž představovala značné nebezpečí pro formující se výkonnou moc. V deltě Mekongu pak působily již zmiňované buddhistické organizace Cao Dai a Hoa Hao, jejichž představitelé byli přivyklí autonomnímu rozhodování a odmítali spojovat svůj osud s Diemem. Podobně nezávisle jednali taktéž Montagnardové⁴⁵ v oblasti Centrální vysočiny. A konečně tu byly oblasti dosud ovládané jednotkami Viet Minhu, jež byly značně nestabilní a bezpečnostně problematické. Nový establishment tedy postrádal legitimitu a přežíval pouze díky podpoře USA a katolické části obyvatelstva. Vesměs se přitom jednalo o emigranty z komunistického severu, jejichž počet je hrubě odhadován na zhruba milion osob.

Ngo Dinh Diem ve funkci předsedy vlády byl na rozdíl od císaře Bao Daie energický člověk a okamžitě po nástupu do funkce se pustil do budování nového establishmentu a hospodářské obnovy země. Vytyčil si přitom tři hlavní politické cíle – eliminovat pozůstatky francouzského vlivu, překonat či zneutralizovat náboženské sekty a zabezpečit svou osobní moc tím, že odstraní nebo oslabí své politické konkurenty. Vyšachovat Francouze se mu podařilo poměrně záhy, když v říjnu 1954 vyjednal s prezidentem Eisenhowerem přímé dodávky zahraniční pomoci Saigonu, čím vyloučil Francii z dosavadní pozice prostředníka a omezil tak její vliv na hospodářství země. Hlavním jihovietnamským ekonomickým a vojenským partnerem se tak staly Spojené státy. Diemův režim jen mezi lety 1955 – 1961 obdržel 1, 447 miliardy USD + 508 miliónů v rámci vojenské pomoci. Tyto prostředky přitom kompletně kryly výdaje jihovietnamských ozbrojených sil a 80 % státního rozpočtu.⁴⁶ Peníze do země přicházely pomocí programu CIP⁴⁷, jehož cílem bylo udržovat nízkou

⁴⁵ Souhrnné označení pro etnické menšiny žijící v horách Vietnamu (z franc. montagne = hora), např.: Hmongové, atd.

⁴⁶ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 42

inflaci a zamezovat zvyšování deficitu zahraničního obchodu. USA posílaly saigonské vládě dolary, která je prostřednictvím Národní banky dávala do oběhu za poloviční cenu v piastrech.⁴⁸ Vietnamci tak měli získat přístup k dosud zapovězenému zboží. Takovéto čerpání však bylo umožněno pouze obchodníkům, kteří získali patřičnou licenci. Zájem o ni se brzy stal natolik velkým, že oficiálně potíraná korupce se stala běžným jevem. Zároveň se tím zvyšovala závislost jihovietnamského hospodářství na USA, což si vyžádalo kritiku mnoha amerických ekonomů. Washington však byl až do konce své působnosti v zemi přesvědčen o užitečnosti programu, neboť pomohl obchodníkům a především městskému obyvatelstvu k nebývalému zvýšení životní úrovně. Naproti tomu venkov zůstával nadále velmi chudým, což zvyšovalo sociální napětí a vedlo k příklonu vesničanů ke komunistickým partyzánům NFO (viz dále). S hospodářskou pomocí přitom přicházeli i civilní odborníci z oblasti státní správy a kultury. V Saigonu, Da Nangu a císařském Hue tak byla zřízena tzv. „centra svobody“ nabízející kurzy angličtiny a dějin Kočičíny a Annamu k posílení národní hrdosti.

Pro USA však bylo primárním cílem zajištění Jižního Vietnamu jako jedné z kostek západního domina po vojenské stránce. Blížkost Rudé Číny, Diemova nejistá politická pozice a především neutuchající Ho Chi Minhova touha po sjednocení národa nedávaly americké administrativě spát. V sázce totiž nebylo jen samotné území Vietnamu, nýbrž celá jihovýchodní Asie. Významné komunistické skupiny totiž existovaly i v ostatních zemích regionu, a například v Indonésii za vlády Sukarna jejich pozice významně sílila. Bílý dům se proto rozhodl upevnit pozici západu v oblasti pomocí vytvoření nového vojenského paktu SEATO⁴⁹, který byl slavnostně založen v září 1954. Jeho součástí se kromě USA staly Austrálie, Velká Británie, Nový Zéland, Francie, Thajsko a Pákistán. V separátním protokolu poté došlo k rozšíření platnosti smluv na Kambodžu, Laos a „svobodné území pod správou státu Vietnam“. To samozřejmě znamenalo porušení závěrů Ženevské konference, která oběma vietnamským státům zakazovala do voleb 1956 vstup do jakékoli vojenské aliance. Ovšem ani kontrolní komise tří států (Kanada, Polsko, Indie), ani komunistický blok nevyjádřily významným způsobem své znepokojení a celý akt se obešel bez významnější kritiky. Již podle názvu se nabízí asociace s podobným vojenským paktem NATO. SEATO však byl mnohem volnějším sdružením, neboť na rozdíl od Severoatlantické aliance se v něm signatářské státy nezavazovaly ke kolektivní obraně území uskupení, ale pouze ke společným vojenským cvičením a bezpečnostním poradám. Daleko více než o kolektivní obranu, se jednalo spíše o způsob, jakým mohly USA v případě nutnosti legalizovat svoji vojenskou angažovanost v jihovýchodní Asii.

Spojené státy však především začaly s intenzivním budováním jihovietnamských ozbrojených sil, později známých jako ARVN⁵⁰, které se převážně rekrutovaly z pomocných vietnamských vojsk sloužících dříve pod francouzskou koloniální správou. Hlavním nástrojem USA byla skupina MAAG (viz. výše), jíž velel generál major. John O' Daniel, mající významné zkušenosti z výcviku Jihokorejců. Ten vypracoval základní směrnice, podle nichž by se měl ubírat další vývoj jihovietnamských

⁴⁷ Zkratka pro Commercial Import Program

⁴⁸ Jihovietnamská národní měna.

⁴⁹ Zkratka pro Southeast Asian Treaty Organization – do češtiny často překládáno jako „Pakt pro východní Asii“

⁵⁰ Zkratka pro Army of Republic Vietnam

ozbrojených sil. Armáda tak byla formována do lehkých divizí o 8000 mužích⁵¹, kteří obdrželi starší americkou výstroj a výzbroj. Kupříkladu pěšáci byli vybaveni karabinami M1 a malými samopaly z druhé světové války M3 – „Grease gun“, které svojí lehkou konstrukcí lépe vyhovovaly anatomii Asiatů. ARVN byla zamýšlena jako zmenšená kopie armády Spojených států se všemi jejími složkami (pěchota, námořní pěchota, letectvo, námořnictvo, speciální jednotky Rangers, atd.) a podobnou doktrínou. Američané tak brzy z chabě vyzbrojené 250 000 pomocné armády vybudovali 150 000⁵² moderně vyzbrojené vojsko, kterému ovšem chyběla mobilita a bojové schopnosti.

Samotný výcvik totiž provázala řada problémů, jímž byla nejen významná jazyková bariéra (málokterí američtí instruktoři ovládali francouzštinu, o vietnamštině ani nemluvě a vietnamská znalost angličtiny také nebyla nejlepší), ale také rasové předsudky. Američané považovali Vietnamce za slabé a neschopné a Asiaté naopak cizincům nedůvěřovali a ve vojenských střetnutích často jejich rady ignorovali, což ovšem mělo fatální následky. Proti nahrazení francouzských instruktorů americkými se zpočátku postavil i sám hlavní velitel armády gen. Nguyen Van Hinh. Diem však problém eskaloval jeho odvoláním a vykááním ze země. Takto ostatně nakládal se všemi vzpurnými armádními špičkami, o nichž se domníval, že ohrožují jeho výsadní postavení. Lidé na vysokých vojenských postech se tak velmi často střídali, což bylo opatření, jež bránilo vytvoření soudržnosti mezi jednotkami a pravidelně likvidovalo schopné velitele. Celý spor s gen. Nguyen Van Hinhem nakonec vyřešil až gen. J. Lawton Collins, zvláštní vyslanec prezidenta Eisenhowera, který se jménem USA postavil za premiéra Diema a oslabil tak autoritu císaře Bao Daie, jenž sympatizoval s Hinhem. Počet amerických poradců se tak po celá 50. léta ustavičně zvyšoval a ARVN byla stavěna podle filosofie Pentagonu – ve finální fázi se tedy mělo jednat o disciplinovanou, moderně technicky vybavenou armádu prodchnutou ideou nacionalismu a antikomunismu, která měla být v případě nutnosti schopna odolat přímé invazi zkušených severovietnamských ozbrojených sil. USA zkrátka uvažovaly o konvenčním způsobu boje, podobném jako v Koreji. Již během konce 50. let se však ukázalo, že komunisté zvolili naprosto odlišnou taktiku partyzánské guerillové války, jejímž způsobům nebyli konvenčně cvičení příslušníci ARVN schopni efektivně čelit.

⁵¹ Údaje čerpány z: Palmer, Richard Dave. *Volání polnice: Historie války ve Vietnamu očima amerického generála*, překlad: Vacek, Jiří. Jota Military, 1996. s. 28

⁵² Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 43

Vznik republiky a počátek odboje proti Diemovi

Od bojů o udržení po republiku

USA se tedy staly patronem mladého státu, avšak brzy zjistily, že jejich volba Ngo Dinh Diema jako předsedy vlády nebyla nejšťastnější. Američanům vadily především premiérový zásahy do armádní hierarchie a přebujelá korupce. Ta dosahovala brzy natolik obřích rozměrů, že naprosto bránila efektivnímu rozvoji země. Dalším problémem byla nízká oddanost armádních útvarů nové vládě. Pod Diemovým velením se tak fakticky nacházela jen malá část jednotek dislokovaných v blízkosti Saigonu, zbytek zůstával věrný pouze svým velitelům, kteří se často soustředili více na vzájemné mocenské tahanice než na potírání komunistických a náboženských partyzánských bojůvek.

Situace se vyhrotila na jaře roku 1955, kdy se Diem pustil do realizace dalšího ze svých cílů – minimalizace moci náboženských sekt. Ty se okamžitě začaly hlásit o svá dřívější práva a k zachování své autonomie se nezdřáhaly použít zbraní. Kritickými se staly měsíce březen a duben, kdy sebevědomá a mocná kriminální organizace Binh Xuyen vyhlásila vládě válku a napadla premiérův palác Gia Long. Poté co se k ní přidaly i buddhistické Cao Dai a Hoa Hao, zdál se být Diemův osud zpečetěn. Gen. Collins proto v dubnu spěšně odletěl do Washingtonu, aby se s prezidentem poradil o dalším postupu USA. Oba bývalí vojáci se i přes protest ministra zahraničí J. F. Dullese shodli na kompromisním řešení, při němž měl být Diem sesazen a odsunut do mocensky nevýznamné reprezentativní funkce. Jeho místo by pak po rozdrčení sekt obsadila vojenská vláda. Ovšem dříve než se Collins stačil vrátit zpět, stalo se něco, s čím nikdo ve Washingtonu a zřejmě ani ve Vietnamu nepočítal – armádním jednotkám věrným Diemovi se podařilo Binh Xuyen rozdrtit a vyhnat ze Saigonu. Překvapený a nadšený Eisenhower se proto rozhodl dát Diemovi druhou šanci a podpořit jej v jeho snaze o rozdrčení sektářského odboje. S pomocí CIA oslovil premiér i zbylé sekty a velkorysími úplatky v odhadované výši 12 miliónů USD neutralizoval jejich další odpor.⁵³

Vítězství nad sektami významně posílilo Diemovo postavení nejen v očích Američanů, ale i ve vlastní zemi. Rozhodl se proto skoncovat s posledním významným konkurentem, jímž byl Bao Dai. 23. října 1955 proto vyhlásil referendum, jež mělo rozhodnout o nahrazení císařství novou republikou. To poměrem hlasů 5 700 000 ku 64 000 sesadilo císaře.⁵⁴ O tři dny později byla oficiálně vyhlášena Vietnamská republika v čele s prezidentem Ngo Dinh Diemem. Přestože volby byly nepochybně zmanipulovány (například v Saigonu z 405 000 registrovaných voličů hlasovalo pro republiku 605 000 lidí⁵⁵), USA výsledek respektovaly, neboť císař Bao Dai se politice vyhýbal a rozhodně nebyl

⁵³ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 38

⁵⁴ Údaje čerpány z: Kamas, Daniel. *Válka ve Vietnamu /1964 - 1975/: Nejdelší a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. Století*. Votobia, 1997. s. 16

⁵⁵ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 38

zodpovědnou osobou, která by byla schopna čelit mezinárodnímu komunistickému spiknutí, o němž pentagonští bezpečnostní poradci neustále hovořili. Diem se díky tomuto výsledku dostal na vrchol své politické kariéry. Funkce prezidenta mu navíc dovozovala bez konzultací s císařem obsazovat vrcholné státní posty loajálními lidmi, většinou členy vlastní rodiny a vytvořit tak novou neformální monarchii. Nejmladší bratr byl velvyslancem ve Velké Británii, Ngo Dinh Can vládl jako částečně autonomní vládce v Annamu a nejstarší z bratrů arcibiskup Ngo Dinh Thuc stál v čele katolické církve, což bylo pro prezidenta velmi významné, neboť katolíci představovali jedinou plně loajální skupinu obyvatelstva, za což se jim dostávalo privilegovaného zacházení. Srovnatelnou mocí jako Diem disponoval poslední z bratrů Ngo Dinh Nhu – oficiálně prezidentský poradce se svojí ženou Tran Le Xuan, vykonávající roli první dámy.⁵⁶ Nhu byl nejen ideologem a autorem obsahově prázdné vládní filosofie personalismu, avšak skrz své hnutí Can Lao, jehož členy byli vysocí vládní úředníci, představoval muže, jenž skutečně tahá za mocenské nitky a vede zemi. Takovéto rozložení moci však bylo pro novou republiku fatální, neboť vedlo k dalšímu prohloubení správní krize. Státní úředníci, vědomi se absence možnosti na významný kariérní postup, rychle ztráceli iniciativu, projevovali stále menší oddanost režimu a především byli stále přístupnější k již tak rozbujelé korupci.

Naděje na jakoukoli změnu se nadobro rozplynuly v létě roku 1956. Přesně na tuto dobu byl naplánován odchod posledních francouzských vojsk spolu s francouzskou správou a konání celonárodních voleb. Přestože Diem v předchozím roce výrazně upevnil svoji moc, vůdcům ve Washingtonu bylo jasné, že by v duelu s charismatickým Ho Chi Minhem zcela jistě prohrál. I přes násilí, jež ve VDR proběhlo, byl tento revolucionář a ideolog vietnamského komunismu stále obdivovanou ikonou pro mnoho obyvatel RVN. Diem byl totiž stále spíše trpěným emigrantem, jehož u moci držela podpora USA. Jižní Vietnam zkrátka i po dvou letech sužovalo stále příliš mnoho problémů, než aby se Diem mohl stát populárním vůdcem, nemluvě o faktu, že v Severním Vietnamu tehdy žilo více obyvatel než na Jihu. O jejich hlasy pro Ho Chi Minha a Lao Dong přitom v Bílém domě nikdo nepochyboval. Takovýto výsledek voleb by ovšem znamenal přímou cestu Vietnamu do společenství komunistických států, což bylo pro USA naprosto nepřijatelné. Veškerá dosavadní politická, vojenská i ekonomická podpora by tak přišla vniveč. Dokonce i sám Diem si uvědomoval svoji slabou pozici, a proto bylo rozhodnuto o zrušení voleb. USA sice jihovietnamskou vládu formálně vyzvaly k přípravě hlasování, ale v kuloárech oba vládnoucí členy rodiny Ngo ujistily, že něco takového nedopustí. Oficiálně pak toto chování bylo vysvětleno tím, že USA ani jihovietnamský režim svůj podpis pod výsledky ženevské konference nepřidaly a necítí se jimi být vázány. To samozřejmě rozhněvalo Ho Chi Minha i ostatní severovietnamské vůdce, ovšem zbytek světa reagoval velmi chladně. Indočína zkrátka nebyla dostatečně geopoliticky významným regionem, navíc SSSR byl v té době zaměstnán spíše řešením krize v Polsku a Maďarsku a formulací své politiky na Blízkém východě. Dokonce i dozorčí komise tří států (Polsko, Indie a Kanada) ukončila svůj protest pouhým deklarativním konstatováním svého zklamání nad vývojem na území obou vietnamských států. Rodina Ngo si tak nadále udržela moc nad mladým státem.

První otřesy - počátek povstání na jihu

Zatímco však Diem slavil úspěch, ve venkovských oblastech začala vznikat nová krize. Jestliže úroveň obyvatel měst se díky CIP sice pouze lehce, ale soustavně zvyšovala, rolníci tvořící v polovině 50. let naprostou většinu obyvatel republiky zůstávali nadále velmi chudí. Ze strany úřadů se jim přitom dostávalo minimální pomoci, neboť stáli na samém okraji zájmů vlády, která se zaměřovala především na budování armády a rozvoj měst. Američtí odborníci si však byli vědomi reálného nebezpečí sociální vzpoury a tlačili na Diema s požadavkem pozemkové reformy, v níž spatřovali možné řešení.⁵⁷ Ten nakonec souhlasil, avšak nevhodně zvolené metody celý projekt potopily, a ještě více prohloubily propast mezi venkovem a městy. Viet Minh v rámci boje s Francouzi veškerou půdu nacházející se pod jeho kontrolou vyvlastnil a přerozdělil mezi malorolníky. Po ustanovení Vietnamské republiky se však stát rozhodl zrušit předchozí majetková práva a vyvlastněnou půdu vrátit zpět velkostatkářům, pokud se nejednalo o Francouze. Novými pány se tak stávali vládní úředníci, katolíci a vysocí vojenští a policejní důstojníci, kteří si mohli dovolit bývalé francouzské pozemky odkoupit. Ve skutečnosti tak pouze došlo ke vzniku úzké bohaté vrstvy vlastníků půdy, neboť většina rolníků nedisponovala dostatečnými prostředky. Výsledek reformy tak byl téměř nulový. Jestliže se roku 1955 nacházelo v rukou 10% obyvatel cca 65% půdy, roku 1965 se tento podíl snížil pouze na 55%. Stejně tak i snížení maximální hranice nájemních poplatků na 25 %⁵⁸ situaci malorolníků nezlepšilo, neboť noví vlastníci její výši nedodržovali a dávky se odváděly nezávisle na objemu sklizně. Spolu s tím navíc docházelo k rozrušení dosavadních samosprávných orgánů. Místní přirozené autority byly nahrazeny státními úředníky, většinou loajálními katolíky ze severní části země, kteří samozřejmě nerozuměli tamním poměrům a uzmulí rolníkům značný kus práv.

Tento stav brzy vedl k výraznému nárůstu sociálního napětí, které se stalo živnou půdou pro bývalé příslušníky Viet Minhu a členy Lao Dong, kteří nadále zůstávali v Jižním Vietnamu, doufající ve změnu režimu po celonárodních volbách. Ti přitom představovali skupinu, jíž se nejvíce dotýkali vládní represe. Většina z nich byla nucena se ukrýt v odlehlých oblastech a nemalé procento bylo popraveno (často bez soudního procesu) jednotkami milicí. Právě tito lidé tvořili zárodky hnutí odporu, jež se brzy rozšířilo především v deltě Mekongu a oblastech u kambodžských hranic. Zpočátku se jednalo pouze o propagační ideologické kampaně, jejichž úkolem bylo získat rolnictvo pro myšlenku odporu. Po zrušení voleb se ovšem začaly tvořit první ozbrojené partyzánské skupiny, které páchaly náhodné útoky na regionální představitele moci. Zprávy o atentátech se však roznesly i do oblastí se silným vlivem pokořených náboženských sekt Cao Dai a Hoa Hao, které se ke komunistům ochotně připojily. Kampaň Lao Dongu zprvu našla příznivce i mezi kmeny Montagnarů, ty však byly vrtkavými spojenci a po agitaci Američanů přešly na stranu Diema. Hnutí odporu nadále sílilo a zlepšovala se i jeho výzbroj. Ha-Noi rozhněvaná zrušením voleb se rozhodla alespoň částečně pomoci soudruhům z Jihu a začala partyzánům tajně posílat vlastní přebytečné zbraňové dodávky. Proti této defenzivní Ho Chi Minhově politice se ovšem v samotné Lao Dong ve

⁵⁷ Stejným způsobem byla situace řešena i v poválečném Japonském císařství a Korejské republice

⁵⁸ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 46

VDR postavilo několik významných členů, především tajemník ÚV Lao Dong⁵⁹ Le Duan. Výsledkem bylo vysílání speciálně vycvičených partyzánských bojovníků na pomoc povstalcům. Jednalo se o komunisty, kteří pocházeli z Jihu a na Sever prchli po Ženevské konferenci. Nyní se vraceli s revolučním záměrem svrhnout Diemův režim. Podle některých odhadů se do konce války vrátilo zhruba 65 tisíc partyzánů.⁶⁰

Tato materiální a kádrová injekce silně zvýšila bojové úsilí povstalců, kteří si vysloužili jednotné označení Viet Cong (vietnamští komunisté), přestože ideologicky byli značně různorodí. Krom enormně se zvyšujícího počtu atentátů na schopné vládní úředníky (již v roce 1958 bylo zavražděno na 193 osob, následujícího roku 233 a v první polovině roku 1960 již 780⁶¹) se rozšířily i sabotáže (ničení silnic, mostů, železnic, elektráren, atd.). Ha Noiské vedení si brzy uvědomilo bezvýchodnost situace a neefektivnost dosavadní strategie. Zdálo se, že sjednocení země nelze dosáhnout jinak, než vojenskou cestou, partyzáni NFO však nebyli dosti silní pád vlády vyvolat. Padlo proto rozhodnutí o zvýšení podpory. Za tímto záměrem byla vytvořena tzv. 559 deportační skupina⁶², jejímž úkolem bylo proniknout do oblasti kambodžsko-jihovietnamských hranic a vytvořit základy pro rozsáhlé infiltrační trasy, po nichž by bylo možno tajně pašovat zbraně a munici partyzánům v mnohem větším množství. Tyto cesty byly později v 60. letech upraveny pro infiltraci vojsk NVA⁶³ a proslavily se pod názvem Ho Chi Minhova stezka. Záškodnická činnost guerillových skupin Vietcongu tak získala na síle. Roku 1960 se počet padlých úředníků blížil již šifře 1400.⁶⁴

Cílem se však stávaly již i větší útvary ARVN, které nebyly schopny lépe ideologicky vybavenému a disciplinovanějšímu protivníkovi čelit. Situace začínala být pro vládu kritická, neboť v některých provinciích u hranic s Kambodžou již ztrácela kontrolu. K institucionalizaci odboje došlo 20. prosince 1960, kdy se na tajné základně poblíž Saigonu sešli představitelé komunistů a náboženských sekt. Výsledkem schůzky bylo založení Národní fronty osvobození Jižního Vietnamu (NFO nebo také FNO) a jejího vojenského křídla Lidové osvobozené armády. Předsedou organizace se stal Nguyen Huu Tho a generálním tajemníkem Nguyen Van Hieu.⁶⁵ Přestože komunisté nebyli jedinou složkou, získali rozhodující vliv a disponovali právem veta ve vojenských záležitostech. Základní cíle byly definovány následovně – Diemovo sesazení, oživení domácího hospodářství a omezení dovozu, snížení pachtovného a přerozdělení půdy, rovnost pohlaví, etnik a náboženství,

⁵⁹ Ústřední výbor Vietnamské strany pracujících

⁶⁰ Údaje čerpány z: Palmer, Richard Dave. *Volání polnice: Historie války ve Vietnamu očima amerického generála*, překlad: Vacek, Jiří. Jota Military, 1996. S. 29

⁶¹ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 50

⁶² Číslo označovalo měsíc a rok jejího uvedení do služby.

⁶³ Zkratka pro Severovietnamskou lidovou armádu užívaná americkými vojáky

⁶⁴ . Údaje čerpány z: Palmer, Richard Dave. *Volání polnice: Historie války ve Vietnamu očima amerického generála*, překlad: Vacek, Jiří. Jota Military, 1996. S. 32

⁶⁵ Údaje: Tamtéž, s. 16

neutrální zahraniční politika a ukončení americké poradenské činnosti.⁶⁶ Všechny tyto cíle však nakonec zastínil požadavek obnovy sjednoceného státu.

I přes zvyšující se eskalaci si však ani Diemův režim, ani USA zhoršení situace nepřiznávaly. Beze změny zůstal i přístup vojenských poradců sdružených v MAAG, nově pod vedením generál poručíka Samuela Williamse. Ti nadále ignorovali guerillovou taktiku boje jednotek VC a své svěřence z ARVN cvičili v konvenčních způsobech boje. Tento postup pramenil z vojenské teorie Pentagonu, podle níž mělo brzy dojít k masovému útoku divizí NVA přes demilitarizované pásmo kolem 17. rovnoběžky. Stratégové v Ha Noi vedení hrdinou koloniální války s Francií gen. Vo Nguyen Giapem však volili naprosto odlišnou strategii. Domnívali se, že klasická invaze by nejenže nezískala podporu u jejich spojenců, ale především by vyprovokovala přímou vojenskou intervenci ze strany USA, což vyhlídky na vítězství značně snížilo. Hlasy pro přímou angažovanost tlumil především prezident Ho Chi Minh, jenž dával přednost materiální podpoře povstalců z Jihu a vysílání partyzánů-dobrovolníků. Jeho pozici přitom upevnilo jednomyslné potvrzení ve funkci prezidenta v červnu 1960 Národním shromážděním zvoleným v květnu téhož roku.

Přestože Diem odmítal veřejně přiznat ztrátu vládního vlivu v příhraničních provinciích, na Jihu začalo docházet k výrazným změnám. Prvním významnějším krokem k oslabení povstalců bylo vydání pověstného zákona 10/59 v květnu 1959. Ten postavil Viet Minh mimo legalitu a počítal s vytvořením vojenských tribunálů, jež měly soudit komunistické partyzány a „nepřátele režimu“, za něž byli považováni kritičtí intelektuálové a vůdci náboženských sekt. Obžalovaným bylo odmítnuto právo na obhájce a většina trestů představovala dlouholetá vězení a popravy. Ve skutečnosti se však jednalo pouze o institucionalizaci dosavadní praxe. Přestože odhady se různí, jenom během let 1955 až 1957 mělo být popraveno na 12 000 lidí, počet politických vězňů mezi roky 1954 – 1960 pak na 150 000.⁶⁷ Amerika si tohoto bezpráví byla vědoma, avšak raději jej ignorovala a soustředila se na částečné přehodnocení své strategie. Výsledkem však byla pouze změna na postu velitele MAAG, kdy v létě 1960 generál poručíka Williamse vystřídal generál poručík Lionel C. McGarr, který si vymohl, aby američtí poradci směli doprovázet bojové jednotky a poskytovat své rady přímo na bojišti. Taktéž došlo k vypracování prvních protipovstaleckých programů, jejichž realizace ovšem značně vážla na neochotě samotných poradců a důstojníků ARVN se jimi řídit.

⁶⁶ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 50

⁶⁷ Tamtéž, s. 46

Laos, Montagnarové a Kennedyho „nové obzory“

New leadership

Změnu amerického pohledu na vietnamský konflikt znamenalo volební vítězství mladého demokratického senátora Johna F. Kennedyho nad dosavadním viceprezidentem republikánem Richardem Nixonem v prezidentských volbách na sklonku roku 1960. Nový prezident přitom přebíral úřad v situaci, která pro Ameriku z hlediska Indočíny nebyla příliš růžová. Povstalecké hnutí nabývalo na síle, Diemovy reformy se ukázaly jako naprosto nefunkční a oblíbenost Ameriky v těchto končinách rapidně klesala. Další ránu pro americkou administrativu znamenal projev generálního tajemníka ÚV KSSS Nikyty Chruščeva z ledna 1961, v němž vyslovil podporu SSSR všem národně osvobozeneckým hnutím. Přestože tato slova byla adresována především pekingským vůdčům, kteří obviňovali SSSR ze zrady hodnot expanzivního leninismu, nově nastupující vládní kabinet USA si je vyložil značně odlišně. Pro Kennedyho znamenala potvrzení dřívější premisy o velkém komunistickém spiknutí, jehož měl být Vietnam první linií. Přestože mladý demokrat zdědil po svých předchůdcích zažitý způsob myšlení a řadu zahraničně politických problémů, jeho přístup byl přeci jen poněkud odlišný. Ostatně s otázkou Indočíny měl své zkušenosti. Již jako senátor prezentoval svoji odlišnou vizi vítězství nad vietnamským komunismem. Zvláště výmluvný je jeho projev z listopadu roku 1951:

„Zastavit tažení komunismu na Jih je rozumné, avšak nelze se spoléhat pouze na sílu zbraní. Jde spíše o to, aby v těchto oblastech vzniklo silné místní antikomunistické cítění, které by se stalo hlavní silou obrany, než abychom spoléhali na legie generála de Lattre.“^{68 69}

Cílem kabinetu bylo řešení, které by šlo k vybudování silného jihovietnamského státu nejen ve vojenském, avšak i politickém, hospodářském a sociálním ohledu. V rámci proklamované zahraničně politické koncepce „nových obzorů“ (New Horizons), měly USA nalézt způsob řešení pro Indočínu, která se stala zvláště po neúspěšném vylodění kubánských disidentů v Zátocě sviní na Kubě prioritním zahraničně politickým zájmem Washingtonu. Kennedy se taktéž obával o image Ameriky, která dle jeho názoru v posledních několika letech značně utrpěla Berlínskou krizí, nečinností v době intervence SSSR do Maďarska a především absencí bližších vztahů s rozvojovými zeměmi. Vietnam se tak měl stát živoucí ukázkou schopností a nového zahraničněpolitického kurzu Ameriky. Kennedy tento plán shrnul v rozhovoru pro *New York Times* z roku 1961:

„Nyní je naším problémem, jak učinit naši moc věrohodnou. Zdá se, že Vietnam je k tomu vhodné místo.“⁷⁰

⁶⁸ Francouzský vrchní velitel v Indočíně, celým jménem gen. Jean de Lattre de Tassigny

⁶⁹ Citováno z: Kissinger, Henry. *Umění diplomacie: Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, překlad: Calda, Miloš. Prostor, 1999. s 673

⁷⁰ Citováno z: Tamtéž

První zatěžkávací zkouška – Laos

Hlavním dějištěm jeho nové indočínské politiky se mělo stát chudé Laoské království. Tomu již na sklonku roku 1953 Francie přičkla značnou autonomii v rámci Francouzské unie a Ženevská konference potvrdila jeho úplnou nezávislost a politickou neutralitu. Brzy však došlo k rozkolu mezi třemi hlavními politickými entitami, vládou, armádou a VDR podporovanou Pathet Lao. Eisenhowerova administrativa se obávala nárůstu komunistické moci a rozhodla se podporovat gen. Phumi Nosavana, který přestože byl značně zkorumpovaný a zapletený do obchodu s opiem, sliboval tvrdý zásah proti Pathet Lao. To významně posílilo poté, kdy do příhraničních oblastí roku 1959 navzdory Ženevským úmluvám proniklo na 6000 severovietnamských vojáků, kteří měli připravit logistické zázemí pro zásobování jihovietnamských partyzánů.

Únikem z vnitropolitické krize mělo být vytvoření neutrální vlády vedené princem Savanna Phumou. Ta byla vzápětí uznána jak Francií, tak Velkou Británií, avšak z hlediska studené války udělal panovník zásadní chybu, když se obrátil s žádostí o hospodářskou pomoc na SSSR. Washington reagoval vypracováním plánů na případnou vojenskou intervenci vedenou z Thajska. Příklon Laosu ke komunismu byl příliš velkým nebezpečím nejen pro již tak destabilizovanou RVN, ovšem ohrožoval i celou koncepci americké zahraniční politiky v regionu. Sám Kennedy k tomu na tiskové konferenci 24. března 1961 prohlásil:

„Bezpečnost celé jihovýchodní Asie bude ohrožena, pokud Laos ztratí svoji neutralitu a nezávislost. Jeho vlastní bezpečnost je propojena s bezpečností nás všech...(…) Rád bych vyjasnil americkému lidu i celému světu, že vše co v Laosu chceme, je mír nikoli válka, plně neutrální vláda, nikoli pěšák studené války, dohoda uzavřená u jednacího stolu a nikoli na bojišti.“⁷¹

Deanu Ruskovi, novému ministru zahraničí, se pro případnou vojenskou akci podařilo získat i některé členy paktu SEATO, konkrétně Thajsko, Pákistán a Filipíny. Akci ovšem zabránilo fiasko v Zátocě sviní na Kubě. Kennedyho odvaha dát zelenou takto významné intervenci, navíc tak blízko čínských hranic, po rozdrčení akce kubánského disentu značně opadla. K oficiálnímu vyřešení krize došlo v červenci 1962, kdy pomocí vyjednavců Velké Británie a SSSR bylo dosaženo smíru mezi zneprátelenými stranami. Laos si zachoval svůj neutrální status a ze země měly přes mezinárodní kontrolní body odejít všechny cizí vojenské jednotky. Američané tedy stáhli své poradce, avšak v zemi nadále nechávali speciální síly a agenty CIA v civilním přestrojení. Stejně tak NVA odvolala pouze 40 vojáků s tvrzením, že v zemi jich nikdy více nepůsobilo. Kennedy reagoval schválením pokračování tajných misí speciálních sil jak v Laosu, tak mezi vietnamskými Montagnary.

⁷¹ Citace z: Mount Holyoke Colledge, South Hadley, Massachusetts. Documents Relating to American Foreign Policy: Vietnam. Statement by President Kennedy on the Importance of Laos at a News Conference, 23 March 1961. Dostupné z URL: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon2/ps5.htm>

Speciální jednotky a vztahy s Montagnary

Historie přítomnosti Special Forces U. S. Army v Laosu se začala psát v létě 1959, kdy podplukovník Simons spolu s dalšími 107 příslušníky speciálních jednotek započal výcvik laoské armády v protipartyzánské taktice boje. Akce dostala krycí název OPERATION WHITE STAR, přičemž počet amerických instruktorů se do roku 1961 vyšplhal až na 400 mužů. Krom výcviku uniformované armády se příslušníci Special Forces zabývali i tréninkem bojovníků horských kmenů Meo a Kha, z nichž vytvořili jednu z nejagresivněji bojujících protikomunistických sil v Laosu⁷². Poté kdy bylo dosaženo dohody o stažení cizích vojsk z království, se většina příslušníků Special Forces přesunula do Jižního Vietnamu.

Zde od podzimu 1961 probíhal podobný program výcviku Montagnarů, etnických menšin obývajících území kolem hranic s Kambodžou a oblasti Centrální vrchoviny. Američané doufali, že se jim podaří vycvičit stejně schopnou a agresivní sílu jako v Laosu, která bude schopna zabezpečit hranice státu před infiltrací Viet Congu. ARVN si totiž nemohla dovolit vázat své jednotky na těchto pozicích z důvodu ochrany politicky a hospodářsky významnějších vnitrozemských oblastí. Montagnarské kmeny sice Diemovu vládu neuznávaly a vůči etnickým Vietnamcům tzv. Viethům pociťovaly nevraživost, naštěstí pro Američany si však VC⁷³ vybíral jejich vesnice k útokům, při nichž vraždil a kradl zásoby jídla. Ha Noi totiž zásobovala povstalce pouze zbraněmi a municí, ostatní zásoby si museli obstarat sami, což bylo často obtížné. Příslušníci Special Forces proto nabídli Montagnarům výcvik a poskytnutí zbraní na vlastní ochranu. První zkušební výcvik probíhal u kmenů v provincii Dar Lac pod názvem Village Defense Program (Program obrany vesnic). Ten byl díky úspěchům rozšířen i do ostatních provincií a dal vzniknout jednotkám CIDG⁷⁴. Ty již neplnily pouze strážní funkci, nýbrž samy aktivně vyhledávaly příslušníky Viet Congu a likvidovaly jejich postavení. Původní výcvik zahrnoval pouze obranná cvičení, avšak jak Američané, tak Montagnarové si brzy uvědomili, že tento pasivní přístup nestačí. Zásahové jednotky CIDG (tzv. strike force) tak byly vycvičeny i v protipartyzánském boji a vybaveny lehkými pěchotními zbraně jako byli druhoválečné karabiny M1 a americké samopaly M3A1 „Grease Gun“. Jejich příslušníci, přestože zůstávali nepravidelným vojskem, byli nakonec za svou činnost i placeni. Program se brzy ukázal jako velký úspěch amerických poradců, neboť strike force CIDG se staly velmi nemilosrdným protivníkem Viet Congu. V dubnu 1962 bylo 28 vesnic chráněno 1000 příslušníky vesnických obranných jednotek a 300 muži ze strike force. Koncem následujícího roku již po celé zemi působilo na 18 000 strike force a 43 000 mužů vesnických obranných jednotek.⁷⁵ Ve stejné době vedení nad výcvikovými akcemi kompletně převzalo MACV⁷⁶ a zařadilo je do své protipovstalecké operace SWITCHBACK. Na sklonku

⁷² Údaje čerpány z: Thompson, Leroy. *US Elite Forces: Vietnam*. Squadron/Signal Publications, Inc. 1985, s. 4-5

⁷³ Zkratka pro jednotky Viet Congu, vznikla z radiového označení americké armády pro tyto partyzány – V = Victor, C = Charlie, proto také později Američané hovořili o povstalcích jako o „Charliem“

⁷⁴ Zkratka pro Civilian Irregular Defense Group (Civilní nepravidelná obranná skupina)

⁷⁵ Údaje čerpány z: Thompson, Leroy. *US Elite Forces: Vietnam*, Squadron/Signal Publications, Inc. 1985. s. 6

⁷⁶ Zkratka pro Military Assistance Command Vietnam (Vojenské asistenční velení Vietnam), jenž vzniklo rozšířením skupiny MAAG 8. února 1962. Do jeho čela byl jmenován generál William P. Horkins

roku 1963 byla jednotkám CIDG svěřeno velení nad programem The Border Surveillance Program⁷⁷, jehož úkolem bylo strážít hranice s Kambodžou a Laosem před komunistickou infiltrací. Celý program vyvrcholil roku 1964, kdy došlo k vytvoření bojových základů, na nichž působily strike force CIDG pod vedením amerických Special Forces a jihovietnamských speciálních jednotek LLDB (Luc Luong Dac Biet). Přítomnost Jihovietnamců však přinášela značné potíže, neboť Montagnarové jim nedůvěřovali a samotní Vietové považovali příslušníky etnických kmenů za rasově méněcenné. Nezřídka proto docházelo k bouřím mezi CIDG a LLDB. Nebylo taktéž výjimkou, že důstojníci LLDB odmítali velet jednotkám CIDG a jejich práci fakticky vykonávali poddůstojníci ze Special Forces.

Kennedyho nová opatření

Krom akcí speciálních sil a CIA však probíhala i oficiální opatření. Kennedy odmítal nechat Vietnam na pospas tzv. komunistické agresi, zároveň však zůstával chladným vůči návrhům představitelů JCS⁷⁸ na eskalaci války vysláním 40 000 vojáků na konsolidaci bezpečnostní situace. Hlavní argument, proč byly tyto plány odmítnuty, představovala potenciální hrozba vstupu Číny do války na straně VDR. Pentagon však odhadoval, že i v takovém případě by stačilo vyslat 205 000 mužů na pomoc ARVN. O nereálnosti daných propočtů svědčí i fakt, že během šedesátých let ani půl milionu amerických vojáků nebylo schopno plně potlačit guerillové aktivity samotného Viet Congu.

Aby si ověřil situaci a povzbudil Diemův režim, vyslal Kennedy v květnu 1961 svého viceprezidenta Lyndona B. Johnsona do Saigonu na inspekci. Viceprezident však ve skutečnosti s sebou neměl žádnou poradní skupinu a jednalo se spíše o politické gesto. Přestože po svém návratu Johnson další eskalaci v RVN nedoporučil, Kennedy hned v červnu schválil navýšení počtu poradců v MAAG na 9000. Taktéž došlo k zvýšení finanční pomoci na 320 miliónů USD.⁷⁹ V říjnu následovala další poradní cesta gen. Maxwella D. Taylora, prezidentova osobního vojenského poradce a náměstka poradce pro otázky národní bezpečnosti Walta W. Rostowa. Ti doporučili vyslání 5000 poradců, maskovaných za pomocníky při stavbách zavražovacího zařízení. Ve skutečnosti se však jednalo o vojenské a civilní poradce. Došlo taktéž k vyslání tří rot vojenských vrtulníků H-21 Shawnee a letky 16 letounů C-123 Provider. Ty byly okamžitě po svém přeletu 2. ledna 1962 na saigonské letiště Tan Son Nhut zařazeny do operace RANCH HAND, jejíž náplní byly vzdušné odlesňovací operace, jež probíhaly soustavně až do roku 1972. Tisíce km² kolem kambodžských a laoských hranic tak bylo pokryto defolianty Agent Orange⁸⁰, Blue a White. Jejich účinek se dostavoval nejdéle do 40 hodin. Stejně jako oblasti infiltrace jednotek VC, byla herbicidy často postřikována i rýžová pole v oblastech pod správou NFO. Američané se takto snažili vyhladovět bojující partyzány, akce však spíše zvyšovaly

⁷⁷ Hraniční dozorčí program

⁷⁸ Zkratka pro Joint Chiefs of Staff (generální štáb)

⁷⁹ Údaje čeprány z: Syruček, Milan. *V zajetí džungle: Nejdelší válka 20. století*, Epocha, 2007. s. 121

⁸⁰ Tvořil zhruba 60% všech použitých směsí.

vietnamskou averzi vůči USA, neboť mnoho rolníků tak během dne přišlo o veškerou svoji obživu. Zvláště významné škody zanechala tato operace v provinciích Binh Dinh, Quang Nam, Quang Ngai, Thua Thien a Tay Ninh.⁸¹ O rakovinotvorných účincích těchto látek se v dané době nic nevědělo a americká vláda je i přes mnohá mezinárodní šetření odmítá dodnes. Rok 1962 potom znamenal další zvyšování počtu poradců MACV až na 15 000.⁸² Prezident Kennedy těmto mužům také poprvé od roku 1954 povolil použití vlastních zbraní, budou-li napadeni.

Program strategických vesnic

Rok 1962 byl taktéž rokem změn na straně jihovietnamské vlády. Ta poprvé od vzniku nové republiky vyhlásila na nátlak amerických poradců povinné odvody. Přestože třetina nových branců dezertovala, zvýšil se stav jednotek ARVN na 240 000, civilní obrany na 100 000 a milice na 50 000.⁸³ Došlo taktéž k prvnímu výraznému projevu nespokojenosti s vládní politikou, když na konci února zaútočili dva piloti VNAF⁸⁴ se svými stroji A-1 Skyraider na prezidentský palác. Pokus o vraždu Diema se však nezdařil a oba za svoji troufalost zaplatili. První stroj byl sestřelen a pilot zatčen, druhý havaroval při přistání v kambodžské metropoli Phnompenhu. Vláda v Saigonu si taktéž postupně uvědomila zoufalou situaci na venkově a pod nátlakem amerických poradců spustila program tzv. *strategických vesnic* (Strategic Hamlet Program), na jehož realizaci bylo vyčleněno 17 miliónů USD.⁸⁵ Ochrannou ruku nad ním držel Diemův bratr Ngo Dinh Nhu. Cílem mělo být sdružení rolníků do 16 000 nově vybudovaných vesnic, chráněných palisádami, příkopy a příslušníky ARVN. Krom fyzické ochrany si program kladl za cíl přispět i ke zvýšení životní úrovně vesničanů. Přestože v prvním roce své činnosti zaznamenal dílčí úspěchy, do roku 1964 se VC podařilo rozvrátit na 80% těchto vesnic.⁸⁶ Brzy totiž vyšlo najevo, že ARVN není schopna zajistit trvalou bezpečnost osad, a její přítomnost často mezi vesničany vyvolávala spíše odpor. Kromě toho většina finančních prostředků určených na zvelebení příbytků rolníků byla zpronevěřena tamními úředníky. Kromě Centrální vysočiny, kde program probíhal pod kontrolou CIA, tak nebylo dosaženo žádného významného úspěchu a výsledkem bylo další prohloubení nespokojenosti Vietnamců s Diemovým autoritativním režimem.

⁸¹ Údaje: Kamas Daniel, *Válka ve Vietnamu /1964 – 1975/*: Nejdelší a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. století, Votobia, 1997, s. 18 - 19

⁸² Údaje čerpány z: Palmer, Richard Dave. *Volání polnice: Historie války ve Vietnamu očima amerického generála*, překlad: Vacek, Jiří. Jota Military. s. 39

⁸³ Údaje čerpány z: Syruček, Milan. *V zajetí džungle: Nejdelší válka 20. století*, Epocha, 2007. s. 121

⁸⁴ Zkratka pro Vietnam Air Force (Vzdušné síly Vietnamu)

⁸⁵ Údaje: Kamas Daniel, *Válka ve Vietnamu /1964 – 1975/*: Nejdelší a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. století, Votobia, 1997. s. 24

⁸⁶ Údaje čerpány z: Syruček, Milan. *V zajetí džungle: Nejdelší válka 20. století*, Epocha, 2007. s. 124

Ap Bac, buddhistická krize a pád rodiny Ngo

Debakl u Ap Bac

Počátek roku 1963 se stal noční můrou ARVN a poradců z MACV. Dne 2. ledna došlo k zahájení rozsáhlé operace proti Viet Congu u vesnice Ap Bac severovýchodně od Saigonu. Podle informací jihovietnamské rozvědky se zde měl nacházet prapor Viet Congu vyzbrojený pouze ručními zbraněmi a lehkými kulomety. Takové příležitosti bylo nutno využít, neboť skýtala možnost ověřit schopnosti nově přezbrojené ARVN a navíc získat snadné vítězství, jehož by šlo propagandisticky využít. Nasazeny byly nejlepší jihovietnamské jednotky 7. divize, jejímž novým velitelem byl jmenován plukovník Dam. Přestože za ním stálo mnoho kariérních úspěchů, zkušenosti s přímým vedením bojového střetnutí postrádal. Na rozdíl od svého předchůdce generála Cao, který byl krátce předtím jmenován velitelem IV. bojového sboru a velel všem akcím na jih od Saigonu, Dam celý život působil na štábním velitelství, nikoli v poli. Akce se zúčastnilo i 51 amerických poradců, přičemž hlavním z nich byl podplukovník John Paul Vann. Jednalo se o světlolvasého důstojníka poměrně postavy s velkými ambicemi. Mezi vojáky byl znám jako neohrožený až šílený hrdina, který se často s puškou v ruce sám vrhal do čela bojových operací a radil velitelům čet, jak vést své muže. Byl agresivní a velmi náročný ke svým podřízeným. Podle současníků si neustále musel něco dokazovat, a pokud nebyl v akci, věnoval se neoficiálnímu výzkumu nových bojových metod, pořádání sportovních turnajů či ochotně rozdával interview americkým reportérům. Byl však spíše autoritativním polním velitelem než důvěrným rádčem a v roli vojenského poradce bez rozhodovací pravomoci se cítil nesvůj. To nakonec sehrálo fatální roli v celé bitvě.

Přestože 514. prapor Viet Congu byl ve významné početní a materiální nevýhodě, podařilo se mu způsobit vysoké ztráty v řadách Jihovietnamců. Protivník byl totiž ve skutečnosti mnohem silnější, než se předpokládalo. První bojová vlna, jež na místo měly vysadit americké vrtulníky H-21, byla přibita k zemi palbou z protiletectvých kulometů ráže 12, 7 mm. Jihovietnamci tak ztratili moment překvapení a brzo se i ostatní jednotky ocitly uprostřed palby nepřítel. Přestože byla ARVN silnější a disponovala leteckou i dělostřeleckou podporou, vítězství se začalo klonit na stranu nepřítel. Velký podíl na tom mělo velení operace, které naprosto chybně vydávalo rozkazy k útokům a přesunům. Naplno se projevila nezkušenost plk. Cao, který se po obdržení zpráv o předběžných ztrátách a zastavení útoků částečně zhroutil. Situaci nepomohl ani podplukovník J. P. Vann, který nejdříve neklidně překračoval po velitelském stanu sem a tam a řevem rozkazoval plk. Caovi jak vést bitvu. Když si uvědomil, že psychicky zlomený velitel není ochoten a ani schopen vyhovět jeho rozkazům, nasedl do průzkumného letadla obhlédnout bojiště. Poté již chrlil rozkazy všem zúčastněným jednotkám a přesměroval dělostřeleckou palbu. Bohužel neúčinně. Zprávy o fiasku u Ap Bac se okamžitě dostaly na velitelství a do oblasti se vydal sám generál Cao, bývalý velitel 7. divize, díky němuž byla tato jednotka považována za jednu z nejelitnějších v ARVN. Cao okamžitě převzal velení a vyžádal si posily. Ty dorazily ve formě leteckého výsadku, parašutisté však seskočili mimo místo určení a byli natolik rozptýleni, že se jim podařilo sformovat až druhý den ráno. Příslušníci Viet Congu, však mezitím dokonale využili zmatku v jihovietnamském velení a pod rouškou noci se s minimálními ztrátami stáhli. Připsali si tak významné vítězství, které komunistická propaganda náležitě zvěčnila.

Krom tradičních letáků byla dokonce vydána speciální série poštovních známek, připomínajících toto „kolosální vítězství“. Přestože ARVN nebyla na hlavu poražena, jak tvrdila NFO spolu s Ha Noi, jednalo se o mistrný taktický manévr dokazující odhodlání revolučně ideologicky zapálených partyzánů. Naproti tomu pro saigonskou vládu se tato akce, jež měla prezentovat kvality Američany vycvičené armády, stala naprostým fiaskem. V boji padlo 65 vojáků ARVN a 3 poradci MACV (rozšířeného MAAG), dalších 6 Američanů a 106 Jihovietnamců bylo zraněno. Krom toho se jednotkám VC podařilo pomocí střelby z těžkých kulometů sestřelit 5 amerických vrtulníků a dalších 11 poškodit. ARVN taktéž přišla o většinu zkušených velitelů bojových transportérů M-113 APC (Armored Personnel Carriers), kteří byli zastřeleni palbou z polních kulometů, když ve svých slabě pancéřovaných a odkrytých velitelských věžičkách vybavených kulomety řídili útok. Ztráty povstalců naproti tomu zahrnovaly pouze 12 padlých.⁸⁷

Bitva u Ap Bac jasně ukázala největší slabiny ARVN. Ta, přestože byla velmi moderně vyzbrojena a cvičena kvalitními americkými poradci, postrádala morálku a *esprit de corp* - jednotčího bojového ducha, což se fatálním způsobem projevilo ve špatné koordinaci útoků, zmatcích na velitelských pozicích a neschopnosti využít počátečního momentu překvapení, který rychlý vrtulníkový výsadek umožňuje.

Střetnutí u Ap Bac však bylo spíše výjimkou, neboť v předchozím roce se jednotkám ARVN podařilo zatlačit Lidovou osvobozenou armádu do značné defenzivy a v některých oblastech její odpor dokonce zlomit. Jihovietnamcům k vítězstvím nad disciplinovanějším protivníkem pomáhala především již mnohokrát zmiňovaná moderní americká výzbroj a kvalitní logistika. Naproti tomu Viet Cong se od poloviny roku 1962 potýkal se značnými personálními problémy. V bojích s ARVN padla, nebo byla zajata značná část zkušených velitelů. Ha Noi již navíc docházely rezervy partyzánů původem z Jihu a nový nábor byl vzhledem k zvýšené přítomnosti jednotek domobrany velmi náročný. ARVN tedy byla, i přes debakl u Ab Bac a plejádu vnitřních problémů, na dobré cestě zlikvidovat ozbrojené křídlo NFO a nastolit v zemi pořádek. Osud však Jihovietnamcům nepřál, brzy totiž museli řešit naléhavější problémy, než byl boj s komunistickými povstalcí.

Vznik buddhistické krize v Hue

Na počátku května přivítali v RVN papežského nuncia, jenž přicestoval, aby si ověřil tvrzení arcibiskupa Ngo Dinh Thuca, o počtu katolíků v zemi. Pokud by se ukázalo pravdivým, Thuc by konečně získal vytouženou kardinálskou čapku. Nuncius se nejprve zastavil v Da Nangu, kde jmenoval nového biskupa a poté se přesunul do bývalého císařského města Hue, kde v tu dobu sídlil arcibiskup. Na místě byl přivítán bezpočtem věřících, kteří i přes státní zákaz vyvěšovali vlajky Vatikánu.⁸⁸

⁸⁷Údaje: Kamas Daniel, *Válka ve Vietnamu /1964 – 1975/*: Nejdelší a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. století, Votobia, 1997. s. 23

⁸⁸ Jediným povoleným státním praporem přitom byla žlutá jihovietnamská vlajka se třemi horizontálními červenými pruhy uprostřed.

Pořádkové síly proti nim však nezasáhly. Ve stejnou dobu ovšem ve městě probíhaly oslavy Buddhových 2527 narozenin, doprovázené procesím, tanci a modlitbami. Mniši původně zamýšleli dodržet vládní předpisy, avšak nakonec se po vzoru katolíků rozhodli vyvěsit vlastní barevné prapory. Téměř okamžitě však propukly brutální potyčky s katolíky a policií. Výsledkem byla střelba do neozbrojeného davu a 9 mrtvých.

Zprávy o incidentu brzy oblétny celý svět a v samotném Jižním Vietnamu vyvolaly vlnu neutuchajících protestů buddhistů. Ti byli již od konce 50. let hluboce znepokojeni politickou situací⁸⁹ a incident z Hue působil již pouze jako rozbuška. K mnichům se brzy přidali i studenti a vůdci ostatních náboženských sekt. Celou zemi zachvátila vlna vystoupení proti vládě a prezidentovi. Přední buddhističtí vůdci obviňovali Saigon z náboženských útlaků a vznesli požadavek na uzákonění plné náboženské svobody. Většina velkých měst opakovaně zažívala demonstrace věřících, spojené s hladovkami a dalšími vyhrocenými činy. Dne 11. června se dokonce na protest proti potlačování náboženských svobod uprostřed Saigonu upálil šestašedesátiletý mnich Quanc Duc. Fotografie jeho hořícího těla se okamžitě ocitly na předních stránkách světových deníků a vyvolaly zděšení. Situaci navíc značně přihoršil výrok Tran Le Xuan „madame Nhu“ – ženy Ngo Dinh Nhua, která celý incident označila za „barbecue“ a nabídla sirky každému mnichovi, který bude chtít jít v Quanc Ducových stopách. Do konce krize svůj život stejným způsobem dobrovolně ukončilo ještě dalších 6 mnichů. USA zděšeny rychlým koloběhem událostí se snažily situaci uklidnit vysláním emisarů, jejichž posláním bylo vyjednávat s buddhisty a především Diemem o konsolidaci poměrů. Kennedyho administrativa se totiž obávala přehnané medializace vnitřních nepokojů v RVN, které by mohly zásadním způsobem podkopat podporu americké veřejnosti, což by zasadilo citelnou ránu nejen celé antikomunistické politice Washingtonu v jihovýchodní Asii, jež se takto formovala od počátku 50. let, avšak zřejmě i Kennedyho následné prezidentské kampani. Tyto upřímné snahy se ovšem nesesetkaly s pochopením. Buddhisté nadále neoblomně trvali na svých požadavcích a Diem taktéž nejevil sebemenší vůli ke změně svého stanoviska. Výbuchy dalších protestů na sebe nenechaly dlouho čekat, přičemž saigonský establishment se je rozhodl nadále potlačovat silou.

Počátek pučistických snah a Kennedyho váhání

Naděje na změnu prezidentovy politiky vůči protestujícím se naskytl v létě, těsně před vypršením mandátu amerického velvyslance Noltinga. Na osobním rozlučkovém setkání mu Diem sdělil, že se rozhodl zastavit represivní opatření a k dalším střetům již nedojde. Velvyslanec tuto zprávu okamžitě předal do Washingtonu, kde byla přijata s velkým zadostiučiněním, zároveň však i s jistými pochybnosti. O to větší šok způsobil americkým policy makers zásah Speciálního policejního

⁸⁹ Protestovali především proti nerovnoměrnému rozložení sil ve vládě a vládní administrativě, kterou téměř bez výjimek ovládli katolíci (často přistěhovalci ze Severu), přestože jejich procento v populaci bylo poměrně malé.

komanda vedeného Nhuem z 21. srpna, při němž se v zadržovacích celách ocitlo na 1400 studentů⁹⁰, mnichů a odpůrců režimu. Číslo jedna na saigonském seznamu tak zaujali nikoli partyzáni NFO, nýbrž buddhisté a skupiny opoziční inteligence.

Ve Washingtonu mezitím celou situaci sledovali s narůstajícími obavami. Bratři Ngo i přes Diemovo ujištění Noltingovi očividně nadále odmítali přistoupit na jakákoli jednání o změnách či kompromisech a jediným řešením situace bylo podle jejich názorů nasazení hrubé síly. Stát, do něhož USA „napumpovaly“ milióny dolarů a který se měl stát modelovým příkladem asijské demokracie, se nyní zmítal ve vlnách pouličního násilí a hroutil se jako domeček z karet. Za viníky této katastrofální situace byli označeni Diem a jeho davy nenáviděný bratr Nhu. Kritické hlasy vůči jihovietnamskému prezidentovi se ve Washingtonu začaly znovu ozývat na přelomu 50. a 60. let (pokud vůbec někdy utichly), vláda však vždy za svým svěřencem stála. Nyní se ovšem i v Bílém domě začalo otevřeně mluvit o nutnosti změny. Jak se ukázalo, Diem nebyl ani zdaleka demokraticky smýšlejícím člověkem, což značně poškozovalo image USA, neboť jejich propagandistická tvrzení o podpoře jihovýchodoasijského demokratického státu bojujícího s komunistickou hrozbou získávala silné trhliny. Přesto Bílý dům nebyl schopen zaujmout jednotné stanovisko. Část poradců v čele s náměstký Harrimanem a Hilsmanem volala po Diemově odstranění. Navrhovala jeho sesazení a odvoz spolu s rodinou do Evropy, odkud by nemohl nadále ovlivňovat vietnamskou politickou scénu. Stále však existovali i tací, kteří nadále zdůrazňovali jeho schopnosti a navrhovali mu poskytnout absolutní podporu. Mezi nimi figuroval například velitel MACV gen. Paul Harkins nebo bývalý velvyslanec Nolting. Konečně třetí skupina, sestávající z lidí jako byl viceprezident Johnson a většina vrchních představitelů CIA a Pentagonu, připouštěla Diemovy autokratické sklony a nebezpečí pro image USA, jedním dechem však podotýkala, že v danou chvíli v zemi k jeho osobě neexistuje stejně kvalitní alternativa. Odchod bratří Ngo by tak mohl ještě více rozmělnit vratkou vládní strukturu a pomoci komunistům k vítězství.

Kennedy, jenž se ocitl mezi těmito dvěma názorovými proudy, zprvu působil poněkud bezradně. Národní bezpečnostní rada, ani žádný z jeho rozhádaných poradců mu nebyl schopen předložit kvalitní kompromisní návrh. Navíc krátce po brutálním zásahu pořádkových jednotek z 21. srpna došla do již tak zviřené atmosféry Bílého domu zpráva od gen. Harkinse. Velitel MACV v ní sděloval, že s ním navázala kontakt skupina vysokých armádních činitelů kolem gen. Doung Van Minha a náčelníka generálního štábu gen. Tran Van Dona.⁹¹ Ti byli značně nespokojeni s vnitropolitickým vývojem, především pak s vázáním vojenských sil k potlačování buddhistických demonstrací. Dobře si totiž uvědomovali, že aktivita bojů s Viet Congem téměř naprosto ustala a některé zranitelné provincie byly ponechány bez zajištění. NFO tak dostala dostatek času, aby se zotavila ze svých ztrát a nabrala nové síly, na což Ha Noi reagovala zvýšením zbraňových dodávek. Do října již byla Lidová osvobozená armáda znovu natolik silná, aby ztečí dobyla několik významných strategických vesnic. Znepokojení generálové navíc přišli s tajnou informací o plánované změně zahraničně politické orientace Saigonu směrem k neutralitě vůči VDR. Diem se podle generálů

⁹⁰ Údaje čerpány z: Herring, C. George, *America's Longest War – The United States and Vietnam 1950-1975*, 2nd edition, New York: Knopf, 1986. p. 97

⁹¹ Jména těchto dvou mužů bývají v různých publikacích často zaměňována. Přestože Tran Van Don zastával v době Diemovy vlády vyšší funkci, do čela vlády se nakonec postavil oblíbenější gen. Dong Van Minh.

měl setkat s pracovníkem velvyslanectví Francie z Ha Noie, který mu předal tajnou nótu od Ho Chi Minha. Nhu měl zase naopak navázat kontakty se špičkami NFO.

Tyto zprávy vyvolaly ve Washingtonu zděšení, především mezi zastánci tvrdé linie. Svou roli sehrál i fakt, že Harkinsův telegram o nabídce puče ze strany generálů dorazil v sobotu, kdy byla většina vysokých představitelů administrativy mimo hlavní město. Skupina tzv. jestřábů⁹² kolem náměstků Harrimana a Hilsmana využila této situace k prosazení jimi navrhovaných nátlakových opatření na Diema.

Harriman se svým týmem sestavil telegram pověřující nově jmenovaného velvyslance v Saigonu, vlivného republikána a bývalého velvyslance při Radě bezpečnosti OSN Henry Cabota Lodge Jr., taktéž spíše zastánce tvrdší linie vůči jihovietnamskému establishmentu, novými jednáními s prezidentem. Lodge v nich měl Diemovi dát poslední šanci, aby se zbavil svého nepohodlného bratra Nhua, v opačném případě by USA byly nuceny zvážit další materiální pomoc zemi. Lodge dostal za úkol taktéž kontaktovat generálskou buňku pučistů a sdělit jim, že pokud by Diem nadále nebyl ochotný k ústupkům, USA jim v případě úspěšného svržení vlády poskytnou materiální i politickou podporu. Zároveň jim však měl zřetelně připomenout, že Washington se nehodlá v převratu jakkoli angažovat a v případě jeho neúspěchu jim neposkytne žádnou pomoc. Případné svržení vlády rodiny Ngo se tak mělo stát čistě interní vietnamskou záležitostí.

Velvyslanec, který osobně již nevěřil v možnost pokračování Diemovy vlády, neváhal a okamžitě požádal o osobní schůzku s prezidentem. Na ní mu důrazně přednesl stanovisko Washingtonu a zdůraznil nutnost konsolidace bezpečnostních poměrů v zemi, což znamenalo ukončení protibuddhistických represálií. Prezident, jehož vztah ke svému severoamerickému spojenci se stával čím dál chladnějším, však očividně nebyl ochoten jednat o jakýchkoli ústupcích. Namísto toho velvyslance zahrnul sáhodlouhým monologem o těžkostech vládnutí v zemi, které naprosto schází vrstva inteligence. Nutno dodat, že prezidentova slova nebyla pravdivá. Jižní Vietnam stejně jako většina zemí světa disponoval úzkou vrstvou inteligence se vzděláním z francouzských univerzit, která ovšem taktéž brojila proti jeho politice. Důkazem toho může sloužit petice bývalých vysokých úředníků a intelektuálů z dob francouzské koloniální nadvlády, kteří se v dubnu 1960 sešli v saigonském hotelu Caravelle, aby sepsali žádost o demokratizaci režimu, zastavení rozjždějících se represálií a ostře kritizovali způsob provedení voleb z roku 1959. Lodge, který podobný výsledek jednání očekával, zpětně informoval Washington o neochotě Diema k změnám v jeho administrativě a zároveň skrz prostředníky informoval generály a vztahu USA k jejich plánovanému puči. Amerika se totiž z obav, že by mohla vyvolat zdání osobní angažovanosti v pučistických aktivitách, zdráhala přímých jednání s generálem Doung Van „Big“ Minhem a jeho kolegy (přezdívka „Big“ vycházela z generálovy na Asiata nezvykle vysoké postavy).

V pondělí 26. srpna se konala povíkendová schůzka Kennedyho s poradci, která se nesla v duchu ostrých výměn názorů. Především ministři Rusk a McNamara byli nadmíru rozčileni počínáním Harrimana a jeho kolegů, kteří je o obsahu telegramu neinformovali. Taktéž Kennedy neskrýval své obavy z dopadu jejich činu, který ovšem o víkendu mlčky schválil. Dobře si uvědomoval ohromné riziko pokusu generálů o svržení „demokraticky zvolené“ vlády. Pokud by generálové

⁹² Metaforické označení jestřáby se v 60. letech užívalo pro washingtonské poradce zastávající tvrdý nekompromisní postoj vůči komunismu. Naopak jejich umírnění kolegové byli označováni jako holubice.

neuspěli, USA by nejen ztratily zřejmě jedinou sílu ochotnou v budoucnu (pokud by bylo třeba) odstranit režim rodiny Ngo, ale svět by zároveň získal další důkaz o rozkladu saigonského režimu, proti němuž by nyní stála i armáda. Taková situace by s největší pravděpodobností ještě více podryla legitimitu americké angažovanosti v zemi a ve svém důsledku by vedla k naprostému zhroucení vnitřní vládní struktury RVN a jejímu následnému začlenění do rodiny komunistických států. Navíc, v případě, že by se generálové po svém zadržení zmínili o slíbené podpoře USA, další setrvání Ameriky v regionu by bylo velmi problematické. Na druhou stranu, i kdyby se generálům pokus o puč podařil, Kennedy neměl jistotu, že by došlo k dostatečné změně politického přístupu k buddhistům a zklidnění bezpečnostní situace. Ostatně většina armádních špiček pocházela taktéž z katolických kruhů, nikoli z buddhistických, a obraz vojenské vládnoucí junty, byť třeba jen prozatímní, taktéž nevyjadřoval demokratický ideál západního stříhu, jímž Washington svoje působení obhajoval. Nakonec však prezident, po přihlídnutí ke katastrofální bezpečnostní situaci, zjevné neochotě Diema zbavit se svého bratra Nhua a zprávám o možných změnách zahraniční politické orientace Saigonu, potvrdil velvyslanci Lodgeovi dřívější instrukce a vyzval ho k dalšímu kontaktování pučistických generálů.

Následující dny panovala v Bílém domě nervozita a smíšená očekávání. Především prezident očividně prožíval pocity nejistoty a snad i lehce pochyboval o správnosti a účelnosti svých rozhodnutí. O necelý týden později však do Washingtonu přišla nečekaná zpráva. Velvyslanec Taylor v spěšném telegrafu informoval prezidenta o schůzce generálů s velitelem Harkinsonem, na níž vyjádřili svůj záměr od puče odstoupit. Jako hlavní důvod zmiňovali příliš velké riziko spojené s neúspěchem při získání významnější podpory v řadách ostatních vojenských a bezpečnostních jednotek v hlavním městě. Lodge na závěr zprávy zklamaně připsal svůj výstižný komentář: „*Mezi generály není ani vůle ani dostatečná organizace k vykonání čehokoli.*“⁹³ Tento fakt naprosto změnil situaci, neboť se ukázalo, že v RVN v dané době neexistuje síla schopná odstranit vládu Diema a jeho rodiny. Tato skutečnost přihrála zastáncům diplomatického postupu, mezi něž patřil především bývalý velvyslanec Nolting. Ti požadovali další pokus o jednání s Diem a zdůraznění možnosti zastavení či alespoň ztenčení americké finanční a materiální pomoci. Prezident stejně jako předtím jevil známky nerozhodnosti. Uvědomoval si, že setrvání Diema a především jeho Vietnamci nenáviděného bratra Nhua ve funkci je nadále neudržitelné a poškozuje image USA. Ovšem jakmile generálové v Saigonu oznámili zrušení svého záměru o puč, jakákoli naděje na změnu se zdála nereálná, neboť prezident i drtivá většina jeho poradců odmítali přímé zapojení amerických vojenských poradců a asistenčních jednotek do případného převratu. Významná změna v započatém kurzu však již nebyla reálně možná. Jak prezidentovi sdělil velvyslanec Lodge: „*Dali jsme se na cestu svržení Diemovi vlády, z níž není jak se ctí vycouvat.*“⁹⁴ Většině lidí v Bílém domě bylo jasné, dříve nebo později bude muset ke změně na postu hlavy státu dojít, otázkou bylo, jakým způsobem toho docílit.

Zmatený a vnitřně poněkud rozpolcený Kennedy se proto uchýlil k tzv. „*day-to-day policy*“, v jejímž rámci byly jednotlivé události týkající se problematiky Vietnamu řešeny v době jejich vzniku a rezignovalo se na dlouhodobější strategii. Prezident se taktéž snažil posílit povědomí kabinetu

⁹³ Citace: Herring, C. George. *America's Longest War – The United States and Vietnam 1950-1975*, 2nd edition, New York: Knopf, 1986. p. 99

⁹⁴ Citace: Graubard, Stephen. *Prezidenti – Proměna instituce amerického prezidenta od Theodora Roosevelta k Georgi W. Bushovi*. překlad Bednář, Luděk, BB ART, 2007, s. 373

o aktuální situaci ve Vietnamu vysláním ministra zahraničí McNamary a svého osobního vojenského poradce gen. Maxwella Taylora do Saigonu. Oba vysocí američtí činitelé se tam setkali s velvyslancem Lodgem a společně diskutovali různé možnosti dalšího postupu. Do oblasti jejich zájmu taktéž spadaly pokroky ARVN v boji s partyzány NFO. Po návratu do Washingtonu vypracovali tajnou zprávu, v níž velmi pozitivně hodnotili schopnosti ARVN při potlačování guerillových akcí, stejně tak práci amerických poradců při výcviku. Hlavní otázka však nadále zůstávala nevyřešena. Taylor s McNamarou prezidentovi oznámili, že dle jejich mínění již není možné s Diemem nadále vyjednávat, neboť by americká moc ukázala svoji slabost a mohla by být oběma bratry manipulována. Zároveň však vyjádřili značnou rezervovanost k možnosti zlepšení situace po případném vojenském puči.

Kennedy však tuto možnost chtěl ještě prozkoumat, proto bylo jako zástěrka k jednání domluveno tenisové utkání mezi Lodgem a vůdcem pučistů gen. „Big“ Minhem v saigonském důstojnickém klubu. Při něm měl velvyslanec od generála vyzvědět, zda-li pučisté svůj plán na převzetí moci již plně pohřbili, nebo uvažují o jeho další realizaci. Ke zklamání všech jestřábů v Bílém domě Lodge po zápase sdělil, že Minh toho odpoledne jevil zájem pouze o tenis. Na základě této informace dvojice Taylor McNamara vypracovala návrh na nový přístup k jihovietnamskému režimu, který byl Kennedym schválen a vešel ve známost jako „*policy of selective pressure*“ (politika selektivního nátlaku). Tato poněkud vágní strategie sestávala z několika aspektů. Velvyslanec Cabot Lodge se již s prezidentem Diemem osobně nesetkával, aby tak vyjádřil opadnutí zájmu USA a stanoviska vlády mu tlumočil pouze skrz telegramy či ústa prostředníků. S pomocí velitele CIA pro oblast Vietnamu Johna Richardsona byly taktéž zmrazeny účty saigonských Speciálních bezpečnostních jednotek podléhajících pod Nhua a výrazně byl omezen vývoz vietnamských zemědělských plodin do USA. Tyto kroky svou silou měly prezidenta přimět, aby když už nic jiného alespoň zastavil pronásledování buddhistů a jiných opozičních skupin.

Hustou atmosféru prezidentských porad rozvířil Kennedyho bratr Robert, když počátkem podzimu nahlas vyslovil dotaz, zda-li je pro zahraniční politiku USA oblast Indočíny natolik zásadní a zda-li by vláda vzhledem ke krizové situaci a zjevné nedemokratičnosti Diemova režimu neměla uvažovat o svém vyvázání z konfliktu. Přibližně v téže době přišel s podobnou myšlenkou i francouzský prezident a válečný hrdina de Gaulle, jenž navrhoval stažení všech cizích armád z území obou Vietnamů a navázání kulturních, hospodářských a později snad i politických vztahů mezi vládami v Ha Noi a Saigonu za přispění Francie. Tato generálova zjevná iniciativa o zpětné posílení francouzského vlivu v Indočíně se však ani u jedné z vietnamských vlád nesetkala s podporou. Každopádně myšlenka na důstojné stažení se z horké zóny si nadále žila svým vlastním životem. Do dnešní doby se mezi Kennedyho zastánci a současníky objevují spekulace o záměru prezidenta zahájit stahování vojenských i civilních poradců okamžitě po svém znovuzvolení v roce 1964, možná i dříve. Přestože nelze zpochybnit, že v hloubi své mysli Kennedy takto opravdu uvažoval, jeho veřejná prohlášení v době vrcholící Diemovské krize tomu rozhodně nenasvědčovala. V interview pro slavného moderátora Waltera Cronkita z televize CBS, z 2. září, v níž popisoval svůj pohled na soudobou situaci, mimo jiné explicitně vyjádřil svoji neochotu vojenské poradce stahovat.

Cronkite: „*Pane prezidente, jediná žhavá válka, která momentálně probíhá, je samozřejmě ta ve Vietnamu, s níž máme očividně těžkosti.*“

Kennedy: „*Nedomnívám se, že válka může být vyhrána, dokud vláda nevyvine velké úsilí k získání podpory občanů. Dle konečných analýz je to na nich. Oni jsou ti, kdo ji musí vyhrát nebo prohrát.*“

*Můžeme jim pomoci, můžeme jim dát vybavení, můžeme tam poslat naše muže jako poradce, ovšem vyhrát ji musejí oni, lidé Vietnamu, proti komunistům. Jsme připraveni nadále pomáhat, ovšem nedomnívám se, že tato válka může být vybojována, dokud lidé nepodpoří toto úsilí. A dle mého názoru, vláda v posledních dvou měsících s lidmi kontakt ztratila.*⁹⁵

O chvíli později prezident poprvé poněkud neurčitě připustil možnost změny ve vedení země, když na otázku Cronkita, zda-li se domnívá, že saigonská vláda má ještě čas na získání podpory svého lidu odpověděl:

„Ano. S politickými a snad i personálními změnami, si myslím, že toho schopna je. Pokud se ovšem k těmto změnám neuchýlí, myslím si, že šance na vítězství nebudou příliš velké.“

Následně Cronkita pokračoval: *„Nenasvědčovalo však zatím vše, že prezident nemá v úmyslu změnit svůj přístup?“*

Kennedy: *„Pokud ho nezmění, je to samozřejmě jeho rozhodnutí. Je ve funkci již deset let, a jak říkám, nesl toto břemeno dál, i když se s ním už mnohokrát nepočítalo... (...) Ovšem nesouhlasím s těmi, kteří tvrdí, že bychom se měli stáhnout. To by znamenalo velkou chybu, velkou chybu. Uvědomuji si, že lidé neradi vidí, když se Američané angažují v těchto druzích úsilí. Již čtyřicet sedm Američanů padlo v boji s nepřítelem, ovšem toto je velmi důležitý zápas, přestože je od nás tak vzdálený. Všechno toto úsilí jsme vytvořili již při obraně Evropy. Nyní je Evropa poměrně v bezpečí. A podobně se musíme podílet, přestože se nám to nemusí líbit, i při obraně Asie.“*⁹⁶

V dalším interview, které se odehrálo o týden později pro NBC, se Kennedy vyjadřoval o nutnosti zachování finanční a materiální pomoci RVN a zároveň jasně ukázal, že nemá v úmyslu se odklonit od nosné politické linie svých předchůdců v úřadu, když se otevřeně přihlásil k teorii domina:

Moderátor Huntley: *„Je pravděpodobné, že významně omezíme naši pomoc Jižnímu Vietnamu?“*

Kennedy: *„Nemyslím si, že se domníváme, že by to něčemu v současné době prospělo. Pokud omezíte svoji pomoc, je možné, že to bude mít nějaký vliv na tamní vládní struktury, ovšem na druhou stranu, riskujete situaci, která by mohla vyústit v kolaps. Stále máme v mysli, co se stalo v případě Číny po druhé světové válce, kdy byla Čína ztracena, když její slabá vláda nebyla stále více schopna kontrolovat situaci. To už nechceme.“*

Moderátor Huntley: *„Pane prezidente, měl jste někdy nějaký důvod pochybovat o takzvané teorii domina, že pokud by Jižní Vietnam padl, že by jej zbytek jihovýchodní Asie následoval?“*

Kennedy: *Ne, věřím tomu, věřím tomu. Domnívám se, že tento zápas je nám velmi blízký. Čína je natolik velká a roztahuje se tak daleko za své hranice, že pokud by Jižní Vietnam padl, nezískala by*

⁹⁵ Citace z: Mount Holyoke Colledge, South Hadley, Massachusetts. Documents Relating to American Foreign Policy: Vietnam. President Kennedy's TV Interviews on Vietnam, September 2 and 9, 1963. Dostupné z URL: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/kentv.htm>

⁹⁶ Tamtéž.

tím jen výhodnou geografickou polohu pro guerillový útok na Malajsii, ale taktéž by uvedla v život domněnku, že nastupující vlnou v jihovýchodní Asii je Čína a komunismus. Proto jí věřím.“⁹⁷

Takto tedy vypadala situace ve Washingtonu na podzim roku 1963, kdy většina členů kabinetu čekala, kdy se v Jižním Vietnamu objeví síla, která by Diema bez pomoci USA odstavila od vládnoucího kormidla. Paradoxně však nemuseli čekat příliš dlouho. Přestože na společné schůzi v důstojnickém klubu s Lodgem Big Minh nejevil o puč zájem, po několika týdnech se generálové ozvali znovu. Dodnes není jasné, nakolik na změnu jejich postoje mělo vliv pouze částečné omezení pomoci ze strany Washingtonu a zda-li bylo záměrem americké administrativy je tímto krokem k pokusu o puč vyburcovat. Každopádně generálové se znovu ocitli na jihovietnamské vnitropolitické scéně s opětovným dotazem, jakým způsobem by USA na jejich převrat reagovaly. Tentokrát již Kennedy neváhal a pověřil Lodge jasným sdělením: Amerika si sice samozřejmě nepřeje vyvolávat jakýkoli pokus o puč, pokud by však k němu došlo, nebude generálům stát v cestě a v případě úspěchu podá novému režimu, za podmínky zachování antikomunistické zahraničněpolitické orientace, pomocnou ruku.

Coup d'état

1. listopadu 1963 si Diem k sobě nečekaně nechal povolat Lodge spolu s admirálem Harry Feltem, aby jim sdělil ochotu k provedení určitých reforem, pokud by Američané plně obnovili dodávky pomoci. Zároveň jim sdělil, že dle jeho informací existuje hrozba, že by se část armádních představitelů mohla v budoucnu postavit proti němu, což by dle jeho názoru situaci v zemi ještě více zhoršilo. Lodge, informovaný o rozmisťování povstaleckých jednotek do výchozích pozic, na tuto prezidentovi zmínku nereagoval a pouze mu sdělil, že americká administrativa jeho nabídku zváží. Mezitím pučistická vojska obsadila všechny důležité křižovatky ve městě, budovu rozhlasu a televize a zpacifikovala vojenské a policejní posádky dosud věrné prezidentovi, na jehož straně tak již stála pouze prezidentská garda bránící palác Gia Long.

Zděšený Diem, který se domníval, že podobný pokus bude včas odhalen bezpečnostními oddíly bratra Nhua, vyzval pučisty, aby složili zbraně a dostavili se do paláce na jednání. Ovšem prezident v onu dobu (krátce po poledni) rozhodně nebyl v pozici, kdy by si mohl diktovat podmínky. Odpověď generálů byla stručná – bezpodmínečná kapitulace. Diem si nyní již byl vědom, že pučisty sám nepřesvědčí a proto kontaktoval své věrné jednotky, které byly dislokovány mimo město. Jak se však vzápětí ukázalo, většina z nich se taktéž přidala na stranu rebelujících generálů, popřípadě zachovávala neutralitu. Zoufalý Diem tedy nakonec oslovil americkou ambasádu, aby zjistil stanovisko Washingtonu k vzniklé situaci. Od této chvíle následoval běh událostí, které jsou dodnes opředeny mnoha nejasnostmi a je již téměř nemožné sestavit plně hodnověrnou verzi. Každopádně v Memorandu ambasády USA v Saigonu, podepsaném velvyslancovým osobním asistentem Johnem M. Dunnem se píše, že 1. listopadu 1963 v 16 : 30 saigonského času velvyslanectví kontaktoval

⁹⁷ Tamtéž.

prezidentský palác s žádostí prezidenta o přímé přepojení k velvyslanci. Zpráva poté uvádí tuto konverzaci:

Prezident: „Několik vojenských jednotek započalo vzpouru a já chci vědět, jaký je přístup Spojených států.“

Velvyslanec: „Slyšel jsem nějakou střelbu, avšak samozřejmě nejsem obeznámen se všemi fakty. Momentálně se necítím dostatečně informován nato, abych vám odpověděl. Pochopte, ve Washingtonu je půl páté ráno a vláda Spojených států v současnosti nemůže mít oficiální stanovisko.“

Prezident: „Ale musíte mít přece nějaký názor. Koneckonců jsem hlava státu. Vždy jsem se snažil plnit svoji povinnost a nyní chci udělat to, co má služba a zdravý rozum vyžaduje...(...)“

Velvyslanec: „Zajisté jste už svoji povinnost splnil. Již dnes ráno jsem vám říkal, jak moc obdivuji vaši kuráž a vaše velké odhodlání k pomoci své zemi. Nikdo vám nemůže vzít zásluhy za to, co vše jste vykonal. Nyní se však obávám o vaši osobní bezpečnost. Byl jsem informován, že ti, kteří stojí za těmito aktivitami, nabízejí vám i vašemu bratrovi bezpečný odvoz ze země, pokud rezignujete. Slyšel jste o tom?“

Prezident: „Ne...(po krátké pauze)...Máte mé telefonní číslo, že?“

Velvyslanec: „Ano a vy máte moje, Pokud bych mohl něco udělat pro vaši osobní bezpečnost, zavolejte mi.“⁹⁸

Pro pučem zaskočeného Diema představoval telefonát velké zklamání, neboť jeho šance na udržení se v úřadu tak klesly na minimum. Stejně nebylo jisté, zda-li by pučisté byli ochotni dodržet své slovo a zajistit mu osobní bezpečnost. Prezident proto dlouho neváhal a za pomoci vlivného čínského obchodníka uprchl spolu s Nhuem tajnou chodbou do čínské čtvrti Cholon, kde s největší pravděpodobností strávili noc. Následně byl po usilovném boji oddílem vedeným plukovníkem Nguyenem Van Thieuem⁹⁹ dobyt prezidentský palác Gia Long. Druhého dne ráno se oba muži měli vydat do čínského katolického kostela, odkud kontaktovali generály a nabízeli svoji kapitulaci, pokud jim budou poskytnuty bezpečnostní záruky. Po chvíli měli být zadrženi pučistickými jednotkami a naloženi do transportéru M-113, který je měl odvést do velicího střediska ARVN. Zde, jak ve své knize *Volání polnice* píše generál Dave Richard Palmer, byli před odjezdem zavražděni kapitánem kontrarozvědky Nhungem. Jejich mrtvá těla byla později nalezena v nákladním prostoru omšelé dodávky. Toto je zřejmě nejpravděpodobnější a nejčastěji publikovaná verze celé události. Každopádně dodnes není jasné, zdali jihovietnamský kapitán vraždil na základě rozkazu z vyšších míst, či se jednalo o jeho osobní zkrat. Stejně tak se později objevily zprávy, že oba státníci byli zabití až na velitelství pučistů, poté co Diem odmítl promluvit pomocí rozhlasového vysílání k lidu. Sami pučističtí generálové později přišli s tvrzením, že v korbě transportéru M-113 byla při přesunu omylem ponechána pistole, kterou oba bratři spáchali sebevraždu. Faktem však zůstává, že ani nejvyšší kruhy ve Washingtonu nebyly seznámeny s přesným sledem událostí, které vedly ke smrti obou nejvyšších

⁹⁸ Citace z: George Washington University, Washington D. C., The National Security Archive, JFK and the Diem Coup. Memorandum for the Record, November 1, 1963. Dostupné z: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB101/vn23.pdf>

⁹⁹ Později byl povýšen na generála a stal se nejdéle sloužícím jihovietnamským prezidentem.

představitelů saigonského režimu. V tajném memorandu CIA z 2. listopadu 1963 se mimo jiné uvádí, že:

„(...)pučističtí generálové plánovali dopravit Diema a Nhua do Spojeného velitelství štábů a nabídnout jim letecký převoz do jakékoli cizí země. Ovšem v 10 : 45 místního času Radio Saigon oznámilo, že spáchali během cesty do Spojeného velitelství štábů sebevraždu. Jeden zdroj taktéž informoval, že vietnamští fotografové pořídili snímky mrtvých těl obou mužů v sídle Spojeného velitelství štábů. Další zprávy hovoří o tom, že oběma mužům se podařilo utéct a nyní se skrývají.“¹⁰⁰

Toto byly jediné informace, které měla Kennedyho administrativa 2. listopadu k dispozici.

Situace, přestože její význam zastínily další události spojené s těžkostmi při přebírání moci generály, nebyla příliš jasná ani za dva týdny. Tajné memorandum CIA z 12. listopadu 1963 No. 3213/63 vyžádané Kennedyho poradcem pro otázky národní bezpečnosti McGeorgem Bundym a podepsané zástupcem ředitele tajných služeb Rayem. S. Clinem vnáší do celé události ještě větší chaos, když informuje o početných verzích Diemovy smrti, které se navzájem značně vylučují. Memorandum začíná tvrzením, že dle posledně zveřejněných informací byli Diem a Nhu

„(...)zavražděni v přítomnosti pučistických velitelů v sídle Spojeného velitelství štábů po divoké výměně slov. K tomu, dle tvrzení, došlo v sobotu 2. listopadu ráno po 10 hodině, krátce po jejich zadržení v cholonském kostele. Podle této verze Diem a Nhu opustili palác Gia Long autem v pátek kolem dvacáté hodiny a strávili noc v sídle vůdce Republikánského mládežnického hnutí v Cholonu.“

Zpráva se dále přiklání k oficiálnímu tvrzení generálů o sebevraždě obou mužů, když tvrdí:

„Stále nemáme nezvratné informace o čase či okolnostech Diemova a Nhuova odjezdu z paláce, nebo dokonce zda-li jej opustili živi. (...) Každopádně až na několik zanedbatelných detailů se tato posledně vydaná zpráva nejvíce podobá „oficiálnímu“ prohlášení pučistických velitelů, tj.: Diem a Nhu zemřeli na následky nečekané (náhodné) sebevraždy při potyčce v obrněném voze po svém zadržení v kostele v sobotu ráno.“

Taktéž však konstatuje, že i v této verzi je možno nalézt rozpory:

„ Tento částečný popis ovšem obsahuje i několik problémových aspektů: Pokud Diem a Nhu opustili palác v pátek večer, jak je možné vysvětlit dva Diemovy telefonáty do Spojeného velitelství štábů v sobotu v 06 : 20 a v 06 : 50, v nichž nabízel svoji kapitulaci.

Memorandum poté končí konstatováním, že:

„(...)na bázi získaných informací, dle našeho nejlepšího úsudku byli Diem a Nhu opravdu zavražděni nějakým nižším důstojníkem či zasahujícím personálem, který jednal nezávisle, zřejmě rozčilen

¹⁰⁰ Citace z: George Washington University, Washington D. C., The National Security Archive, JFK and the Diem Coup. CIA Memorandum, The Situation in South Vietnam, November 2, 1963. Dostupné z: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB101/vn24.pdf>

*povzneseností zajatců. (...) V každém případě se zdá pravděpodobné, že Diem a Nhu nikdy nedorazili do sídla Spojeného velitelství štábů živí.*¹⁰¹

Přestože mezi katolíky zpráva vyvolala zděšení, ostatní obyvatelé země nadšeně slavili v ulicích a oslavovali ARVN jako zachránce. Taktéž docházelo k projevům nenávisti vůči padlému režimu, jenž se nesly v duchu vypalování bytů předních diemovských prominentů, rabování úřadů a policejních stanic věrných bývalému prezidentovi. Místy se objevily i menší přestřelky. Armáda však vůči těmto výtržnostem nezasahovala a věnovala se naplno oslavám. Všeobecné veselí nakonec dostalo až absurdní ráz, když bylo v Saigonu strženo sousoší, na němž vystupovala žena s nezvykle velkými ňadry. Jeden z měšťanů totiž utrousil, že takto velké poprsí obyčejná vietnamská žena nemá, pouze „madame Nhu“ byla obdařena podle dobových svědectví na Asiatku takto nezvykle výraznými vřadami. Socha tedy byla označena (přestože nelogicky) za podobiznu ženy nenáviděného představitele a okamžitě stržena.

Ostatně byla to právě jediná „madame Nhu“ spolu s nejstarším bratrem kardinálem Thucem, kteří unikli smrti, neboť v době převratu byli daleko za hranicemi země. První dáma RVN podstupovala v USA zkrášlovací plastiku očních víček a kardinál byl na návštěvě u svatého otce v Římě. Poněkud chmurný konec zastihl jejich mladšího bratra Cana, který zprávy o puči považoval za politický trik Nhua a uprchl až poté, kdy se ve městě začaly ozývat výstřely. Jeho destinací se stala ambasáda USA, kde také požádal velvyslance o azyl. Lodge však odmítl a vydal jej nové vládě. Can byl následně půl roku vězněn a nakonec popraven. Tato stinná stránka převratu však byla vyvážena prvotními úspěchy pučistů při získání podpory významných občanských organizací a spolků jako bylo Sdružení republikánské mládeže a dokonce i část Hnutí ženské solidarity, což bylo sdružení ovládané madame Nhu. Jak se zdálo, první fáze coup d'état se vydařila.

Zmatek v Bílém domě

Podobně jako v Saigonu, i v Bílém domě panovala toho dne zjitřená atmosféra, neboť CIA i velvyslanec Lodge okamžitě prezidentskou kancelář informovali o průběhu událostí. Schůzka prezidenta s poradci byla naplánována na 1. listopadu na desátou hodinu dopoledne (nutno si uvědomit, že časový rozdíl mezi Washingtonem a Saigonem představoval 12 hodin – v Saigonu tak v té době již byla noc) za účasti všech významných členů prezidentova poradního sboru, jako byli ministři McNamara a Rusk, generál Taylor, generál Krulak, náměstci Harriman a Hilsman a poradce pro otázky národní bezpečnosti Bundy. Po krátké instruktážní přednášce o současném vývoji situace se rozhořela živá debata formulující stanovisko vlády k puči. Kennedy se zpočátku zajímal především o odhady jeho úspěšnosti, načež byl Ruskem ujištěn, že většina jednotek v okolí hlavního města se přidala na stranu převratu a výzvědné služby nemají zatím zprávy o žádném prodiemovském hnutí

¹⁰¹ Citace z: George Washington University, Washington D. C., The National Security Archive, JFK and the Diem Coup. CIA Memorandum for Mr. McGeorge Bundy, Press Version of How Diem and Nhu Died, November 12, 1963. Dostupné z: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB101/vn28.pdf>

v ostatních provinciích. Rusk taktéž zdůrazňoval důležitost vyjasnění role vlády v připravovaném převratu, aby se tak zabránilo spekulacím amerického i světového tisku, načež prezident položil otázku, jakým způsobem zdůvodnit uznání nového režimu generálů, kteří násilím svrhli demokraticky zvolenou vládu. Nařídil proto, aby byla vypracována detailní zpráva, která by jasně definovala americké stanovisko, a jednotliví vládní představitelé odpovídali na případné dotazy v jednotném duchu. Jejím uhelným kamenem mělo být explicitní odmítnutí jakékoli americké angažovanosti v rebelii generálů, kterou vláda chápe jako čistě vietnamskou vnitrostátní záležitost. Část porady o vývoji situace ve Vietnamu skončila Kennedyho rozhodnutím, aby prozatím nebyli informováni vůdci Kongresu, dokud nebude jasné, zda-li pučisté kontrolují prezidentský palác Gia Long a vláda bude disponovat přesnějšími informacemi.¹⁰²

Daleko vážnější zmatek v prezidentské kanceláři a celé vládní struktuře však způsobila zpráva o Diemově a Nhuově zavraždění. Zatímco bývalý velvyslanec Nolting a šéf pobočky CIA pro Vietnam Richardson neskrývali smutek nad pádem jihovietnamského autoritativního prezidenta, většina členů kabinetu informaci přijala poměrně chladně. Kupříkladu Hilsman jednomu reportéru suše odpověděl: „*Revoluce jsou drsné. Dochází ke zraněním.*“¹⁰³ Nejvíce zasažen se onoho dne zdál být Kennedy, který se po celou dobu konání puče obával opakování situace při vylodění kubánského disentu v Zátocě sviní z roku 1961. Uvědomoval si, že další fiasko podobného typu si již kabinet nemůže dovolit. Navíc bylo zřejmé, že si prezident není v otázce Diemova svržení plně jist následky a vražda obou bratrů ho silně zaskočila. Generál Taylor později poznamenal, že když se prezident doslechl o jejich smrti, „*vyskočil na nohy a vyběhl z místnosti. Výraz jeho tváře vypovídal o šoku a zděšení, který jsem dosud nikdy neviděl.*“¹⁰⁴ Kennedy, který se vždy považoval za velkého odborníka na otázky mezinárodních vztahů (proto si také vybral poměrně nevýrazného Ruska za ministra zahraničí), zřejmě považoval celou událost za své velké selhání. Později k tomu napsal:

*„Cítím, že značný díl zodpovědnosti neseme my, již kvůli telegramu z počátku srpna, v němž jsme převrat navrhli. Tento telegram byl podle mého názoru nevhodně koncipován. Rozhodně neměl být odeslán v sobotu. Neměl jsem k tomu dát souhlas, dokud k tomu na společné poradě nevyslovili svůj názor McNamara a Taylor. Ačkoli naše další telegramy vyjadřovaly neutrální stanovisko, první telegram přiměl Lodge k postoji, k němuž tak jako tak inklinoval.“*¹⁰⁵

V sobotu 2. listopadu se ve čtvrt na deset konala další schůzka Národní bezpečnostní rady, která začala bez prezidenta. Dominantními osobami se protentokrát stali oba ministři, mezi nimiž po celou dobu jednání probíhala živá výměna názorů. Dean Rusk především vyzdvihoval důležitost okamžitého pokračování boje s Viet Congem, kdy navrhoval prozkoumání možnosti udělení amnestie části zajatých bojovníků FNO, podobně jako tomu bylo v Malajsii. Taktéž diskutoval o způsobu, jak

¹⁰² Více o poradě viz. Tiskové přílohy

¹⁰³ Citace: Herring, C. George. *America's Longest War – The United States and Vietnam 1950-1975*, 2nd ed., New York: Knoprf, 1986. p. 106

¹⁰⁴ Citace: Herring, C. George. *America's Longest War – The United States and Vietnam 1950-1975*, 2nd ed., New York: Knoprf, 1986.p. 106

¹⁰⁵ Citace: Graubard, Stephen. *Prezidenti – Proměna instituce amerického prezidenta od Theodora Roosevelta k Georgi W. Bushovi*. překlad Bednář, Luděk. BB ART, 2007, s. 373

ovlivnit složení nové jihovietnamské vlády, kdy navrhoval pokusit se do jejího složení začlenit co nejvíce civilistů. Dobře si uvědomoval, že víceméně čistě vojenský kabinet podobající se juntě by v zahraničí nebyl vlídně přijímán a daný fakt by taktéž posílil severovietnamskou propagandu. McNamara se naopak zaměřil především na stanovení termínu uznání nového kabinetu a plné obnovení americké pomoci. Obával se totiž, že nedostatek prostředků, popřípadě psychologický faktor dlouhodobějšího zastavení amerických zdrojů spolu s nejistotou po svržení Diema by mohl vyhnat inflaci. Rusk v odpovědi navrhl, aby USA novou jihovietnamskou vládu uznaly co nejdříve, nejlépe po jejím složení v následujícím týdnu. Otázku obnovení amerických zdrojů navrhl přenést na velvyslance Lodge z důvodu jeho lepší informovanosti. V daný okamžik se na jednání dostavil i prezident a začal diskutovat o možném efektu smrti obou bratrů na veřejné mínění v Americe i zahraničí. Zároveň zapochyboval o věrohodnosti verze generálů, podle nichž Diem s Nhuem spáchali sebevraždu. Kennedy tvrdil, že Diem jako věrný katolík by si na život nesáhl. Nakonec zdůraznil, že vláda by měla dát najevo, že její politika „selektivního nátlaku“ (selective pressure) neměla za cíl svržení Diema, ale pouze jeho donucení k zahájení reform. Tím dopolední část schůze skončila.¹⁰⁶

Z výše uvedených informací je zcela jasné, že puč generála „Big“ Minha a odstranění Diema byly naprosto zásadními milníky v historii americké angažovanosti v Jižním Vietnamu. Tím, že prezident a jeho kabinet schválil násilné odstranění vlády rodiny Ngo a vyměnil tak Diemův autoritativní režim za neméně autoritativní vojenskou juntou, rozhodl o orientaci americké zahraniční politiky v jihovýchodní Asii na deset let dopředu. Jakmile se USA takto zásadním způsobem vmísily do vnitrostátních záležitostí RVN a spojily svoji zahraničněpolitickou důvěryhodnost se saigonským režimem, daly jasně najevo, že strategie „války poradců“ je do budoucna neudržitelná. Navíc, jak k této události ve své knize Umění diplomacie poznamenal Henry Kissinger:

„Vposledku se každá revoluční válka týká legitimacy vlády. Hlavním cílem partyzánů je tuto legitimitu podkopat. Diemovo svržení tento hanojský cíl splnilo zcela zdarma. Diem vládl ve feudálním stylu a jeho odstranění ovlivnilo veškeré opory civilní správy až do té nejmenší vesničky.“¹⁰⁷

Je však nutno poznamenat, že oficiální reakce VDR byla bezprostředně po provedení puče velmi slabá. Ha Noi se omezila pouze na konstatování, že jedna imperialistická loutka nahradila druhou. Konečně, o pár dní později, 22. listopadu, došlo za dosud nevyjasněných okolností i ke změně vedení v USA, když na následky atentátu zemřel prezident Kennedy a na jeho místo dle Ústavy nastoupil Lyndon Bains Johnson.

¹⁰⁶ Blíže o prezidentské schůzi z 2. listopadu viz.: Tiskové přílohy

¹⁰⁷ Citováno z: Kissinger, Henry. *Umění diplomacie: Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*, Prostor, 1999, s. 684

Vláda generálů a konec války poradců

Vláda Vojenské revoluční rady

Po ukončení pouličních oslav ustanovil gen. Duong Van Minh spolu s dalšími 11 důstojníky tzv. Vojenskou revoluční radu, jež se stala novým výkonným orgánem státu.

Doung byl typickým produktem francouzské a americké angažovanosti ve své zemi. V koloniální armádě bojoval proti Japoncům, následně studoval na vojenských akademiích ve Francii a USA. Po návratu do Vietnamu se stal členem nově utvářené společenské elity a významné zkušenosti získal při akcích proti náboženským sektám. Jak se však vzápětí ukázalo, akceschopnost Vojenské revoluční rady byla pod jeho vedením stejně zoufalá jako u Diema. Jednotliví členové si navzájem nedůvěřovali a intriky se stávaly běžnou politickou praxí. Vláda proto sídlila v opevněných bunkrech na letišti Tan Son Nhut a pomalu ztrácela jakýkoli kontakt se společností. Minh navíc okamžitě odvolal několik polních velitelů a šéfů provincií, aby tak upevnil svoji moc. Tyto kroky měly fatální důsledky pro bojující vojska ARVN, která na přelomu let 1963/1964 zaznamenala řadu výrazných porážek od nově zmobilizovaného Viet Congu. Díky tomu NFO podle odhadů ovládala roku 1964 zhruba 40% území RVN, v provinciích kolem Saigonu to bylo až 90%.¹⁰⁸ V oblastech Deltý Mekongu docházelo k útokům jednotek o síle praporu a někdy dokonce i pluku. Lidová osvobozenecká armáda tak pomalu začala opouštět taktiku boje malých jednotek a přecházela k dobývání jihovietnamských pevnůstek a opěrných bodů.

Jinak řečeno Minh si počínal velmi podobně jako Diem se svým bratrem. Přestože u lidu byl v porovnání se starým prezidentem více oblíben, v řadách generality jeho autorita klesala. Někteří vysocí důstojníci si připadali nedostatečně odměněni za svoji pomoc při puči a jednotkám dříve věrným Diemovi se naopak nezamlouvaly Minhovy údajné plány na jednání s NFO o propuštění části zajatců a návrhy na pokus o mírové řešení konfliktu, které však neměly mít nic společného s kapitulací. Paradoxně právě toto byl ovšem jeden z hlavních důvodů, proč byl sesazen Diem. Brzy se proto vytvořila další pučistická skupina vedená mladým v USA vyškoleným důstojníkem, generál majorem Nguyen Khanem. Ten spolu se svými komplici navštívil stan MACV a svěřil se gen. Harkinsonovi s plánem na nový převrat. Harkins mu bez větších obtíží v případě úspěchu přislíbil pomoc USA a udělil puči požehnání navzdory tomu, že stanovisko Washingtonu, truchlícího za zavražděného Kennedyho¹⁰⁹, nebylo dosud zcela jasné. 24. ledna tak proběhl další, již druhý puč, při němž byl sesazen gen. Minh a do čela Vojenské revoluční rady se postavil sedmatřicetiletý gen. maj. Nguyen Khan.

Přestože se ukázal být schopnějším vůdcem než Dong Van Minh, stále se mu nedařilo zvládnout zesilující aktivity NFO a bídnou sociální situaci, nemluvě o tom, že postrádal podporu

¹⁰⁸ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 80

¹⁰⁹ Byl zastřelen v Dalasu 22. listopadu 1963. Po něm převzal funkci viceprezident Lyndon B. Johnson

některých vojenských útvarů, které tak často operovaly na vlastní pěst. Dokonce i v hlavním městě se autorita vládních jednotek začala vytrácet. Započaly pravidelné dělnické a studentské stávky, policie a obranné složky nebyly schopné zvládat bující násilí mezi katolíky a buddhisty a v ulicích se objevily první davy demonstrující za Khanovo sesazení. Většina důležitých úřadů, veřejných budov, mostů a klíčových křižovatek byla chráněna check pointy s kulometnými hnízdy. Saigon tedy daleko více než sídlo asijské demokracie připomínal město ve válečném stavu. Sám generál Khan, obávající se permanentně o svoji bezpečnost, se přestěhoval do rezidence u řeky Saigon, kde měl přistaven rychlý ozbrojený člun, na němž v případě dalšího puče plánoval uprchnout.

Vietnamská politika Lyndona B. Johnsona

Ve Washingtonu díky tomuto nepříznivému vývoji začaly sílit hlasy volající po vyslání amerického vojenského kontingentu, který by převzal bojové úkoly vnitřní krizí rozvrácené ARVN. I v polovině 60. let totiž znamenal Vietnam pro Ameriku zahraničně politickou prioritu číslo jedna, pomyslnou první kostku domina. Nový prezident Lyndon B. Johnson se však stejně jako jeho lidem oblíbený předchůdce John F. Kennedy zdráhal více rozdmýčovat konflikt (zvláště pak ve volebním roce) a raději pokračoval ve strategii tzv. „*postupné eskalace*“ zvyšováním počtu poradců. Těch již v zemi koncem roku 1964 působilo 23 300.¹¹⁰ Prezident taktéž v lednu 1964 posvětil dokument OPLAN 34-A, plán rozšíření tajných operací CIA a speciálních sil na celém území Indočíny, tedy i na Tonkin. Ty probíhaly především v oblastech kolem DMZ¹¹¹, v nepřehledných částech VDR a na ostrovech Tonkinského zálivu. Příslušníci jihovietnamských speciálních sil LLDB ve spolupráci s Američany tak pomocí letadel, vrtulníků a rychlých motorových člunů pronikali hluboko na území nepřítele a prováděli diverzní akce se záměrem ochromit logistiku komunistů. Jejich cílem se stávaly mosty, železniční a silniční spoje, sklady pohonných hmot a další strategické cíle. Ani jeden z výše zmíněných kroků však zoufalou situaci neřešil.

Lyndon B. Johnson, který se v prezidentském křesle ocitl spíše „náhodou“, naprosto postrádal jakoukoli vizi dalšího postupu své země v jihovýchodní Asii. Na rozdíl od svého opěvovaného předchůdce se v otázkách mezinárodních vztahů cítil značně nejistě, byl však pevně přesvědčen o správnosti angažování v jihovýchodní Asii stejně jako o mesiášském předurčení USA k boji s komunismem a šíření liberální demokracie. Řadil se proto k dalším vysoce postaveným činitelům, kteří pevně věřili myšlence wilsonismu.¹¹² Bohužel mu však na rozdíl od Wilsona chyběly bohaté

¹¹⁰ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 81

¹¹¹ Demilitarizovaná zóna kolem 17. rovnoběžky

¹¹² Dnes již tradiční směr americké zahraniční politiky, poprvé propagovaný demokratickým prezidentem Woodrowem Wilsonem, autorem myšlenky globální organizace Společnosti národů. Wilson nově definoval roli USA jakožto nesobeckého majáku demokracie, jehož cílem je potírání světového zla a ustavování dalších demokracií, navzdory americkému národnímu zájmu. Zavrhl tak dosud praktikovanou Monroeovu doktrínu izolacionismu z roku 1823.

diplomatické zkušenosti, a byl tak nucen spoléhat se výhradně na názory poradců, jenž zdědil po Kennedym. Ty však představovaly značně nekoherentní směsici často protichůdných pohledů, z nichž si měl Johnson často velký problém vybrat.

V čele diplomacie stál nadále Dean Rusk, nepříliš zkušený vyjednávač, kterého si v otázkách mezinárodních vztahů sebevědomý Kennedy zvolil jako loutku, aby mohl sám načrtávat nové linie americké angažovanosti ve světě. Tato volba se však ve světle následujících událostí ukázala značně krátkozrakou. Novému prezidentovi příliš nepomohl ani Kennedyho mladší bratr Robert, toho času ministr spravedlnosti. Ten stál v tvrdé opozici vůči Johnsonově vietnamské politice a bránil se navyšování americké angažovanosti. Vzájemné neshody vyústily až v jeho odchod z administrativy. Kennedy se však nehodlal vzdát a působil jako jeden z prezidentových největších kritiků. Nakonec se počátkem roku 1968 rozhodl kandidovat za Demokratickou stranu do Bílého domu. Nutno říci, že jeho šance na získání nominace byly poměrně vysoké, především díky velké podpoře dosavadní politikou znechucené veřejnosti. Robert, stejně jako na přelomu 50. / 60. let jeho bratr John, suploval „svědomí Ameriky“ a sliboval nápravu. Avšak mladému Kennedymu nebyl pobyt na Pennsylvania Avenue souzen, uprostřed volební kampaně byl zavražděn. Jeho příklad však především dokonale demonstruje postojovou rozpolcenost Johnsonova týmu již od počátku významnější americké angažovanosti v Republice Vietnam, nejslabším článku západního domina.

Zásadní problém ovšem nespočíval v různorodosti pohledů válečných poradců jako spíše v Johnsonově chronické nerozhodnosti. Prezident po celou dobu svého působení v Bílém domě zmateně přelétal mezi zastánci významného navýšení vojenské angažovanosti tzv. „jestřáby“ a jejich oponenty „holubicemi“, kteří požadovali diplomatický postup. Nutno poznamenat, že ani jedno řešení nebylo vyloženě správné a úspěch by zřejmě zaznamenala účelná směsice obou názorů. Johnson však na počátku roku 1964 nebyl ochoten vysílat do Vietnamu další vojáků, stejně tak jako nechat jihovýchodní Asii na pospas komunistům. Rozhodl se tedy pokračovat ve strategii tzv. „postupné eskalace“, která byla charakteristickým rysem americké politiky ve Vietnamu až do roku 1969 (kdy se k moci dostal republikán Richard Nixon) stejně jako jasným ukazatelem prezidentova váhání. Přestože názorová nejednotnost a absence jakékoli jasnější vize americké angažovanosti ve Vietnamu nebyla roku 1964 ještě natolik výrazná, již v té době negativně ovlivňovala vývoj dalších událostí.

Protichůdné názory na likvidaci komunistické hrozby v Indočíně představovaly taktéž živnou půdu pro spor, jenž se rozhořel mezi dvěma nejvyššími představiteli USA ve Vietnamu – velvyslancem H. C. Lodgem a velitelem MACV gen. P. Harkinsem. Zatímco velvyslanec nadále volal po změnách ve vedení státu a velmi kriticky hodnotil americké vyhlídky na úspěch, generál si byl jist správným kurzem USA a vypichoval práci svých poradců. Tyto rozdílné koncepce americké strategie spolu se vzájemnou osobní averzí vedly až k téměř úplnému přerušení styků mezi oběma muži, což činilo americkou politiku značně netransparentní. Na tuto skutečnost poprvé významně upozornil další člen administrativy ministr obrany Robert McNamara. Tento bývalý ředitel Ford Motors odcestoval do Vietnamu na inspekci v březnu 1964, krátce po Khanově převzetí moci, aby zhodnotil situaci. Přestože na veřejnosti mladého generála a nového vůdce hlasitě opěvoval, ve svém memorandu vyjádřil hluboké znepokojení nad stavem státní správy a bezpečnostní situací v zemi. Přestože Khanh pod vedením amerických vojenských poradců vypracoval detailní a slibné plány na obnovu kontroly nad ztracenými částmi provincií, jejich implementace probíhala velmi pomalu. Vojenskou revoluční radou stejně jako částí ARVN totiž zmítaly neutralistické tendence a někdy i touhy nadále vyjednávat s FNO

a Ha-Noí. Generál Nguyen Khan taktéž nebyl schopen získat širokou podporu mezi obyvatelstvem. Dokonce i část vlády běžně loajálních katolíků měla s jeho působením v čele státu problém. CIA proto musela hned počátkem léta zabránit několika domnělým pokusům o jeho svržení.

Problémy ARVN

Jihovietnamské ozbrojené síly však především nebyly, navzdory americkému výcviku a kvalitní výzbroji, schopné vypořádat se s rostoucím vlivem komunistických guerill. Tento jev byl obzvláště patrný při vyhodnocování programu „strategických vesnic“ a pacifikace venkova, který pomalu ale jistě selhával. Nutno říci, že daná situace znepokojovala daleko více americké poradce než samotné jihovietnamské důstojníky. Ti si brzo uvědomili, že je pro ně daleko výhodnější využít své postavení k politické či obchodní kariéře. Ilegální příjmy z černého trhu brzy začaly představovat hlavní část jejich obživy, přičemž prodejními artikly se často stávaly dokonce Američany poskytované zbraně a výstroj. V polovině 60. let nečinilo problém si v postranních uličkách Saigonu a dalších větších měst pořídit palné zbraně spolu s granáty a dostatkem munice. Paradoxně se někdy dokonce stávalo, že si buňky Viet Congu přes prostředníky nakupovaly zbraně od důstojníků ARVN. Z dalších položek bychom mohli jmenovat například luxusní zboží dovážené z USA (cigarety, alkohol, kosmetiku a dokonce i drahé automobily), drogy a prostituci. Značná část jihovietnamských „strážců národní suverenity a územní integrity“ se tak daleko více než rozrůstáním vlivu FNO zabývala vlastními obchodními transakcemi. Šedá ekonomika rostla mamutím tempem.

Takto vypadal Jižní Vietnam na jaře roku 1964 a naprosto stejně jej popsal i McNamara ve své zprávě. Zdůraznil přitom nutnost sjednocení kurzu americké zahraniční politiky v samotné RVN, což si žádalo výměnu jejích vrcholných postav. To si uvědomoval i sám prezident a oba rozhádané muže nahradil novými představiteli¹¹³. Velvyslancem byl jmenován Kennedyho důvěrný vojenský poradce pro otázky Indočíny a bývalý náčelník generálního štábu gen. Maxwell Taylor. Ten, krátce po svém příjezdu do země, vypracoval další analýzu o soudobém vývoji situace, v níž mimo jiné prohlásil, že *„to nejlepší, co lze o Khanhově vládě říct, je, že se udržela šest měsíců a má šanci 50 na 50, že vydrží do konce roku.“*¹¹⁴ Post velitele MACV poté obsadil důstojník se skvělou pověstí a zářným životopisem generál poručík William Child Westmoreland.

Jeho strmá vojenská kariéra započala absolvováním West Pointu s vyznamenáním. Za druhé světové války prošel spolu s 9. pěší divizí severní Afriku a západní Evropu, poté se stal parašutistou a ve válce s KLR vešel výsadkářskému pluku. Později ještě vystudoval ekonomii a stal se nejmladším generál majorem v historii armády. Zdál se být zářnou volbou, avšak jak se brzy ukázalo, nakazil se Harkinsonovým optimismem.

¹¹³ V otázce odvolání H. C. Lodge mohlo sehrát jistou roli i jeho prominentní postavení uvnitř republikánské strany. Rok 1964 byl totiž rokem volebním.

¹¹⁴ Citace: Herring, C. George. *America's Longest War – The United States and Vietnam 1950-1975*. 2nd ed. New York: Knopf, 1986. p. 118

McNamara taktéž konstatoval, že nárůstu komunistického vlivu na Jihu je možné zabránit pouze navýšením tlaku na Ha Noi. Tyto myšlenky se staly základem pro březnový dokument Rady národní bezpečnosti (National Security Council), jenž vládě doporučoval jako prostředky krátkodobé letecké akce proti partyzánům a jejich základnám na území Kambodže či bombardování strategických cílů na území VDR

Rezoluce o Tonkinském zálivu – formální konec „války poradců“

Dříve než však byla projednána nová koncepce vedení americké přítomnosti v Indočíně, došlo k události, která naprosto změnila průběh konfliktu. Tonkinský záliv byl na přelomu července a srpna vojensky velmi rušnou oblastí. V rámci tajných operací schválených v dokumentu OPLAN-34-A útočily jihovietnamské čluny na ostrov Hon Me, který si nárokovaly obě strany. V oblasti však taktéž působilo americké námořnictvo symbolizované torpédoborcem USS Maddox. Ten zde vykonával zpravodajskou a sledovací činnost. V té době se však nacházel v dostatečné vzdálenosti 20 mil od pobřeží v mezinárodních vodách. Přesto na svém radaru 2. srpna zaznamenal pohyb severovietnamských dělových člunů směrem k sobě. Jeden z nich vypálil torpédo (snad výstražné), na což torpédoborec reagoval palbou. Několik strážních člunů bylo zřejmě zasaženo a i Maddox utrpěl zásah. Za normálních okolností by severovietnamské hlídkové čluny na americkou loď zřejmě nezaútočily, VDR se tehdy námořním střetnutím až okázale vyhýbala. Zavládlo ovšem přesvědčení, že torpédoborec je součástí jihovietnamského útoku na Hon Me. Kapitán plavidla plukovník Harrick žádal o povolení stáhnout se, avšak vrchní velitel námořní síly v Pacifiku admirál Sharp, zastánce ostřejší politiky vůči VDR, mu nařídil nadále kontrolovat pohyb v Tonkinském zálivu a vyslal mu na pomoc další torpédoborec USS Turney Joy.

Obě lodi dalšího dne obepluly ostrov Hon Me a na večer 3. srpna hlásily další kontakt. Následovala střelba a letecký průzkum. Ten však tvrzení o zasažených severovietnamských člunech nepotvrdil. Po půlnoci tedy kapitán Harrick hlásil nepotvrzený kontakt a požadoval další prošetření, neboť na vojenském velitelství nikdo přesně nevěděl, co se tehdy mezi 2. – 4. srpnem v Tonkinském zálivu odehrálo. Objevily se teorie tvrdící, že obsluha sonaru pouze slyšela vlastní lodní šroub a torpédoborce pálily omylem samy na sebe. Těžko říci, na kolik jsou tyto odhady seriózní. Vyšetřováním události se později zabývala i *ad hoc* sestavená senátní komise, jejímž závěrem bylo konstatování, že druhý útok ze 4. srpna se zřejmě vůbec nekonal.

Přestože incident v Tonkinském zálivu zůstává i do dneška částečně zahalen tajemstvím, americká reakce byla překvapivě jasná. Jinak váhavý Johnson rozhodl okamžitě jednat a ještě 4. srpna obdržel velitel amerických vojsk pro oblast Pacifiku admirál Sharp rozkaz k útoku na vybrané vojenské a strategické cíle na území VDR. Operace dostala označení PIERCE ARROW a začala 5. srpna odpoledne. Celkem se jí zúčastnilo 64 letounů různých typů. Ke slovu se znovu dostal i torpédoborec USS Maddox, který ostřeloval pobřežní stanoviště hlídkových člunů. Při odvetných útocích vedených především na vojenská zařízení a sklady bylo zničeno 10 % severovietnamských zásob pohonných hmot, 25 torpédových člunů (spolu s dalšími druhy plavidel) a 7 baterií protivzdušné obrany

(tzv.: AA Guns)¹¹⁵. Americké ztráty zahrnovaly dva stroje A-1 Skyraider a A-4 Skyhawk, přičemž první z pilotů zahynul a druhý, poručík 1. třídy¹¹⁶ Alvarez byl po katapultaci zatčen a stal se prvním návštěvníkem „Hanoi Hilton“, jak Američané nazývali severovietnamské vězení pro POW¹¹⁷ v Hoa Lo v Ha Noi. Ve stejnou dobu také prezident Johnson poprvé využil přímou linku do Kremlu, zřízenou po kubánské raketové krizi, tzv. červený telefon, aby ujistil Chruščeva, že se jedná pouze o jednorázovou odplatu a USA nemají v úmyslu útoky rozšířit na další území. Taktéž ministr obrany McNamara prohlašoval, že se jednalo o jednostrannou severovietnamskou agresi na americká plavidla kotvící v mezinárodních vodách. O jihovietnamské operaci u ostrova Hon Me a krátkém překročení linie výsoštných vod VDR se však nezmínil.

Střelba v Tonkinském zálivu však měla mnohem dalekosáhlejší důsledky než pouze jeden odvetný letecký útok. Prezident se incident rozhodl využít k posílení svých pravomocí při vedení aktivní zahraniční politiky v oblasti jihovýchodní Asie a požádat Kongres o posvěcení svých záměrů. Dne 5. srpna proto napsal osobní dopis Kongresu, v němž podrobně vysvětluje nutnost přijetí zákonných opatření k zastavení údajné severovietnamské agrese:

„Po konzultaci s lídry obou stran zastoupených v Kongresu, jsem dále oznámil své rozhodnutí požádat Kongres o podporu rezoluce vyjadřující jednotu a odhodlání Spojených států v podpoře svobody a ochrany míru v jihovýchodní Asii.

(...) Nebezpečí hrozící třem jihovýchodoasijským státům je již dlouhou dobu zřejmé. Severovietnamský režim se bez přestání snaží převzít kontrolu nad Jižním Vietnamem a Laosem. Tento komunistický režim porušuje závěry ženevské konference o Vietnamu. Taktéž vede systematickou rozvratnou kampaň, zahrnující vedení, výcvik a zásobování zbraněmi a bojovníky k vedení guerillové války na území Jižního Vietnamu. V Laosu udržuje severovietnamský režim své vojenské síly, užívá laoské území k infiltraci do Jižního Vietnamu a vedení bojových operací. To vše v přímém rozporu se závěry ženevských smluv z roku 1962.“¹¹⁸

Johnsonova zpráva však neměla pouze vysvětlovací charakter. Její explicitně přitvrzená rétorika mu taktéž měla pomoci k získání volebních hlasů konzervativněji smýšlejících voličů (jestřábů mezi občany) v nadcházejících prezidentských volbách. Ti totiž povětšinou stáli na straně republikánského kandidáta, militaristy a zastávce tvrdé linie Barryho Goldwatera, jehož kampaň byla založená na kritice Johnsonovy zahraničněpolitické změkčilosti. Johnson tento fakt sám lehce nastínil i na konci své zprávy pro Kongres, když napsal:

¹¹⁵ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 32

¹¹⁶ Jako český ekvivalent k této hodnosti se uvádí poručík. Americká armáda má totiž pouze dvě hodnostní označení pro poručíky, na rozdíl od českých tří. 1. st Class Liutenant (označen jedním zlatým pruhem) a 2. nd Class Liutennant (jeden stříbrný pruh), zatímco AČR užívá hodnost podporučík, poručík a nadporučík.

¹¹⁷ Zkratka pro Prisoner of War (válečný zajatec).

¹¹⁸ Čerpáno z: Mount Holyoke Colledge, South Hadley, Massachusetts. Documents Relating to American Foreign Policy: President's Message to Congress, August 5, 1964. Dostupné z URL: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/tonkinsp.htm>

„Událost z tohoto týdne by byla již sama o sobě dostatečným důvodem k schválení této rezoluce Kongresem. V čase, kdy vstupujeme do období tříměsíční politické kampaně, je zde však ještě další důvod hovořící pro její podporu. Nepřátelské státy totiž musí pochopit, že v případě takového ohrožení budou Spojené státy nadále pokračovat v ochraně svých národních zájmů a že v těchto záležitostech mezi námi není žádný rozkol.“¹¹⁹

Následně 7. srpna předložil Johnson za pomoci předsedy zahraničního výboru Senátu J. William Fulbrighta Kongresu návrh zákona č. 88-408, který jej zmocňoval k přijetí nutných opatření k zabránění dalších útoků na americké jednotky. Jinak řečeno, Johnson měl mít nyní volnou ruku při eskalaci konfliktu a vysílání dalších amerických jednotek k podpoře vlády RVN. Zákon prošel hladce, Sněmovna reprezentantů k němu neměla výhrady a prezidentův návrh byl projednán a bleskově schválen za necelou tři čtvrtě hodinu. V Senátu se postavili proti pouze Wayne Morse a Ernest Gruening. Tento rozhodující dokument pak vešel do historie jako „rezoluce o Tonkinském zálivu“ a znamenal konec jedné éry v dějinách americké přítomnosti ve Vietnamu, i když prozatím pouze na papíře. „Válka poradců“ se pomalu začala přetřansformovávat v regulérní vojenskou angažovanost USA ve velkém. Rezoluce o Tonkinském zálivu nebyla explicitním vyhlášením války, ovšem obsahovala mnohé elegantně skryté válečné prvky. Rozhodující byla především část druhého odstavce operativní části, v níž se praví, že:

„...v souladu s Ústavou Spojených států, ustanoveními Charty OSN a se závazky vyplývajícími ze Smlouvy o kolektivní bezpečnosti v jihovýchodní Asii jsou Spojené státy na základě prezidentova rozhodnutí připraveny podniknout všechny nezbytné kroky, zahrnující užití ozbrojené síly, k pomoci kterémukoli signatáři Smlouvy o kolektivní bezpečnosti v jihovýchodní Asii, žádající o pomoc při obraně své svobody.“¹²⁰

Sám prezident Johnson se o rezoluci vyjádřil takto: *„Je jako babiččina noční košile, schovává všechno.“¹²¹*

Změna postojů Ha Noie

Snad pod tlakem radosti z příslibu další americké angažovanosti, která jeho státu zajišťovala ochranu a ekonomickou prosperitu, vydal gen. Khanh 21. srpna tzv. *Chartu z Vung Tau*, v níž se jmenoval prezidentem RVN se značně posílenými pravomocemi. Přestože v předchozích několika měsících se mu podařilo poněkud zvrátit veřejné mínění na svou stranu a američtí představitelé jej

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Čerpáno z: Mount Holyoke Colledge, South Hadley, Massachusetts. Documents Relating to American Foreign Policy: The Pentagon Papers, Gravel Edition, Volume 3, Text of Joint Resolution (The Tonkin Gulf Resolution), August 7, 1964. Dostupné z URL: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon3/ps12.htm>

¹²¹ Údaje čerpány z: Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, překlad: Maidl, Václav. Paseka, 2003. s. 82

při každé oficiální příležitosti chválili (ačkoli ve skutečnosti o jeho vůdcovských kvalitách silně pochybovali), tento unáhlený krok se setkal se silným odporem. V Saigonu i v dalších částech země propukly demonstrace, které vládní jednotky nebyly s to zvládnout. O čtyři dny později byl Nguyen Khanh nakonec vyhnán rozlíceným davem na korbu tanku a donucen vykřikovat demokratická hesla. Na jeho místo poté dosedla nová taktéž vojenská vláda a generál byl po čase donucen odejít do exilu.

Konec roku se však především nesl ve znamení zvýšení činnosti komunistů. Ti si nyní troufali i na větší vojenské cíle. 1. listopadu, v den výročí pádu Diemova režimu, shromáždil Viet Cong své minometné jednotky u americké letecké základny v Bien Hoa. Krátce po půlnoci se ozvala ohlušující palba, jíž padli za oběť čtyři Američané a dva Jihovietnamci. Dalších sedmdesát dva Američanů a pět příslušníků VNAF bylo zraněno. Útočníkům se však především podařilo zničit pět bombardérů B-57 a patnáct dalších strojů.¹²² Jednalo se o dosud největší útok Vietnamské osvobozené armády na vojenské zařízení USA, který jako by byl předzvěstí následujících krvavých bojů. Generálům z ARVN a americkým poradcům ovšem větší vrásky na čele způsobovala hlášení hovořící o činnosti NVA (Vietnamské lidové armády), jejíž malé útvary se na podzim 1964 začaly objevovat na jihovietnamském bojišti. Vietnamská lidová armáda byla na rozdíl od jednotek NFO uniformovaná, plně a kvalitně vyzbrojenou a vycvičenou vojenskou silou přímo podléhající rozkazům Ha Noie. Jednotky Severovietnamců pronikaly do země přes spleť sítí Ho Chi Minhovy stezky a jejich počet každým rokem rostl. Politbyro Vietnamské strany pracujících tak dávalo Saigonu i Washingtonu jasně najevo, že otázka sjednocení země je pro něj naprosto primární záležitostí, která musí být dovedena do naprostého konce.

Na otázku, z jakého důvodu započala severovietnamská infiltrace do RVN právě v roce 1964, až deset let po rozdělení země, není lehké jednoznačně odpovědět. Touha Ha Noie po sesazení vlády v Saigonu se datuje již od zrušení celonárodních voleb 1956 a nelze říci, že by její intenzita v průběhu let nějak kolísala. Hlavním prostředkem změny přitom zůstával po celou dobu revoluční ozbrojený boj. Historické prameny obecně hovoří o třech důvodech, jenž vedly Ha Noi k vyslání vlastní armády. Prvním a zřejmě nejdůležitějším je personální změna ve složení severovietnamských politických špiček a přenesení rozhodovacích pravomocí. Ho Chi Minh, prezident VDR a dlouholetá ikona revolučního boje za samostatný jednotný komunistický Vietnam, se kvůli svému stáří již pomalu stáhl z politického dění a každodenní proces rozhodování přešel na premiéra Pham Van Donga. Strýček Ho tak až do své smrti v září 1969 působil spíše jako ikonická postava a filosof vietnamského komunismu bez skutečného vlivu na formování válečné politiky.

Do čela Ústředního výboru Vietnamské strany pracujících se navíc propracovaly nové kádry, mladší revolučně zapálení komunisté, kteří považovali dosavadní postup materiální a ideologické podpory odboje na Jihu za příliš pomalý a neefektivní. Tyto názory symbolizoval především Le Duan, jehož frakce získala v září 1964 rozhodující slovo a on stanul ve funkci generálního tajemníka strany. Jakožto komunista narozený na Jihu si uvědomoval slabost partyzánských jednotek NFO a jejich bezradnost v boji s Američany podporovaným nepřítelem. Jeho kalkulace byla naprosto správná. Viet Cong, přestože během roku 1964 přebíral armádní koncepci dělení svých čistě vojenských útvarů na roty, prapory a pluky, se nadále nemohl ARVN účinně vyrovnat. Přestože ideologické přesvědčení bylo u partyzánů mnohonásobně vyšší než u jihovietnamských vojáků, vzájemná střetnutí dopadala

¹²² Číselné údaje čeprány z: Kamas, Daniel. *Válka ve Vietnamu /1964 – 1975/: Nejdělnější a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. století*. Votobia, 1997. s. 32

většinou (až na několik výjimek jako byla bitva u Ap Bac) nerozhodně, popřípadě vítězstvím vládních jednotek. Technologická vyspělost a významné logistické zabezpečení převážily nad nízkou morálkou a chabými bojovými schopnostmi a zkušenostmi Jižanů. FNO si tak ani s materiální podporou z Ha Noie za čtyři roky od doby svého založení nebyla schopna vytvořit silné zázemí pro svržení vlády v Saigonu. Navíc některé její frakce přestávaly být plně loajální Ha Noi a často se mezi nimi hovořilo o vlastní cestě jihovietnamského odboje. Nelze totiž zapomínat na fakt, že přestože měli komunisté v NFO rozhodující roli, nepředstavovali jedinou ideologickou skupinu tohoto hnutí. Partyzáni proto po celou dobu války požadovali vytvoření nové vlády složené ze všech vietnamských stran, nikoli pouze jižanské odnože Lao Dong. Jestliže totiž Američany a část jihovietnamských generálů děsily zprávy o Diemově a Nhuově snaze o jednání s NFO, Ha Noi takovýto postup u partyzánů taktéž neschvalovala. Rozhodně tedy ne v roce 1964, kdy se komunistické špičky domnívaly, že se jim podaří rozdrtit Saigon ve vojenské revoluci. Nehodlaly přijímat žádné zahraniční podmínky ani se vzdát myšlenky na sjednocení země. Jakási „vláda národní jednoty“ na Jihu, v níž by Lao Dong představovala pouze jednu (přestože rozhodující) z mnoha sil, nepřipadala pro VDR v úvahu, stejně jako pokračování modelu dvou států, byť by se RVN stala socialistickým či dokonce lehce komunistickým státem. Severovietnamské kádry strávily celý svůj život bojem za svůj ideál svobodné a jednotné komunistické země a rozhodně se ho nyní nehodlaly vzdát. Ústřední výbor proto nebyl potěšen zprávami o polarizaci revoluční vášně u některých partyzánských skupin Viet Congu. Navíc Ha Noi v té době již ztratila svoji páku, již NFO z dálky diktovala svou politiku – partyzány z Jihu cvičené ve VDR popřípadě samotné severovietnamské dobrovolníky, kteří v dřívějších letech fungovali nejen čistě jako bojová síla, ovšem taktéž jako nepřímí polititrucci Ha Noie. Jako důkaz o neochotě severovýchodních komunistů k jakýmkoli jednání o změně jejich pohledu přinesly roky následující po svržení saigonské vlády v dubnu 1975. Všichni partyzánské vůdci a komunisté z Jihu, kteří se po vítězství krátce dostali do vysokých funkcí, byli do první poloviny 80. let sesazeni a nahrazeni „věrnými syny strany“ ze Severu.

Každopádně v polovině 60. let byl Le Duan a ostatní komunistické špičky konfrontováni s nepříjemnou skutečností ztráty vlivu na bojující partyzány v RVN. Navíc tajná naděje, že se saigonský režim zhroutí sám po svržení Diema a nástupu Vojenské revoluční rady se taktéž nenaplnila. RVN sice otrásal jeden puč za druhým, NFO se však nedařilo vyvinout na vládu dostatečný tlak, aby ji sesadil, popřípadě ideologicky podnítil rolnické obyvatelstvo ke vzpouře. Jeho přítomnost byla v zemi patrná, avšak na dosažení svého a především ha-noiského cíle nedisponoval dostatečnými prostředky a zázemím. Po sečtení všech těchto faktorů proto padlo jasné rozhodnutí, že do RVN budou vyslána pravidelná vojska Vietnamské lidové armády (NVA). Realizace infiltrace byla poměrně rychlá a první jednotky se zapojily do boje ještě na přelomu podzimu a zimy roku 1964. Velitelem společných akcí byl jmenován veterán partyzánského boje proti Francouzům gen. Nguyen Chi Tanh. Spolu s dislokací vojáků pracovali severovietnamské ženisty a inženýři na rozšiřování a zdokonalování Ho Chi Minhovy stezky, stejně jako budování prvních významnějších sběrných táborů a vojenských skladů v příhraničním pásmu Kambodže a Laosu.

Jak však již bylo řečeno, odhodlání americké administrativy bránit nezávislost Jižního Vietnamu všemi prostředky nebylo zdaleka tak silné jako pevné rozhodnutí Ha Noie saigonskou vládu pokořit. Amerika zkrátka nechápala na rozdíl od vietnamských komunistů 2. indočínskou válku jako totální, přestože jí přikládala značnou důležitost! Johnson proto poměrně často projevoval ochotu k jednání a diplomatickému řešení sporu. Ještě Cabot Lodge radil prezidentovi, aby zesílil tlak na Severovietnamce a zároveň jim nabídl určitou „odměnu“ za ukončení svých destruktivních snah.

Prezident se svými poradci nakonec přišli s návrhem poskytnout koloniální válkou poničené a ekonomicky zaostalé VDR významnou hospodářskou pomoc, doufajíce přitom, že si komunističtí vůdcové výhodnost této nabídky pro rozvoj svého státu uvědomí a ukončí své aktivity. Vzhledem ke všem událostem, jež předcházely a ostatně i následovaly, to byla nebývale bláhová domněnka. Každý americky uvažující (západní) vůdce by jistě takovou nabídku přijal, zvláště ve stavu, kdy se jeho země jen s těžkostmi odrážela od ekonomického dna, ovšem vietnamští komunisté nikdy nejednali dle západního racionalismu. Nelze jednoznačně říci, že by hanojským vládnoucím špičkám nezáleželo na blahu a životech svých obyvatel, přestože mnozí západní autoři takto hovoří. Komunistické režimy však obecně měly velmi vysoký psychologický práh utrpení, kam až byly ochotny zajít a Pham Van Dong spolu s ostatními soudruhy byli přesvědčen, že životy a bída jejich občanů za sen sjednocení země stojí. Ostatně většina rolnického obyvatelstva byla na chudé podmínky zvyklá a chybělo jí (na rozdíl od Jihovietnamců) srovnání s jinou kulturou. Jak v Číně tak Laosu byl život zemědělců podobný. V kontextu komunistického myšlení a velmi nízkého tlaku, který Američané spolu se Saigonem na VDR v té době vyvíjeli, vyzněla americká nabídka spíše směšně. Washington se však přesto rozhodl své poselství odeslat. Otázkou zůstává, zda-li se jednalo o vskutku upřímnou snahu o mírové řešení konfliktu, či pouze krok, který měl vylepšit americké diplomatické renomé.

Vzájemné vztahy obou států se tehdy nenacházely ve stavu, kdy by fungovalo přímé diplomatické spojení a takováto cesta ani nebyla žádoucí. Amerika se proto rozhodla oslovit jako sobě nejbližší zemi původní kontrolní komise Kanadu. Při své návštěvě v dubnu předal Dean Rusk kanadskému premiérovi text zprávy. Ten pověřil svého diplomata Blaira Seaborna, aby ji předal hanojskému vedení. Seaborn tak učinil v červnu, kdy ji osobně odevzdal premiérovi Pham Van Dongovi. VDR však nereagovala, a tak se USA pokusily o navázání kontaktu znovu v srpnu po Tonkinském incidentu a opět pomocí Seaborna. Tentokrát však již byl text poselství mnohem ostřejší a USA se v něm zavazovaly čelit všem případným snahám VDR o ovládnutí RVN a Laosu. Avšak ani tato diplomatická cesta nepřinesla úspěch. Poslední Seabornova mise se odehrála v únoru 1965, kdy Kanadčan předal dopis vietnamskému styčnému důstojníkovi. Právilo se v něm, že USA nemají žádný zájem na napadení území VDR, avšak jsou ochotny použít svoji vojenskou sílu k zastavení útoků na RVN. V textu USA taktéž varovaly Severovietnamce před zničením jejich ekonomické a vojenské infrastruktury v případě, že neuznají separátní jihovietnamský stát. V té době však již započala americká letecká ofenziva a Ha Noi nebyla ochotna se zapléstat do jakékoli diplomatické hry, alespoň prozatím.

Rok 1964 byl přelomem v tomto podivném a dodnes plně nepochopeném konfliktu, který si do té doby vyžádal 160 zabitých amerických poradců a více než 1000 zraněných. Ztráty Jihovietnamců však již byly v tomto raném stádiu války nepoměrně vyšší. Zaznamenáno bylo na 55 000 obětí¹²³ z řad vojáků i civilistů. Prává válka však teprve klepala na dveře.

¹²³ Údaje čeprány z: Kamas, Daniel. *Válka ve Vietnamu /1964 – 1975/: Nejdelsí a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. století.* Votobia, 1997. s.: 33

Počátek regulérní války

Útoky Viet Congu a období eskalace

Leden 1965 způsobil Washingtonu další vrásky na čele. Hned zpočátku měsíce se opět rozhořely boje v přilehlých oblastech Saigonu. NFO povzbuzena přílivem nových zbraní zvýšila počet útoků na jednotky ARVN a sbory domobrany. Při jednom z nich z 2. ledna napadli ze zálohy příslušníci Vietnamské osvobozené armády jednotky jihovietnamských Rangers. Výsledkem bylo 200 mrtvých a zraněných rangerů a 5 amerických poradců¹²⁴. Další ránu zasadili americké přítomnosti v zemi buddhisté z bývalého císařského hlavního města Hue, když přepadli a vyrabovali kancelář a knihovnu Informačního servisu USA na protest proti přílivu Američanů do země. Přestože nikdo nebyl zraněn, Bílý dům obdržel první jasný signál nesouhlasu Jihovietnamců s pobytem cizích vojenských jednotek na svém území. Podobné incidenty ve větší či menší míře probíhaly až do uzavření míru a odchodu amerických vojáků v roce 1973. I po deseti letech od stažení francouzských vojáků byla jihovietnamská společnost velmi citlivá k pohybu cizinců ve své zemi. MACV se proto snažilo všemožnými prostředky získat náklonnost obyvatelstva. Ať už se jednalo o výstavbu infrastruktury či renovaci veřejných budov ve větších vesnicích či balíčky CARE pro osoby vyhnané Viet Congem ze svých bydlíšť. Úspěchy těchto kampaní však srážely agresivní a k vesničanům nepřítelští citlivé rozsáhlé vojenské operace během let 1963 – 1968 spolu s programy násilné pacifikace. Výsledky, domovní prohlídky, zničení úrody a často i celé vesnice s následným nuceným přestěhováním, to byly časté doprovodné jevy těchto akcí, jimiž se jihovietnamské a později i americké jednotky snažily vykořenit Viet Cong z vesnické společnosti.

Spolu s buddhistickými výtržnostmi podkopal americké úsilí o *peace building* i další převrat z 28. ledna, jímž se po krátkém působení civilního kabinetu v čele s bývalým saigonským primátorem Tran Van Huongem, do čela země vrátila opět armáda. Huongovi, jenž si do svého kabinetu přizval většinu technických inženýrů a nezkušených politiků, zlomilo vaz vyhlášení dalších odvodů do armády ze 17. ledna. Následná vlna buddhistických protestů a výzvy ke svržení režimu vedly k jeho odvolání. Nepřekvapí proto, že důvěra občanů ve vládní instituce byla mizivá. Jediným pozitivním krokem pro saigonskou vládu bylo příslibení pomoci Korejské republiky, která se rozhodla do RVN vyslat na 2000 svých nebojových jednotek. Později k nim přibyli a jihokorejští rangers, kteří se stali u Viet Congu velmi obávanou jednotkou pro svou krutost a bojový zápal.

Zásadní zlom, jenž vedl k další významné eskalaci, přišel 7. února 1965. Úderné oddíly Viet Congu si za svůj cíl zvolily americkou leteckou základnu Holloway nedaleko Play Cu v oblasti Centrální vrchoviny. Útok zahájila krátce po půlnoci minometná palba, která zahнала nepřipravené obránce do úkrytů. Mezitím se několika družstvům partyzánů podařilo prostříhat se ostnatými zátarasy a rozmístit nálože pod zaparkované letouny a přilehlé budovy. V nastalém zmatku se jim poté podařilo s minimálními ztrátami stáhnout zpět do bezpečí. Naopak Američané toho dne přišli o 9

¹²⁴ Bishop, Chris. *Vietnamský válečný deník: Zkušenosti, zážitky a pocity vojáků v jihovýchodní Asii měsíc po měsíci*, Naše vojsko, 2005, s. 14

mužů a 20 letounů. Zraněno bylo 109 vojáků.¹²⁵ Reakce Washingtonu byla stejně jako v srpnu 1964 blesková. Pouze několik hodin po útoku obdržel admirál Sharp rozkaz k odvetnému úderu. Pro útok byl zvolen jeden z již dříve vypracovaných scénářů, podle něhož vzlétlo 45 stíhacích bombardérů na vojenské cíle severně od 17. rovnoběžky. Operace dostala jméno FLAMING DART („Plamenné kopí“) a spolu s dalším útokem provedeným VNAF dalšího dne, jehož se účastnil i budoucí premiér RVN Nguyen Cao Ky, se stala první významnou leteckou operací USA nad územím VDR. Americké letouny se sice dostaly do akce již v prosinci 1964 v rámci operace BARREL ROLL, avšak tehdy se soustředily na bombardování stezek NVA v Laosu. FLAMING DART však partyzány FNO od dalších akcí neodradil. Již o tři dny později 10. února byla do povětří vyhozena americká kasárna v Qui Nhonu. Tři výbušné nálože tehdy způsobily zřícení třípatrové koloniální budovy, která pod sebou pohřbila 42 vojáků, z toho 23 zemřelo. Okamžitě následovala další letecká bombardovací akce s názvem FLAMING DART II. Účastnilo se jí na 160 amerických letounů, jenž útočily na vybrané cíle ve VDR. Stále se však jednalo pouze o odvetné *ad hoc* vojenské akce bez delšího trvání a se značně omezeným účinkem.

Příjezd „kožených krků“¹²⁶ a konec války poradců

Zatímco nad demilitarizovaným pásmem kroužily americké bombardéry, válka se stávala realitou i na zemi. Místem se stala letecká základna v městě Da Nang. Přestože se jednalo o významný strategický bod a jednu z pouhých tří základen¹²⁷, z níž mohly vzlétat těžké bombardéry, jeho obranu zajišťovalo pouze několik Američanů a hrstka nedokonale vycvičených a věci málo oddaných ARVN. Podle zpravodajských informací se v přilehlých oblastech měla nacházet početná vojska NVA a NFO, což velmi trápilo velitele v MACV. Prvním krokem k posílení tohoto veledůležitého vojenského stanoviště bylo přidělení praporu mariňáků vybavených protiletadlovým systémem Hawk (Homing All-the-Way Killer). Následovala inspekce Westmorelandova pobočníka gen. Johna Throckmorta, jenž situaci na základně shledal naprosto neúnosnou a doporučil vyslání celých tří praporů pěchoty s dělostřeleckou podporou.

Westmoreland se tomuto návrhu připojil, pouze, vědom si nechuti Washingtonu vysílat do Indočíny svá vojska, zredukoval počet praporů na dva. Bílý dům byl však v tomto případě ke generálovi vstřícný, což se nestávalo příliš často. Dokonce i největší kritik taktiky navyšování americké vojenské přítomnosti velvyslanec Taylor doporučil Johnsonovi prapory do Da Nangu vyslat. Americký *chargé d' affaires* přítom nebyl žádným pacifistou, který by chápal zvýšenou přítomnost amerických vojsk ve Vietnamu jako nemístné vměšování do vnitřních záležitostí RVN, pouze se domníval (a velmi správně), že pokud by tíha bojů byla přenesena z větší části na americkou armádu, již tak demoralizovaní Jihovietnamci by ztratili poslední zbytky odhodlání bránit svoji zemi.

¹²⁵ Údaje: Palmer, Richard Dave. *Volání polnice: Historie války ve Vietnamu očima amerického generála*. Překlad: Vacek, Jiří. Jota Military, 1996, s. 85

¹²⁶ Neoficiální název pro námořní pěchotu

¹²⁷ Další bylo saigonské letiště Than Son Nhut a základna Bien Hoa, která již přepadena na podzim 1964.

Za Throckmortonův návrh se však postavil i admirál Ulysses Sharp, vrchní americký velitel pro oblast Tichomoří a prezident jej proto ještě 26. února potvrdil.

Následně se 8. března ráno vylodila u břehů Da Nangu 9. expediční brigáda gen. Karsche vítaná tamní posádkou a několika desítkami mladých vietnamských žen s náručemi květin. Ne nadarmo se o tomto vylodění hovoří jako o jednom z nejpříjemnějších a nejklidnějších v americké námořní historii. Časopis *Time* k tomu napsal:

„Zabralo to pouhých 65 minut, než se vylodilo všech 1 400 mariňáků se svými puškami, kulomety, raketami a odpalovacími zařízeními pro rakety. Druhý prapor brigády námořní pěchoty se do Da Nangu dostal lehčí cestou – vzduchem přímo z Okinawy. Oba prapory jsou vybaveny na těžký boj: mají ve své výzbroji houfnice ráže 105 mm, střední tanky M-48, bezzákluzová děla ráže 106 mm.“¹²⁸

Vylodění dvou pěších praporů v Da Nangu však především fakticky ukončilo období omezené americké vojenské přítomnosti v Republice Vietnam. Od tohoto okamžiku již docházelo k hromadnému navyšování počtu amerických vojáků, jejichž počet se v polovině roku 1968 ustálil na půl milionu. Válka poradců tak dospěla ke svému konci, nebo lépe řečeno, přetransformovala se v klasický ozbrojený konflikt, který se postupem času přelil i do sousedních indočínských států Kambodže a Laosu. Američtí vojenští poradci však nezmizeli, nadále v zemi působili a dávali své cenné rady svým jihovietnamským kolegům. Jejich poradní role již pouze nebyla natolik patrná a v záplavě konvenčních sil poněkud zanikala. Washingtonští stratégové totiž po březnu 1965 měli více starostí s vedením velkých operací vůči stále lépe vyzbrojenějšímu nepříteli a následně s vytvořením důstojných podmínek pro vyvléknutí se ze zdlouhavého a krvavého konfliktu. Konfliktu, o jehož proklamovaných cílech brzo začali pochybovat i jeho samotní aktéři. To už je ovšem jiná kapitola dějin druhé indočínské války.

¹²⁸ Převzato z: Bishop, Chris. *Vietnamský válečný deník: Zkušenosti, zážitky a pocity vojáků v jihovýchodní Asii měsíc po měsíci*. Překlad: Krist, Jan. Naše vojsko, 2005. s. 18, *Time*, *Přivítání mariňáků*

Závěr a diskuse

Po důkladné analýze a popisu vnitropolitické situace v Jižním Vietnamu v kontextu mocenské politiky USA a teoretických zahraničněpolitických doktrín „studené války“ jsem došel k pochopení jednotlivých kroků amerických vládních představitelů, které vedly ke vzniku „války poradců“ a její přeměně v regulérní vojenský konflikt. Je zcela patrné, že uvažování amerických armádních a politických stratégu bylo značně ovlivněno „strašáky“ komunismu, což nejednou vedlo ke zkresení skutečnosti. Díky konceptům jako byla „teorie domina“ či Trumanova doktrína „zadržování komunismu“ bylo na okrajový a hospodářsky nevýznamný Jižní Vietnam nahlíženo s daleko větší důležitostí, než jakou tato pouze formální demokracie pro „západní blok“ představovala.

Amerika, postrádajíc osobní zkušenost se silným vietnamským nacionalismem, nerealisticky doufala ve vytvoření ukázkové kapitalistické demokracie dle „západního stříhu“, která by byla schopna udržet její vliv v jihozápadní Asii a stala se silným spojencem v boji proti šířícímu se komunismu. Ochota Bílého domu obětovat vlastní vojenské a finanční prostředky pro zachování antikomunistické orientace jihovietnamského státu však dle mých zjištění nebyla automatickou záležitostí, jak často uvádí někteří jiní autoři, nýbrž se přímo zvyšovala s rostoucím ohrožením mladého státu ze strany jeho komunistických sousedů. To vedlo k postupné a zdlouhavé eskalaci skrz navyšování počtu vojenských poradců a obranného rozpočtu RVN. Během let 1954 – 1964 sice došlo k významným změnám ve vedení Bílého domu, americká zahraniční politika uplatňovaná vůči oběma Vietnamům však zůstávala neobvykle kontinuální. Přestože Kennedyho a Johnsonův pohled na použitou strategii se lišil od Eisenhowerova, základní premisa bipolární konfrontace se nezměnila. Jižní Vietnam tak byl od počátku 50. let pro administrativu USA důležitým uhelným kamenem, jehož pád a začlenění do komunistické osy nebylo možno připustit. Situace za vlády demokratů Kennedyho a Johnsona nakonec dospěla do stavu, kdy USA spojily s osudem RVN svoji zahraničněpolitickou důvěryhodnost, což byl v období pevných studenoválečných obranných koalicí krok již téměř nevratný. Po posouzení všech dílčích vlivů, kterým byly Washington i Saigon vystaveny, se domnívám, že následná výrazná americká angažovanost ve vietnamské válce byla naprosto nevyhnutelným výsledkem soupeření dvou protichůdných ideologií a postojů, které se právě v této části světa střetly.

Závěrem s potěšením konstatuji, že se mi podařilo splnit základní cíl mé soutěžní práce, a to zmapování příčin a podob vstupů studenoválečné kapitalistické supervelmoci jakou byly Spojené státy do vzdálené, hospodářsky a politicky v dané době nepříliš významné Indočíny. Na rozdíl od drtivé většiny českých i zahraničních autorů zabývajících se 2. indočínskou válkou a americkou vojenskou angažovaností, jsem se nezaměřil na vylíčení konkrétních bojových operací v době vrcholného průběhu války. Namísto toho jsem vyplnil stávající mezeru při popisu příčin vzniku tohoto rozporuplného konfliktu a taktéž rozebral socioekonomickou situaci v Republice Vietnam, z níž nepramenily příčiny nezdaru prvotní americké strategie. Všechna významná zjištění jsem navíc podložil citacemi archivních dobových dokumentů či výňatky projevů vrchních amerických *policy-makers*, díky čemuž si čtenář může sám ověřit jejich pravdivost. V těchto bodech spatřuji největší přínos své soutěžní práce a doufám, že svým dílem přispěji k hlubšímu poznání této složité problematiky.

**Oponentský posudek soutěžní práce Jana Železného
„Válka poradců: Washigtonská diplomacie v Indočíně /1950 - 1965/“**

Předložená soutěžní práce studenta Jana Železného s názvem „Válka poradců: Washigtonská diplomacie v Indočíně /1950 - 1965/“ se zabývá v českém kontextu málo probádaným tématem amerického angažmá v oblasti jihovýchodní Asie v době bipolárního rozdělení světa. Hlavním obsahem práce je nastínit zahraniční politiku Spojených států a sled událostí jak v severním, tak i jižním Vietnamu, které nakonec vyústily ve stále rostoucí účast Spojených států nejen na budování „demokracie“ v Republice Vietnam, ale také v konfliktu, ve kterém nebylo Spojeným státům souzeno vyhrát.

V první kapitole se autor zabývá ženevskou konferencí o Indočíně, stanovisky jejích aktérů a důvody, které nakonec vedly ke skutečnosti, že představitelé Spojených států odmítli dát svůj podpis pod dohodu o zastavení nepřátelství ve Vietnamu, Laosu a Kambodži. Druhá kapitola poskytuje popis vnitřní politické, hospodářské a sociální situace ve Vietnamské demokratické republice a Republice Vietnam. Další kapitoly se již soustředí na vývoj především v jižním Vietnamu, tj. na politiku premiéra Ngo Dinh Diema; na jeho neochotu dodržet ženevské dohody za tiché podpory Spojených států; na vyhlášení Republiky Vietnam; na snahu Spojených států o vybudování demokracie v jihovýchodní Asii a na úskalí tohoto počínání; na politiku amerického prezidenta Johna F. Kennedyho; na změnu politické situace a následně i diplomacie po smrti prezidentů Diema a Kennedyho; na vietnamskou politiku prezidenta Lyndon B. Johnsona a změnu ve americké vojenské taktice po tzv. Tonkinském incidentu ze srpna 1964.

Předložená práce se velmi dobře čte, je přehledná, logicky vystavěná a čtenáři nabízí velmi detailní analýzu příčin, které vedly k tomu, že se Spojené státy rozhodly angažovat v tak vzdálené a v té době nepřiliš význačné oblasti. Velkým pozitivem práce je, že se nesoustředí na vojenskou stránku konfliktu, nýbrž čtenáři předkládá rozbor mezinárodní politické situace, především americké diplomacie. Tomuto tématu se sice věnuje poměrně mnoho amerických publikací, u nás je to však téma stále nezpracované a neprobádané, v čemž spatřuji největší přínos celé práce. V tomto ohledu považuji práci za velmi zdařilou.

V Praze, dne 24.3.2009

Mária Strašáková

Seznam použité literatury

- Allen, L. William a sbor autorů. *Vietnam: Ilustrovaná historie konfliktu v jihovýchodní Asii*. 1. vyd. překlad: Bumbálek, Jiří. Praha: Svojtka a Vašut, 1996. ISBN 80-7180-037-6
- Bishop, Chris. *Vietnamský válečný deník: Zkušenosti, zážitky a pocity vojáků jihovýchodní Asii měsíc po měsíci*. 1. vyd. překlad: Krist, Jan. Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0789-7
- Courtois S., Nicolas Werth N., et al., *Černá kniha komunismu: Zločiny, teror, represe II.*, Paseka, 1999. ISBN 80-7185-195-7
- Frey, Marc. *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*. Překlad: Maidl, Václav. Praha – Litomyšl: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-468-9
- Herring, C. George. *America's Longest War: The United States and Vietnam 1950 – 1975*. 2nd ed. New York: Knopf, 1986. ISBN 0-394-34500-2
- Hlavatá, Lucie. Ičo, Ján. Karlová, Petra. Strašáková, Mária. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-965-2
- Kamas, Daniel. *Válka ve Vietnamu /1964 – 1975/: Nejdelší a nejkrvavější konflikt druhé poloviny 20. Století*. ilustrace: Hényk, David. Válka, Zbyněk. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-247-4
- Kissinger, Henry. *Umění diplomacie: Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. překlad: Calda, Miloš. Prostor, 1999. ISBN 80-7260-025-7
- Mesko, Jim. *Armor in Vietnam: A Pictorial History*. Texas: Squadron/Signal Publications, 1982. ISBN 0-89747-126-1
- Mesko, Jim. *Ground War – Vietnam Vol. 1 /1945 – 1965/*. Edition: Vietnam Studies Group, Ohio: Squadron/Signal Publications, 1990. ISBN 0-89747-251-9
- Mesko, Jim. *Ground War – Vietnam Vol.2 /1965 – 1968/*. Edition: Vietnam Studies Group, Ohio: Squadron/Signal Publications, 1992. ISBN 0-89747-288-8
- Mesko, Jim. *US Infantry – Vietnam*. Compat Troops Number 6, Ohio: Squadron/Signal Publications, 1983. ISBN 0-89747-151-2
- Minogue, Kenneth. Roch, David a kolektiv autorů, *Vlády a vládcové: Jak se kde vládne*, 1. vyd., London: DK, Fortuna Print, 2005. ISBN 80-7321-154-8
- Novotný, Josef. *Úředně zapomenutá válka: Historie francouzské přítomnosti v Indočíně*. edice: Dějiny válek, 1. Vyd. Fontána, 2003. ISBN 80-7336-086-1
- Palmer, Dave Richard. *Volání polnice: Historie vlády ve Vietnamu očima amerického generála*. překlad: Vacek, Jiří. Jota Military, 1996. ISBN – 80-85617-81-1

Pitschmann, Vladimír. *Jaderné zbraně: Nejvyšší forma zabíjení*. 1. vyd. Naše vojsko, 2005. ISBN 80-206-0784-6

Rottman, L. Gordon. *Bojovníci Vietcongu*. 1. vyd. překlad: Machula, Jan. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-2082-8

Syruček, Milan. *V zajetí džungle: Nejdelší válka 20. Století*. edice: Polozapomenuté války, Praha: Epoque, 2007. ISBN 978-80-87027-25-7

Thompson, Leroy. *US Elite Forces – Vietnam*. Texas: Squadron/ Signal Publications, 1985. ISBN 0-89747-170-9

Willmott, H. Cross, Robin. Messenger, Charles. *Druhá světová válka*. překlad: Kopička, Karel. Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1403-2

Internetové archivy

Mount Holyoke College, South Hadley, Massachusetts. Documents Relating to American Foreign Policy: Vietnam. Dostupné z URL: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/vietnam.htm>

George Washington University, Washington D. C., The National Security Archive, JFK and the Diem Coup. Dostupné z URL: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB101/>